

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

KATI ATIK YÖNETİMİNDE BELEDİYE BİRLİKLERİNİN ROLÜ
(MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİNİN ÖRNEĞİ)
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Olçay MERİÇ

Dr. Fatih Turan Yaman

İstanbul, 2014

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

KATI ATIK YÖNETİMİNDE BELEDİYE BİRLİKLERİNİN ROLÜ
(MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİNİN ÖRNEĞİ)
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hazırlayan
OlcaY MERİÇ

Tez Danışmanı
Dr. Fatih Turan Yaman

İstanbul, 2014

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Tezli Yüksek Lisans Programı **Y1212.180014** numaralı öğrencisi **Olca YERİÇİ**'in “**KATI ATIK YÖNETİMİNDE BELEDİYE BİRLİKLERİNİN ROLÜ (MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ ÖRNEĞİ)**”adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 22.07.2014 tarih ve 2014/19 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından **oybirliği** ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak **karşılanmıştır**.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :22/09/2014

1)Tez Danışmanı: Dr. Fatih Turan YAMAN

2) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Selahattin DEMİRCİ

3) Jüri Üyesi : Dr. Neşe SAĞLAM

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖN SÖZ

Giderek küresel bir köy haline gelen dünyada yerel yönetimlerin yöre halkına daha kaliteli hizmetler sunabilmesi ve desteklenmesi için kurulan yerel yönetim birlikleri istenilen hedefe yaklaşmış ve bu hedef doğrultusunda ilerlemektedirler.

Marmara belediyeler birliği de Türkiye'nin ekonomik, nüfus ve stratejik konum açısından en büyük bölgesi olan Marmara Bölgesinde kurulmuş belediye birliğidir.

Türkiye'nin ilk belediyeler birliklerinden olan Marmara belediyeler birliği'nin Katı Atık Yönetimindeki üye belediyelerine ve kendi yönetimi çerçevesinde bölge halkına yaptığı katkılar anlatılacak ve incelenecektir.

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında hoşgörüsüyle ve arkadaşça bana desteğini esirgemeyen, bilgi, tecrübe, kaynakların temin edilmesi ve yol göstermesi açısından; değerli hocam Dr. Fatih Turan YAMAN'a, teşekkür ederim.

Aileme, bana göstermiş olduğu sabır ve nezaketten dolayı sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca dostlarıma da minnet ve saygılarımı sunarım.

Olcay MERİÇ

Ağustos, 2014

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ŞEKİL TABLO VE RESLİMLER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KATI ATIK VE YÖNETİMİ

1.1. KATI ATIK KAVRAMININ TANIMI.....	3
1.2. KATI ATIKLARIN SINIFLANDIRILMASI.....	5
1.2.1. Evsel Katı Atıklar.....	6
1.2.2. Tıbbi Katı Atıklar.....	7
1.2.3. Endüstriyel Katı Atıklar.....	8
1.2.4. Ticari ve Kurumsal Katı Atıklar.....	8
1.2.5. Tarımsal Katı Atıklar.....	9
1.2.6. Hafriyat Katı Atıklar.....	9
1.3. TÜRKİYEDE KATI ATIK VE YÖNETİMİ.....	10
1.3.1. Türkiye’de Çevre ve Katı Atık Üzerine Yasal Düzenlemeler.....	12
1.3.1.1. 2872 Sayılı Çevre Kanunu.....	12
1.3.1.2. Katı Atık Yönetmelikleri.....	13
1.3.2. Katı Atık Yönetimi.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

BELEDİYELER VE BELEDİYE BİRLİKLERİ

2.1. BELEDİYE	22
2.1.1. Belediye Görev Yetki ve Sorumlulukları.....	25
2.1.2. Belediye Organları	26
2.1.2.1. Belediye Meclisi	26
2.1.2.2. Belediye Encümeni.....	28
2.1.2.3. Belediye Başkanı	29
2.2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ.....	29
2.2.1. Büyükşehir Belediyesi Görev Yetki ve Sorumlulukları	30
2.2.2. Büyükşehir Belediyesi Organları	32
2.2.2.1. Büyükşehir Belediye Meclisi	32
2.2.2.2. Büyükşehir Belediye Encümeni	33
2.2.2.3 Büyükşehir Belediye Başkanı	33
2.3. YEREL YÖNETİM BİRLİKLERİ.....	34
2.3.1. Türkiyede Yerel Yönetim Birliklerinin Kısa Tarihçesi.....	34
2.3.2. Yerel Yönetim Birlikleri Tanımı, Niteliği ve Kuruluş Nedenleri.....	36
2.2.3. Birlik Türleri	38
2.2.3.1. Ulusal Düzeyde Birlikler (Ülke Düzeyinde)	38
2.2.3.2. Belediye Hizmet Birliği	39
2.2.3.3. Özel İdare Belediye Hizmet Birliği	40
2.2.3.4. Kalkınma Birliği	40
2.2.3.5. Çevre Alt Yapı Hizmet Birliği.....	40
2.2.3.6. Turizm Birliği	41
2.2.3.7. İçme Suyu Birliği.....	41

2.2.3.8. Köylere Hizmet Götürme Birliği.....	42
2.2.3.9. Diğer Birlikler	43
2.2.4. Birlik Organları	43
2.2.4.1. Birlik Meclisi	43
2.2.4.2. Birlik Encümeni.....	45
2.2.4.3. Birlik Başkanı.....	46
2.2.5. Birlik Teşkilatı.....	46
2.2.6. Birlik Mali Yapısı	47
2.2.6.1. Birlik Gelirleri	47
2.2.6.2. Birlik Giderleri	48
2.2.7. Birlik Bütçesi	48
2.2.8. Birlik Üyelerinin Yükümlülükleri ve Ortak Hükümler	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİNİN İNCELENMESİ

3.1.MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ (MBB) KURULUŞ VE TARİHİ	50
3.2. MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ’NİN AMACI, MİSYONU, VİZYONU VE İLKELERİ.....	52
3.3. MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ TÜZÜĞÜ GÖREV VE YETKİLERİ .54	54
3.4. MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ’NİN TEŞKİLAT YAPISI.....	57
3.5 MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ ORGANLARI	61
3.5.1. Marmara Belediyeler Birliği Meclisi	61
3.5.2. Marmara Belediyeler Birliği Encümeni	64
3.5.3. Marmara Belediyeler Birliği Başkanı	64
3.6. MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ’NİN MALİ YAPISI	65
3.7. MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ ÇEVRE YÖNETİM MERKEZİ	66

3.8. MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ ÇEVRE YÖNETİM MERKEZİ'NİN KATI ATIK YÖNETİMİNE YÖNELİK ÇALIŞMALARI	69
3.9. MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ ÇEVRE YÖNETİM MERKEZİNİN KATI ATIK YÖNETİMİ ÜZERİNE DÜZENLEDİĞİ SEMİNER PANEL VE SEMPOZYUMLAR	69
3.9.1. Atıkların Geri Dönüşümü Semineri	70
3.9.2. Ambalaj Atıklarının Çevreye Verdiği Zararlar ve Yarattığı Kirlilik Semineri.....	71
3.9.3. Haliç ve Marmara Denizindeki Kirliliğin Artması ve Çevreye Etkileri Seminer.....	73
3.9.4.Yerel Yönetimlerin Doğa Turizmine Yönelik Çalışmaları ve Örnek Projeler Çevre Paneli	74
3.9.5. Marmara Belediyeler Birliği Tarafından Bazı Belediyelere Düzenlenen Seminerler.....	75
3.9.6.Marmara Belediyeler Birliği Tarafından Atık ve Katı Atık Hakkında Düzenlenen Diğer Seminer, Panel Konferans, Sempozyum ve Toplantılar	76
3.10.MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ KATI ATIK YÖNETİMİ ÜZERİNE DÜZENLEDİĞİ VEYA ORTAK PROJELER	80
3.10.1.Marmara Belediyeler Birliği Enerjini Çöpe Atma Projesi	81
3.10.2.Marmara Belediyeler Birliği Belgrad Ormanları Sürdürülebilir Çevre Temizliği Projesi	83
3.10.3.Marmara Belediyeler Birliği Desteklediği ve Ortak Gerçekleştirdiği Projeler.....	85
3.10.3.1. Adalar Belediyesi Naylon Poşete Hayır Projesi	86
3.10.3.2.Sancaktepe Belediyesi Bayat Ekmekler Toplanıyor Projesi....	87
3.10.3.3.Ulaşım Haberleşme ve Güvenlik Teknolojileri A.Ş. (İSBAK) Akıllı Konteynır Projesi.....	88
3.10.4.Marmara Belediyeler Birliği Proje Yarışması.....	92

3.10.5.Marmara Belediyeler Birliği'nin Katı Atık Üzerine Yaptığı Diğer Çalışmalar	93
SONUÇ	95
KAYNAKÇA	98
EKLER.....	103
ÖZET	109
ABSTRACT	110

ŞEKİL TABLO VE RESLİMLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1: Katı Atık Yönetim	19
Tablo 1: Belediyenin Evrensel Özellikleri-Türk Belediyesinin Özellikleri	23
Tablo 2: Belediye Meclis Üyesi Nüfusa Göre Seçim Oranları	27
Tablo 3: Birlik Türleri ve Yerel Yönetim Birliklerinin Sayısı (2008-2012)	36
Şekil 2: Marmara Belediyeler Birliği (MBB) Teşkilat Yapısı	58
Tablo 4: Marmara Belediyeler Birliği Yıllara Göre Personel Yapısı	61
Tablo 5: Üye Belediyelerin Birlik Katılım Payı Nüfus ve Oranları	65
Resim 1: Akıllı Konteynır (Geri Dönüşebilir Katı Atık Toplama Otomatı)	91

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
A.Ş.	Anonim Şirketi
AB	Avrupa Birliği
AKUT	Arama Kurtarma Derneği
AVM	Alış Veriş Merkezi
BKZ.	Bakınız
BOSÇEP	Belgrad Ormanları Sürdürülebilir Çevre Temizliği Projesi
ÇEVKO	Çevre Koruma Vakfı
EEA	Elektrik Elektronik Atölyesi
ISO	Uluslararası Standartlar Örgütü
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İGDAŞ	İstanbul Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
İSBAK	Ulaşım Haberleşme ve Güvenlik Teknolojileri Anonim Şirketi
İSKİ	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
İSPARK	İstanbul Otopark İşletmeleri Anonim Şirketi
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
KAY	Katı Atık Yönetimi
KHGB	Köylere Hizmet Götürme Birlikleri
KHGM	Köylere Hizmet Götürme Müdürlükleri
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
LTD.ŞTİ.	Limitet Şirketi
MBB	Marmara Belediyeler Birliği
Prof.Dr.	Profesör Doktor

REC	Bölgesel Çevre Merkezi
REW Fuarı	Uluslararası Geri Dönüşüm, Çevre Teknolojileri ve Atık Yönetimi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TAEK	Türkiye Atom Enerji Kurumu
TAP	Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği
TAT	Toplama ve Ayrıştırma Tesisleri
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESİD	Türkiye Elektronik Sanayicileri Derneği
TURKBESD	Türkiye Beyaz Eşya Sanayicileri Derneği
TURMEPA	Deniz Temiz Derneği
TÜKÇEV	Tüketici ve Çevre Eğitim Vakfı
VB.	Ve benzeri
VD.	Ve Diğerleri
WWF	Doğal Hayatı Koruma Derneği
YUDOSK	Yeni Ufuklar Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü

GİRİŞ

Dünyanın çeşitli ülkelerinde, katı atık yönetimlerinde tam uygulanabilir ve sürdürülebilir bir sistem oluşturulurken bu sistem çerçevesinde atıkların geri kazanımı sağlanmaktadır. Katı atıkların geri kazanımındaki doğal ve ekonomik getirileri ile diğer ülkelerden her zaman için bir adım daha önde olmuşlardır. Katı atıkların ülkeler bazında toplanma ve ayrıştırma sistemleri gerek kamu tarafından gerek ise özel sektörler tarafından yapılmaktadır. Dünyada çöp diye adlandırılan katı atıklar aslında hepsinin bir dönüşümü ve kazanımı mevcuttur. Bunun farkında olan ve tam uygulanabilirliğini sağlayan ülkeler artık, katı atık yönetiminde başarılı olamayan ülkelerin katı atıklarına (yani çöplerine) talip olup çok ucuz bir miktarla satın alıp hem kendi ekonomisine hem katı atığı satın aldığı ülkenin doğasına büyük katkıda bulunmaktadır. Geri dönüşüm üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmakta ve daha fazla olarak katı atıklardan nasıl faydalanılabiliyor düşünceleri belirlemektedir. Tüketimin ve insan nüfusunun fazla olduğu ülkelerde katı atık yönetimi gelişmiş fakat tam uygulanabilirliği oluşmamıştır. Bu sistemin tam olarak oluşabilmesi için katı atıkları kaynağında ayrıştırma sistem bilincini ülke halklarında oluşturulması gerekmektedir. Bunun için ise devletin, kurumların, kuruluşların ve hatta bu geri kazanım döngüsünden maddi kazanım elde eden özel sektörün halkı bilinçlendirmek için çeşitli eğitim kursları açması ve okullarda müfredatlarda işlenmesi gerekmektedir.

Türkiyede ise halkı bilinçlendirme çalışmaları genel olarak belediyeler üzerinden yapılmaktadır. Fakat yapılan bu çalışmalar yetersiz kalmakta ve Türkiye devleti katı atık yönetimini tam olarak uygulayamamaktadır. Belediyelerin katı atık yönetimi üzerine halkı bilinçlendirme çalışmaları ne kadar çok olursa olsun eğitimin küçük yaşlarda edinilmediği için çalışmaların çoğu etkisiz kalmaktadır. Bunun için Türkiye devletinin okullarda yapmış olduğu çalışmalar ve müfredatlara giren çevre konuları ile ilköğretimdeki öğrenciler bilinçlendirilmekte ve bu bilinçlendirmenin sonucunu on beş yıl

sonra almayı planlamaktadır. Çalışmaların devamında ise çeşitli kurum ve kuruluşlar çevrenin ne kadar önemli olduğunu ve katı atıkların kazanımındaki ülke çapındaki değerini anlatmak ve bu değerini boşa gitmesini sıfır dereceye indirmek için büyük projeler ve seminerler düzenlemektedir. Türkiye genelinde bu organizasyonları büyük ve güçlü bir şekilde yapan kurumlar arasında yer alan Marmara Belediyeler Birliği Marmara bölgesinde bulunan ve kendi birliğine üye olan belediyelere ve yöre halkına kazandırdığı bilinçle ilgili çevrelerden takdir toplamıştır.

Çalışmada katı atık türleri ve katı atık yönetimi üzerine incelemelerden sonra geri kazanım ve dönüşüm konuları ele alınacaktır. Ele alınan konular çerçevesinde belediyelerin ve büyükşehir belediyelerinin tarihi, organları ve görevlerinden bahsedilecektir. Belediye ve büyükşehir belediyelerinin katı atık yönetimi üzerine yaptığı çalışmaları yüzeysel olarak anlatılacaktır. Daha sonra ise yerel yönetim birliklerinin kuruluş şekil ve aşamaları kanunlar çerçevesinde özetlenerek birlik türleri konularına değinilecektir. İlk belediye birliklerinden olan ve ilk çevre konusunu gündeme alan Marmara Belediyeler Birliğinin tarihi ve çevre konusuna duyarlılığının nereden ve nasıl kaynaklandığı anlatılacaktır. İlerleyen konularda ise Marmara belediyeler birliğinin tüzüğünden yararlanılarak vizyon, misyon, amacı ve ilkeleri konu içinde işlenecektir. Marmara belediyeler birliği tüzüğü ilgili yasaya göre birlik görev ve yetkileri anlatılacak çalışma alanları belirtilecektir. Marmara belediyeler birliğinin teşkilat yapısı ve hangi kanuna göre personel ve teşkilat yapısının şekillendirildiği incelenecek ve birliğin personel yapısı tablo ile aktarılacaktır. Teşkilat yapısında başkan, sekreter ve diğer birimlerin yanında çevre yönetim merkezi ele alınacaktır. Marmara belediyeler birliğinin kuruluş amacı olan çevre yönetim merkezi incelenip yaptığı organizasyonları ayrıntılı bir biçimde aktarılacaktır. Marmara belediyeler birliğinin katı atık yönetimi üzerine yapmış olduğu bu organizasyonlar, seminerler, paneller, konferanslar, sempozyumlar gerçekleştirmiş olduğu proje ve ortak yürüttüğü projeler detaylı bir biçimde incelenecek ve değerlendirmeleri yapılacaktır. Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yapıлып diğer ülkelerle Türkiye arasında katı atık yönetimi üzerinde fark ortaya konulup önerilerde bulunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATI ATIK VE YÖNETİMİ

1.1. KATI ATIK KAVRAMININ TANIMI

Katı atık kavramını tanımlamadan önce *Atık* kavramını tanımlanması gerekmektedir. Çevre kanununda, yapılmış ve sonuca ulaşmış bir faaliyetten sonra, alıcı ortama atılan veya bırakılan her türlü madde¹ dar bir çerçevede ifade edilirken, daha geniş çerçevede ise, alışıla gelmiş üretim ve kullanılmış maddelerden sonucu ortaya çıkan, canlı ve çevreye her biçimde olumsuz etkileyebilecek biçimde direkt veya dolaylı şekilde çevreye bırakılması zararlı olan her türlü madde² olarak tanımlanmaktadır. Geniş çerçevede ifade edilen alıcı ortam terimi yine çevre kanununda hava, su, toprak ortamları ile bu ortamlarla ilişkili ekosistemler³ olarak tanımlanmıştır. Atıklar genel olarak hammaddeler çıkartılırken, bu hammaddeler işlemlerden geçirilirken ve ürünlerin en son tüketimlerinden sonra oluşabilecek maddeler olarak ta adlandırılabilir. Atığın tanımından yola çıkarak her türlü kelimesinin içinde barındırdığı gibi sıvı, gaz ve katı maddeler olarak sınıflandırılabilirler. Katı atık kavramı genelde sıvı gaz ve radyoaktif atıklar dışında kalan atıklar içinde kullanılabilir.

Bu atık sınıflandırılmasının içinde ele alınan konu katı atık konusudur. Katı atıklar tanımı ve kapsamı itibari ile çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu çeşitlilikler içinden birkaç tane tanım yaparak katı atığın kavranması sağlanabilecektir. Katı atıkların kontrolü yönetmeliğinde, üreten tarafından çevreye bırakılmak istenen ve refahı ile özellikle doğanın korunması açısından, düzenli biçimde ortadan kaldırılması gereken sert maddeleri ve arıtma çamurunu,(iri katı atık, evsel katı atık, bu yönetmelikte) “katı atık”

¹ 2872 Sayılı Kanun, **Çevre Kanunu**, 2. madde, 11.08.1983 Tarihli, 18132 Sayılı Resmi Gazete

² <http://www.cevreonline.com/atik2/atikyonnedir.htm> : (Erişim: 03.12.2013)

³ 2872 Sayılı Kanun, **Çevre Kanunu**, 2. madde.

olarak tanımlanmaktadır.⁴ Başka bir tanımda ise katı atık aşırı (akışkan) derecede sıvı olmayan somut bir şekilde insanların toplumsal ve iktisadi nihai hareketleri ile işe yaramaz şeklini almış olan her tür sert madde ve malzeme katı atık olarak tanımlamak mümkün olabilmektedir.⁵

Katı atıklar genel olarak ticari, endüstriyel ve evsel olarak tüketicileri tarafından gözden çıkarılmış veya son kullanma tarihi dolmuş, çevre ve canlı sağlığını tehdit edebilecek hale gelmiş toplumun bu durumdan etkilenmemesi için gerekli kurum ve kuruluşlar tarafından belirli ölçü ve standartlara tabi tutularak toplumdan ve çevreye aşırı derecede zarar vermeden uzaklaştırılacak ve bertaraf edilecek somut maddeler olarak ta tanımlanabilir. Katı atıklar ekosisteme büyük derecede sıkıntılar verebilecekleri gibi canlı sağlığını da etkileyecek durumdadırlar. Bazı katı atıklar düzenli bir şekilde kurum ve kuruluşlar tarafından ayrıştırılabilir, düzeyde olup ekosistemdeki zarar derecesini en düşük seviyeye çekilebilirken, bazıları ise diğer katı atıklara göre ayrıştırılmayacak düzeyde ve ekosisteme karışması uzun süreler alıp ekosistemin dengesinin bozulmasına sebebiyet verebilmektedir. Katı atıkların bu tür özellikleri göz önüne alındığında ülkemizdeki önemli çevre sorunlarından biri haline gelmektedir.

Bu çevre sorunlarını en az seviyeye çekmek için çeşitli kanunlar ve yönetmelikler çıkartılmış katı atıkların kontrolü, çevre ve canlı sağlığı için önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Bu bağlamda katı atıkların daha çok yok edilmesinden yana değil geri kazanılmasından veya geri dönüşümünden yana olup hem ekonomik hem de çevre açısından faydalanılabilir hale getirebilmektir. Katı atıkların gerekli kurum ve kuruluşlar tarafından ayrıştırılabilirlik durumunun ekonomik yönü katı atıkların içinde bulunan maddelerin çoğunun değerli geri dönüşüm ve geri kazanım maddeleri olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenden dolayı da özel sektör bu tür katı atıkların toplanmasında ve değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Giderek her yönden büyüyen Türkiye Cumhuriyeti ile beraber kentlerinde gelişmişlik seviyelerinin yükseldiği bilinmektedir. Gelişmişlik

⁴ Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 3. madde, 14.03.1991 Tarihli, 20814 Sayılı Resmi Gazete

⁵ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, **Çevre Katı Atık Toplama**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2009, s.11.

seviyesinin yükselmesi ile beraber kentlerimizde de bazı sıkıntılar oluşmaktadır. Bu sorunlardan bir tanesi de katı atık konusudur. Katı atıklar çoğu zaman yerel yöneticilerin giderek büyüyen kentlerin her köşesine hizmet götürmesindeki zorluk katı atıkların toplanması ve toplama alanlarına götürülmesi konusunda sorunlar oluşturmaktadır. Dolaysı ile katı atıkların kaynağından ayrıştırılması geri kazanım ve geri dönüşüme kazandırılması bu evrede çok önemli bir yer tutmaktadır. Katı atıklar kaynağında düzenli bir şekilde ayrıştırılır geri kazanım ve geri dönüşüme kazandırılırsa yerel yöneticilerin katı atık toplama iş yükünün de hafiflemiş olduğunu görür ve kentin her tarafına eşit şekilde hizmet götürebildiğini anlarız. Katı atıklar kapsamı açısından çeşitlilikler göstermektedir. Bu çeşitliliklerin sınıflandırılmasında ana başlıklar halinde düzenlememiz gerekirse bunlardan başlıca olanları şunlardır;

- ✚ Evsel Katı Atıklar
- ✚ Tıbbi Katı Atıklar
- ✚ Endüstriyel Katı Atıklar
- ✚ Ticari ve Kurumsal Katı Atıklar
- ✚ Tarımsal Katı Atıklar
- ✚ Hafriyat Katı Atıklar

olarak sınıflandırılabilir ve kendi içlerinde de ayrımlara gidilebilir. Katı atıkların sınıflandırılmasında çeşitli kaynaklarda farklı sınıflandırmalar ve ayrımlar içermektedir. Fakat Avrupa Birliği (AB) düzenlemelerinde yer alan katı atık katalogunda yirmi grupta toplanmış ve yüzlerce çeşit atık tipini içermektedir.⁶

1.2. KATI ATIKLARIN SINIFLANDIRILMASI

Katı atıklar daha önce belirtildiği gibi sınıflandırmalar ve çeşitli tipler içermektedir. Bu sınıflandırmalar fiziksel durumlarına, katı atık içinde bulunan bileşenlerine, içerdiği materyallere, fiziksel kompozisyonlarına (yanabilir, geri

---

⁶ Martin Steiner ve Ulrich Wiegel, **Katı Atık Yönetimi: Atık Yönetiminin Esaslarına Yönelik Rehber El Kitabı**, Eflatun Yayınevi, Ankara, 2009, s.6

kazanılabilir, kompostlanabilir.) üretildikleri kaynaklara risk ve güvenlik seviyelerine göre olabilmektedir.

1.2.1. Evsel Katı Atıklar

Evsel katı atık, endüstriyel olarak tehlikeli ve çevreye zararı olmayan sert atık çerçevesinde bulunmayan ev, sanayi, dükkân, mesire alanları gibi yer ve mekânlardan gelen katı atıklar olarak tanımlanır.⁷ Bu tanım kapsamında bazı örnekler verilebilir. Bunlar; kullanılmayacak durumda olan ev eşyaları, eskimiş durumda olan giysiler, kullanım sonucunda ortaya çıkan gıda-cam-kâğıt-plastik-metal atıklardır.

Türkiye de evsel katı atıkların üretim durumu kentlerin nüfus ve coğrafi farklılıklarına, yerel koşullara, mevsimlere ve bireylerin tüketim alışkanlıklarına göre değişiklik göstermektedir. Dünya da ve Türkiye de evsel katı atıkların en yüksek nitelikteki atık tipi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle hem insan tarafından üretilmesi ve insana yakınlığı bakımından hem de çevre sağlığı bakımından önemli bir etken durumundadır. Evsel katı atıklar toplandıkları yerlerde istenmeyen görüntüler oluşturmaktadır. İstenmeyen haşere ve sokak hayvanlarının yaptığı faaliyetlerle mikrop ve bakterilerin çoğalmasının ortamını hazırlarlar. Bununla birlikte difteri, kolera gibi salgın ve bulaşıcı hastalıkların oluşmasına sebebiyet vermektedir. Türkiye de evsel katı atıklar yakın zamana kadar önemsenmemiş kontrolsüz ve düzensiz bir biçimde biriktirilmiş ve belirli alanlara yığılmıştır, doğal olarak birçok sorunla karşılaşmıştır. Düzensiz ve kontrolsüz depolamanın meydana getirdiği kötü görüntü, hoş olmayan koku ve metan gazı patlaması ve benzeri sorunları ortaya çıkmıştır.

Bütün bu sebeplerin sonucunda katı atık toplanması ve depolanması konusunda hassasiyet gösteren belediyeler katı atık yönetimini daha kaliteli yönetmeye başlamış ve yok etme yöntemlerine geçilmiştir. Yok etme yöntemi geri dönüşüm, kompostlama, yakma özellikle kontrollü ve düzenli depolamadır. Bu yok etme yöntemleri Türkiye'de çok az belediyece

⁷ 2872 Sayılı Kanun, Çevre Kanunu, 2.madde

sürdürülmektedir. Günümüzde birçok kentte evsel kati atıklar sıkıntı yaratmaya devam etmekte canlı sağlığını ve çevre sağlığını olumsuz etkilemeyi sürdürmektedir. Bu bakımdan yöre halkına en yakın yerel yönetimler birimi olan belediyelere de önemli görevler düşmektedir.

1.2.2. Tıbbi Katı Atıklar

Tıbbi atık, sağlık kuruluşlarından kaynaklanan enfeksiyöz atık, patolojik atık ve kesici delici atıklar⁸ olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım kapsamına ise genel olarak şu atıklar girmektedir; Mikrobiyolojik laboratuvar atıkları, kan ve kan ürünleri veya bunlarla bulaşmış objeler, kullanılmaz hale gelmiş ameliyat elbiseleri (kumaş, giysi eldiven ve benzeri), diyaliz atıklarını (ekipmanlar), korunmuş bölge atıkları, bakteri ve virüse sahip olabilecek hava süzgeçleri, deney için kullanılmış hayvani leşler, uzuv (organ) parçalar, kan ve bu gibi nesnelere tümüyle temas edenleri, beden parçaları, uzvi (organik) parçalar, plasenta, kesik organlar ve benzeri atıkları (insancıl bozulmuş atıklar), bilimsel olarak deneylerde kullanılan hayvan (kobay) leşlerini, enjektör iğnelerini, iğne içeren diğer kesicileri, Bisturiler, Lam ve lameli, kırılmış diğer cam ve benzeri nesnelere.

Tıbbi atıkların sahip oldukları tehlikeli özelliklerinden çevre ve insan sağlığı açısından tehdit oluşturduğu için diğer atıklara göre daha sıkı denetim ve standartlarla yönetilmesi gerekir. Tıbbi atıklar evsel ve diğer katı atıklardan ayrı olarak işleme tabi tutulması gerekmektedir. Bu nedenden kaynaklı "*Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği*" yürürlüğe konulmuştur. Yönetmeliğin amacı, sağlık ve tıbbi alanlarda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar tarafından tıbbi olarak son haline gelmiş atıkların halkın sağlığına ve doğayı kötü etkilemeden diğer atık türlerinden ayırt edilerek toplanması, yok edileceği zaman ve yere kadar düzenli bir şekilde koşullu depolanması, dönüşümü, nakil edilmesi ve son olarak bertarafının sağlanılmasını amaçlayan yönetsel, teknolojik ve hukuksal ilke, siyasi ve programların belirlenerek uygulanmasının sağlanmasıdır.⁹ Radyoaktif hastane atıklarının toplanması

⁸ Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 2.madde, 22.07.2005 Tarihli, 25833 Sayılı Resmi Gazete

⁹ Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 1.madde

ve bertarafından Türk Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) sorumludur.¹⁰ Diğer tıbbi atıkların toplanma ve bertarafından ise belediye ve mücavir alan içerisinde belediyeler, belediye sınırları dışında ise valilikler sorumludur.¹¹

1.2.3. Endüstriyel Katı Atıklar

Endüstriyel katı atıklar, bir süreç (proses) içeren yada içermeyen tüm sanayi üretim faaliyetleri sonucunda açığa çıkan ve istenmeyen nitelikteki oluşan atıklar¹² olarak tanımlanabilmektedir. Endüstriyel katı atıklar genel olarak iki gruba ayrılmaktadır. Tehlikesiz endüstriyel katı atıklar genellikle sanayi üretiminden kaynaklanan kağıt, plastik, metal, cam, inşaat ve moloz atıkları, kül, cüruf ve ambalaj atıkları tehlikesiz ve zararsız olan evsel katı atık nitelikte olan atık türleridir. Tehlikeli olan endüstriyel katı atık ise, tehlike çıkarabilecek özellikler taşıyan her türlü biyolojik, kimyasal, toksit, yanıcı, patlayıcı, radyoaktif özelliği olan ve boya, deri, ilaç, metal işlem sonucu çıkan atık, cam işleme, Petro-kimya, tekstil, kağıt gibi katı atıklar ile kirlenmiş içeren bazı küller bu sınıfta yer almaktadır. En önemli olan noktalardan bir tanesi de endüstriyel katı atıkların miktarı ve tehlike düzeyi en az seviyeye çekilmelidir. Bu işlem tehlikeli endüstriyel katı atıkları üreten tesisin kendisinde ya da bu işlemlerin yapılması için özel kurulmuş tesislerde yapılmaktadır. Tehlikeli endüstriyel katı atıkların taşınması, toplanması, ayrıştırılması ve depolanması gibi faaliyetlerin Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'ne göre yapılması gerekmektedir.

1.2.4. Ticari ve Kurumsal Katı Atıklar

Ticari ve kurumsal katı atıklar, resmi kurum ve kuruluşlar, okullar, ticari bürolar, hastaneler, atölyelerle birlikte tekstil ve deri atıkları, kâğıt ve karton, cam fireleri, plastik ve madeni fire atıklarını kapsamaktadır. Öte yandan bakıldığında otellerden restoranlardan alışveriş merkezlerinden ve motellerden çıkan katı atıklar bu kapsam altında değerlendirilmektedir. Atık

¹⁰ Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 15.madde

¹¹ Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 20.madde

¹² T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, a.g.e., s.14.

türlerine geniş bir çerçeveden bakıldığında ticari ve kurumsal atıkları evsel atıklardan ayıran en önemli neden organik madde barındırmamalarıdır. Bu bağlamda ticari ve kurumsal katı atıklar evsel atıklar kadar alıcı ortamda kolay bozulmadığı bilinmektedir. Doğada uzun kalıp ve çevrenin kirlenmesinde en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Ticari ve Kurumsal Katı atıklar genellikle geri kazanılabilir atık türlerine girmekte ve üretildiği yerlere de ekonomik olarak maddi kazanç sağlamanın yanında doğaya ve çevreye de geri kazanılması nedeni ile artı kazandırmaktadır. Geri kazanımla beraber kat olan kaynakların sürekli kullanılmamasının önüne de geçilmiş ve kaynaklar üreticinin ve kaynağı sağlayanın elinde kalmış olmaktadır. Bu da ülke ekonomisine ve kaynak kullanım politikasına uygun ve gerekli bir güç haline getirmektedir.

1.2.5. Tarımsal Katı Atıklar

Bitkisel ve hayvansal ürünlerin işlenmesi ve elde edilmesi sonucunda ortaya çıkan katı atıklar olarak tanımlanabilir. Tarımsal atıkları genel olarak üç grupta toplamak mümkündür;

- Bitkisel üretim sonucunda ortaya çıkan katı atıklar
- Hayvansal üretim sonucunda alıcı ortama bırakılan katı atıklar
- Tarım ürünlerinin işlenmesi sonucunda ortaya çıkan katı atıklar.

Tarımsal katı atıkların alıcı ortama kazandırılması genellikle, çiftlikler meyve bahçeleri, mandıralar, besicilik ahırlar, tavuk çiftlikleri açık tarım alanları ve seracılık yapılan ortamlardır. Bu ortamlar genellikle şehir dışında yani kırsal bölgede yer almaktadır. Tarımsal ürünlerin alıcı ortama fazla zararı olmamaktadır.

1.2.6. Hafriyat Katı Atıklar

Hafriyat katı atıkları genel olarak bir tanım yapmak gerekirse; inşaat evvelinde arsanın hazırlanması sürecinde yapılan kazı ve benzeri durumlar sonucunda ortaya çıkan, köprü, bina, toprağı, konut, yol ve benzeri alt ve üst

yapıların yapımı sırasında meydana gelen atıkları, konut, bina, köprü, yol ve benzeri alt ve üst yapıların onarımı, yenilemesi, değişiklikleri, yıkılması veya doğal afet olduktan sonra alıcı ortama verilmesi mecburi atıkları, inşai ve yıkım sonucu ortaya atıkların içinde var olan asbest, boya, florasan ve benzeri doğaya kötü etki yapabilecek atıkları ve tehlikeli atıkları ve yol, havaalanı pisti ve benzeri yapıların onarımı, yenilenmesi, ve yıkılmasıyla meydana gelen ve bünyesinde asfalt, zift, doğal polimer ve benzeri malzeme bulunan atıklar olarak tanımlanabilir.¹³ Bu tür atıklar inşaat sektörünün çok olduğu büyükşehirlerde ve büyüme gelişme gösteren şehirlerde rastlanabilir. Alıcı ortamda kaybolma gibi durumu bulunmayan bu tür atıkların genel olarak bazı dolgu ve farklı işlerde kullanılmak için depolandığı bilinmektedir.

1.3. TÜRKİYEDE KATI ATIK VE YÖNETİMİ

Türkiye’de teknolojinin gelişmesi ve sanayileşme ile beraber metropolleşme ve nüfus artışının tüm dünyanın her bir coğrafyasında olduğu gibi Türkiye’de de insan hareketlerinin doğa üstündeki tahakkümü ivedi bir artış göstermiş ve artırmaya devam etmektedir. Belirli bir sınırı olmayan insan gereksinimlerinin teknolojinin günlük hayatı kolaylaştırması ile daha üst basamaklarda karşılanması hem doğal kaynakların çok kullanılması ve azalmasına hem de imal edilmiş her ürünün en sonunda atık haline gelmesi ile doğa ve canlı sağlığını tehdit eder duruma gelmesini mümkün olabilir seviyelere taşımaktadır.

Türkiye’de atık yönetiminin tarihi 1930 yıllarında çıkarılan 1580 sayılı belediye kanunu ile başlamıştır. 1580 sayılı kanunda belediyelerin hakları, salahiyet ve imtiyazları (görev, yetki ve imtiyazları) bölümünün, 19. maddesinde *Testithane tesisatı ve atıkları kumaş atıklarını ve kemikleri toplamak teşkilatını idare etmek ve ettirmek* hükmü yer almaktadır.¹⁴ Ulusal düzeyde katı atık yönetiminin sorumluluğunu yürüten sağlık bakanlığı daha sonra Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

¹³Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği, 1.madde, 18.03.2004 Tarihli, 25406 Sayılı Resmi Gazete

¹⁴ 1580 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 19.madde 14.04.1930 Tarih ve 1471 Sayılı Resmi Gazete

Günümüzde hala çevre ve orman bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Atık yönetimi Türkiye’de başladığından günümüze birçok yasal değişikliklere tabi tutulmuştur. Bu değişikliklerle beraber kurumların sayısı her geçen gün biraz daha artmıştır. Ancak yeni kurumlar oluşurken mevcut olan kurumların yetki ve sorumluluklarının değiştirilmemesi ilgili kurumlar arasında yetki çatışmaları yol açarken, ilgili kurumlar arasında koordinasyon eksikliği de atık yönetimi sisteminin zayıflatmış adeta işlemez duruma getirmiştir. Gerekli maddi kaynaklarının kurumlara verilmemesinin eksikliği ile beraber, teknik bilgi, donanım ve uzman personel yetersizliği günümüzün temellerini atmakta geç kalınmasına sebep olmuştur.

Dünya’da üretimin artması sonucu aşırı tüketim oluşturmuş ve Türkiye’de aşırı tüketim zincirine dâhil olmuştur. Bu sorunda nihai olarak çevre ve katı atık yönetimini etkilemektedir. Bundan dolayı gerek imalat ve satış aşamalarında atık imalatını en aza çekerek, kaynakların fazla kullanılmasını engellemek ve gerekirse tüketim aşamasında atık oluşmasının an aza indirgenmesi ile ortaya çıkan atıkların da en üst düzeyde geri kazanımını sağlamak, üretilen atıkların ekonomik olarak girdisini oluşturmak gerekmektedir. Öte yandan devamlılığı sağlanabilir bir atık yönetimi, küresel olarak öncelikli bir politika amacı olarak kabul gören “sürdürülebilir kalkınma” yaklaşımının çok önemli bir unsurunu oluşturmaktadır.

Avrupa birliğine (AB) uyum sürecinde Türkiye’nin en önemli aşması gereken sorunlardan bir tanesi de çevre olarak bilinmektedir. Bu bağlamda katı atık yönetimi bu kapsam içinde yer almaktadır. AB müktesebatına uyum süreci içinde en yüksek maliyeti gerektiren konuların başında atık yönetimi gelmektedir. Avrupa birliği ile uyum sürecinde AB’den gerekli teknik mali ve uzman personel desteğini almış olan Türkiye çeşitli projeler yürütmüştür. Bu projeler sayesinde çevre ve katı atık yönetimi anlamında uluslararası standartlara ve Avrupa birliği ile uyumlu hale getirilmesinde önemli bir yol almıştır. Bu yöndeki çalışmalara daha da önem verilerek devam etmektedir. Bu çalışmaların Türkiye’nin atık ve katı atık yönetimi hakkındaki bazı yasal düzenlemeler yapmaya sevk etmiştir.

1.3.1. Türkiye’de Çevre ve Katı Atık Üzerine Yasal Düzenlemeler

Çevre ve katı yönetimi üzerine 1983’ten günümüze kadar Türkiye’de köklü düzenlemeler yapılmıştır. Çevre ve orman bakanlığı tarafından yapılan bu düzenlemelerle çevre ve canlılar üzerinde olumlu etkisini göstermektedir. Bu yasaların başta çevre kanunu olmak üzere ve diğer yönetmelikler yüzeysel olarak incelenecektir.

1.3.1.1. 2872 Sayılı Çevre Kanunu

Bu kanunun temelinde yatan amaç, yurttaşların müşterek kullanım hakkı olan çevrenin korunması düzenlenmesi ve iyileştirilmesi; kentte ve kırsal alanlarda toprağın ve bütün kaynakların optimum biçimde tüketilmesi ve zarar görememesi; hava, toprak, su gibi önemli maddelerin zarar görmesinin önlenmesi Türkiye devletinin hayvan, ekolojik, çevresel ve tarihsel varlıklarını koruyarak günümüzdeki ve geleceğimiz olan kuşaklara sağlıklı bir medeniyet ve hayat kalitesinin gelişmesi ve güvenilirlik sağlanması için yapılan düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, iktisadi ve toplumsal büyüme amaçları ile koordineli olarak hukuksal ve mesleki göre düzenlenmesidir.

Çevre kanunu yürürlüğe girene kadar olan süreçte çevre ile ilgili yasal düzenlemeler dağınık bir şekilde uygulanmaktaydı. Kanunun yürürlüğe girmesi ile beraber yasalar toplanmış ve bu kanun çerçevesinden uygulanmaya başlanmıştır. Ancak bu kanun çevre yönetimi için gerekli boşluğu dolduramamış ve çevre orman bakanlığınca yeni yönetmelikler çıkartılmıştır. Çıkartılan bu yönetmeliklerde mülki idare amirlerine önemli yetkiler verilmiştir. Bunlardan bazı önemli olanları, faaliyetin durdurması, denetim, idari para cezası verme, ruhsat ve benzeri yetkililerdir.

2872 sayılı çevre kanunu 11.08.1983 tarihli ve 18132 sayılı resmi gazetede yayımlanmış ve kanunlaşmıştır. Bu kanunun amacı; *“Tüm varlıkların müşterek yaşam alanı olan doğanın devamlılığı ve çevre sürekli*

*kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını” sağlamaktır.*¹⁵ İlgili yasada çevre ile ilgili kavramsal tanımlalar ve bu kavramsal tanımlamalarla çevre terimlerinin pekiştirilmesi yapılmıştır. Çevrenin zarar görmemesine, rehabilite edilmesine ve kirliliğinin önüne geçilmesine ilişkin genel unsurlardan bahsedilmiştir. Çevre yüksek kurulunun kurulması ve başkanlığını başbakan başkanlığında toplanılması, başbakan toplantıya katılmıyorsa çevre ve orman bakanının başkanlığında toplantıya başkanlık etmesi hükmü bulunmaktadır. Çevre yüksek kurulu yılda en az bir kez toplanması zorunludur. Çevre yüksek kurulunun görevleri anlatılmaktadır. Çevre korunmasına ilişkin önlemler ve yasaklardan bahsedilmektedir. Kirletme yasağı, çevrenin korunması, çevresel etki değerlendirilmesi, izin alma arıtma ve yok etme yükümlüğü, kontrol, bilgi verme ve bildirim yükümlüğü, tehlikeli kimyasallar ve atıklar, gürültü ve faaliyetlerin durdurulması gibi çevre korunmasına ilişkin önlemler ve yasaklar alt başlıkları halinde verilmiştir. Çevre kirliliği önleme fonunun kurulması ve idari nitelikteki cezalar hükümleri yer almaktadır.

1.3.1.2. Katı Atık Yönetmelikleri

Çevre kanununun eksik kaldığı bazı bölümler ve Avrupa Birliği'ne uyum süreci içinde çıkartılması gereken bazı yönetmelikler bulunmaktaydı. Bu yönetmelikler genel olarak atık ve katı atık yönetimi üzerine çıkartılmıştır. Bu yönetmelikler şunlardır;

Yönetmelikler:

- Çevre Denetimi
- Çevresel Etki Değerlendirmesi
- Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin
- Katı Atıkların Kontrolü
- Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair
- Tehlikeli Atıkların Kontrolü

---

¹⁵ 2872 Sayılı Kanun, **Çevre Kanunu**, 1.madde

- Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü
- Tıbbi Atıkların Kontrolü
- Ambalaj Atıklarının Kontrolü
- Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü
- Atık Yağların Kontrolü
- Bitkisel Atık Yağların Kontrolü
- Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi
- Çevre Düzeni Planlarına Dair
- Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü
- İyonlaştırıcı Olmayan Radyasyonun Olumsuz Etkilerinden Çevre ve Halkın Sağlığının Korunmasına Yönelik Alınması Gereken Tedbirlere İlişkin
- Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Atıkların İthalatına Dair Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği

Yukarıda belirtilen yönetmeliklerin önemli olan bazılarının amacı ve kapsadığı alanları ele alınacaktır.

Çevre Denetim Yönetmeliği; Bu yönetmeliğin amacı, gerekli atık tesislerinin kurulması ilgili kanuna göre faaliyete geçirilmesi atıkların nihai bertarafını düzenlemek ve doğanın korunması için gerekli düzenlemeleri yapmak ve yönetmelik doğanın denetlenmesiyle alakalı iş ve fonksiyonları doğa denetçilerinin özelliklerini etkinlik sahipleri denetim makamlarının yetki görev ve sorumluluklarını da kapsamı altına almaktadır.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği; Yönetmelikteki amaç, “Çevresel Etki Değerlendirmesi prosesinde uyulması gereken yönetsel ve teknolojik yöntem ve amaçları düzene koymak ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu ile Proje Tanıtım Dosyasının hangi çeşit projeler için isteneceği ve içereceği konuları, Çevresel Etki Değerlendirmesi prosesinde uyulması gereken yönetsel ve teknolojik yöntem ve amaçları, Çevresel Etki Değerlendirmesi için Çerçeve Belirleme ve İnceleme Değerlendirme

Komisyonunun meydana getirilmesi ile alakalı çalışmaları, Yönetmelik çerçevesine dahil olan projelerin işletme öncesi, işletme düzeni ve işletme sonrası periyotunda gözlemlenmesi ve kontrolünü, Çevresel Etki Değerlendirmesi düzeninin, çevre idaresinde etkili ve geniş şekilde uygulanabilecek olması ve kurumsal yapısının kuvvetlenmesi için lüzumlu eğitim çalışmalarını” kapsamındadır.¹⁶

Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik; Bu yönetmelik, atıkların meydana gelmesinden yok edilmesi süreci doğa ve canlı sağlığını olumsuzluk vermeden atık yönetimlerinin düzenlenmesi ile sağlanmasına yönelik genel amaçların oluşturulması ve belirlenmesini amaçlamaktadır.¹⁷

Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği; Bu yönetmelikteki amaç, “*Bütün atık türlerinin doğaya kötü etki yapabilecek halde direkt veya endirekt bir şekilde doğaya bırakılması, taşınması, belirli bir şekilde depolanması ve benzeri işlerin yasaklanması, doğayı kötü şekilde etkileyebilecek olan tüketim maddelerinin yönetimini belirli düzen haline getirerek, havada, suda ve toprakta tamamen kalıcı olarak etki gösteren kirleticilerin hayvan ve bitki nesillerini, çevre güzellikleri, zenginlikleri ve doğanın dengesini bozulmasının önüne geçilmesi ile bu durumu amaçlayan disiplin, siyaset ve düzenlemelerin belirlenmesi, uygulanır hale getirilmesi ve ilerletilmesi olarak” tanımlanmaktadır.¹⁸*

Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik; Bu yönetmelikteki amaç; “*Atıkların düzgün ve düzenli depolama usulü ile yok edilme prosesinde meydana gelebilecek doğaya zararlı sızıntı sularının ve depo gazlarının hava, toprak, yeraltı suları ve yüzeysel suların üzerindeki olumsuzluklarını en az seviyeye indirilerek doğa kirliliğinin önlenmesine,*

¹⁶ Çevre Denetim Yönetmeliği 1,2,3,4. madde, 03.10.2013 28784 sayılı Resmi Gazete

¹⁷Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik, 2.madde, 05.07.2008 Tarihli ve 26927 sayılı Resmi Gazete

¹⁸ Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 1. Madde. 14.03.1991 Tarihli ve 20814 sayılı Resmi Gazete

atıkların çeşidine göre uygun depo tabanı teknolojik dizaynlarının oluşturulması ve sistemli depolama tesislerinin yapılmasına, yine sistemli depolama tesislerine atık kabulü işlemlerine, sistemli depolama tesislerinin faal durumda tutulması,” hükmü yer almaktadır.¹⁹

Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği; Bu yönetmelik; “Tehlikeli arz eden katı atıkların, meydana gelmesinden en son yok edilmesine kadar; canlı sağlığına ve doğayı kötü etkileyecek şekilde direkt veya endirekt şekilde doğaya verilmesinin önüne geçilmesi, atıkların imal edilmesinin ve naklinin denetiminin sağlanmasına, ülke içine yasal olarak getirilmesinin yasaklanmasına ve ihracatının denetimine, idaresinde gerekli teknolojik ve yönetsel standartların sağlanmasına, atık üretiminin meydana geldiği yerde en aza indirilmesine, atıkların üretilmesinin mutlak olduğu durumlarda, üretildiği yere en yakın mesafede yok edilmesine,”²⁰ esas almaktadır.

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği; Bu Yönetmeliğin amacı, “Tıbbi atıkların oluşmasından yok edilmesine kadar; doğaya ve canlı sağlığını kötü etkileyecek halde direkt ya da endirekt bir şekilde doğaya bırakılmasının engellenmesine, doğaya ve canlı sağlığına kötü şekilde etkilemeden üretildiği yerden ayrı olarak toplanması, belirli konteynır ve standartlarda (ünite) içinde nakil edilmesi,” düzenlemektir.²¹

Kapsamında ise; Bu Yönetmelik, Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik (Bkz. Ek-1) sağlık kurum ve kuruluşlarının günlük çalışmaları ile ortaya çıkan ve (Bkz. Ek-2), (Bkz. Ek-3) ayrıntılı şekilde anlatılan atıklar ile bu atıkların meydana gelen yerlerde ayrı toplanması, daimi depolanmaması, nakil edilmesi ve yok edilmesi ile alakalı amaçları” kapsamaktadır.²²

¹⁹ **Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik**, 1.madde, 26.03.2010 Tarihli ve 27553 sayılı Resmi Gazete

²⁰ **Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği**, 1.madde, 14.03.2005 Tarihli ve 25755 sayılı Resmi Gazete

²¹ **Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği**, 1. madde. 22.07.2005 Tarihli ve 25883 sayılı Resmi Gazete

²² **Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği**, 2. madde. 22.07.2005 Tarihli ve 25883 sayılı Resmi Gazete

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği; Bu Yönetmeliğin amacı; “Çevresel bakımdan belirli standartta, esas koşul ve niteliklere sahip ambalajların meydana gelmesine, ambalaj atıklarının meydana gelmesinin önüne geçilmesine, önüne geçilemeyen ambalaj atıklarının yeninden kullanılabilir hale getirilmesine, geri dönüşümüne ve geri kazanım yolu ile yok edilecek hacmin en azana indirilmesine, ambalaj atıklarının doğaya zarar verecek şekilde direkt ve endirekt olarak alıcı ortama bırakılmasının önüne geçilmesine,” belirlenmesidir.²³ Bu yönetmelik kapsamında piyasaya sürülen bütün ambalajlı ürünlerdir.

Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği; Bu Yönetmeliğin amacı; “Pil ve akümülatörlerin atık olarak meydana geldiği andan başlayarak en son yok edilmesine kadar; çevresel bakımdan belirli ölçüt, esas şart ve nitelikleri olan pil ve akümülatörlerin oluşturulmasının sağlanmasına, canlı sağlığını ve doğayı kötü etkileyecek halde direkt veya endirekt olarak çevreye verilmesinin önüne geçilmesi, etiketleme ve işaretleme ile pil ve akümülatör ürünlerinin kalite denetiminin, ithalatının kontrolünün ve içerdiği zararlı madde miktarının denetiminin sağlanmasına,” düzenlemektir.²⁴

Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği; Bu Yönetmeliğin amacı; “Hafriyat toprağı ile inşaat ve yıkıntı atıklarının doğayı kötü etkilemeyecek biçimde ilk önce meydana geldiği yerde ayrıştırılması, toplanması, geçici toplanması, nakil edilmesi, geri kazanılması ve kullanılması ve yok edilmesi ile alakalı teknolojik ve yönetsel konular ile uyulması bir koşula bağlanmış genel şartları ve kuralları düzenlemektir. Kaynakları ve bileşenleri Ek-1’de ayrıntılı olarak anlatılan, insanoğlunun yaptığı etkinlikler ve doğal afetler akabinde mecburi olarak oluşan hafriyat toprağı ile inşaat ve yıkıntı atıklarının, meydana geldikleri yerlerde ayrı

²³ **Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği**, 1.madde, 24.06.2007 tarihli 26562 Sayılı Resmi Gazete

²⁴ **Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği**, 1.madde 31.08.2004 tarihli 25569 sayılı Resmi Gazete

*toplanması, daimi olarak toplanmaması, transferi, geri kazanılıp kullanılması ve yok edilmesi ile alakalı amaçları*²⁵ kapsamaktadır.

1.3.2.Katı Atık Yönetimi

Katı atık yönetimini (KAY) tanımlamadan önce yönetim kavramının tanımını yapmak gerekmektedir. Yönetim; belirli hedeflere ulaşmaya yönelik ilk insan olmak üzere, maddi kaynakları, araç-gereçleri, ham nesnelere ve zaman faktörünü birlikte uyumlu ve verimli kullanmaya olanak verecek hükümler alma ve bunları uygulatma prosesinin toplamı olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda katı atık yönetimi ise; atıklarının meydana gelmesinden en son yok edilmesine kadar süren süreçlerde atıkların meydana gelmesi, biriktirilmesi ve yığılması, toplanması, transferi, işlenmesi, düzenli olarak depolanması çeşitli bilimlerin, halk sağlığını, ekonomiyi, mühendislik, çevre koruma gibi prensipleri kullanarak uygun çözümler üretme süreci olarak tanımlanabilmektedir. Farklı ve net bir tanım yapmak gerekirse; katı atığın üretimi kontrolü, depolanması, toplanması, transferi ve taşınması, bertaraf ve geri dönüşüm proseslerinin kontrollü bir şekilde planlanması olarak tanımlanabilir.²⁶

Kaynakta atık azaltma ve üretilen atıkların toplanması ile başlayıp sonradan geri kazanımla kullanılması geri dönüşüm ve sonuçsal bertaraf uygulamalarını içeren çok yönlü bir süreç olanda katı atık yönetimi, kanun yönetmelik vs. gibi unsurları devlet tarafından belirlense de uygulanabilirliği yüksek olan bir KAY başlaması ve gönüllülük kazanması için küçük yaşta eğitim ve bu eğitimin sürdürülebilirliğini sağlamaktan geçmektedir. Yetişkin kişilerde ise gönüllülük ve sorumluluk anlayışı çerçevesinde mümkün olabilir. KAY'de karşılaşılan problemler ülkelerin gelişmişlik ve refah seviyelerine göre farklılıklar göstermektedir. Katı atık yönetimine gelişmiş ülkelerde halkın bireysel katılımı en önemli etken olduğundan, ülkeler tarafından bu katılımın

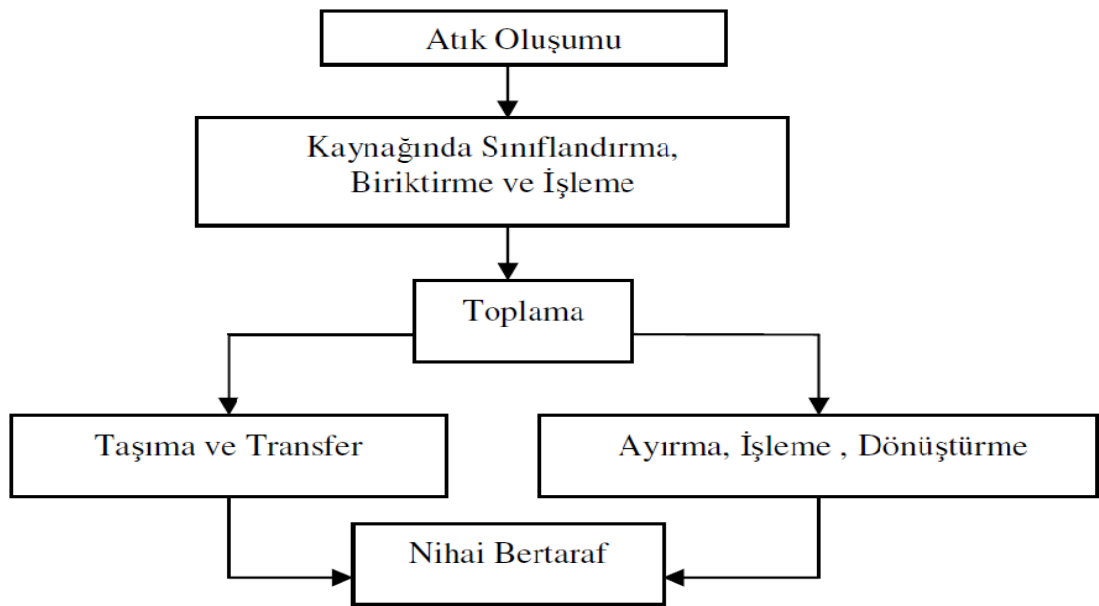
²⁵ **Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü**, 1.madde. 03.18.2004 tarihli 25406 Sayılı Resmi Gazete

²⁶ Seçil Bozkurt, **Evsel Nitelikli Katı Atıkların Geri Dönüşüm Olasılıkları ve Bertaraf Yöntemlerinin Araştırılması**, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2012, s10.

sürdürülebilirliği her zaman ön planda olmaktadır. Halkın katı atık yönetimine katılımı büyük ölçüde çevre konusunun halk üzerindeki önemi aracılığıyla baskı gücüne sahip kamunun ilgili kurum ve kuruluşlarında katı atık yönetimini kolaylaştırıcı bir faktör olarak ortaya çıkarmaktadır. Sürdürülebilirliği yüksek olan bir katı atık yönetiminin geliştirilmesi için üretici, tüketici ve kamu sektörü arasında bir koordinasyon sağlanması gerekmektedir. Sınırlı doğal kaynakların kullanımında sonraki nesillere kaynak bırakmak için çeşitli işlevlerden faydalanarak tekrar kazanılıp kullanması gerekmektedir. Bu da insani bir inisiyatif olarak göze çarpmaktadır.

Katı atık yönetiminin uygulanabilmesi için katı atık üretiminin yani atık oluşumunun meydana gelmesi gerekmektedir. Meydana gelen bu atıklar kaynağında sınıflandırma biriktirme ve işleme tabi tutulduktan sonra, toplama taşıma yani transfer edilmesi gerekmektedir. Taşıma işlemiyle beraber ayırma, işleme ve dönüştürme (geri kazanım) işlemlerine tabi tutularak en son nihai durumda bertarafı yapılmaktadır. Aşağıda bu durum şekil olarak gösterilmiştir.

Şekil 1: Katı Atık Yönetim

Kaynak: Alev Kulaç, **Eskişehir Tepebaşı Belediyesi İçin Katı Atık Yönetim Sistemi İçinde Analitik Serim Süreci (ANP) Yaklaşımı**, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, 2006, s.4

İnsanların yaşadığı her ortamda kullandıkları ve tükettikleri ürünlerden ortaya çıkacak nihai ürün atık oluşumudur. Atık oluşuktan sonra kaynağında sınıflandırılması gerekmektedir. Sınıflandırılmasının nedeni ise, atık türlerinde anlatıldığı üzere çeşitlilik göstermektedir. Tıbbi atıklar, evsel atıklar, ticari ve kurumsal atıklar gibi atık türlerinin insan ve çevre sağlığı korunması tehlikeli olması ve geri dönüşümden yararlanılarak tekrar kullanılabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Kaynağında atık türlerinin sınıflandırırken, sınıflandırılma türlerine göre de biriktirme şekilleri önemlidir. Biriktirme şekilleri doğanın korunması ve insan sağlığı öncelikli olarak planlanmalıdır. Toplama işlemi ise ayrıştırılan atık türleri biriktirildikleri yerden türlerinin tehlike ve insan sağlığını koruyacak şekilde toplanma yerlerine transferi gerçekleştirilir. Kaynağında ayrılan atıklar toplandıkları yerde yeniden ayırma ve sınıflandırılma yapılması ve düzenlenmesi şeklinde bir planlama ile geri kazanım atık ürün olanları geri dönüşüme katı atık ürünlerini en aza indirgeyip kaynakların tasarruflu kullanılmasına yardımcı olurken, evsel, pazar yeri ve bahçe atıklarda kompostlanıp²⁷ yeniden kullanılırken, tehlikeli atık türlerini yakma veya değişik şekillerde bertaraf edilebilecektir. Bu yöntemle katı atık yönetiminin amaçlarını sürdürülebilir bir hale gelebilecektir.

Katı atık yönetiminin amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- ✓ Atık miktarının azaltılması ve kaynakların yeniden kazanımının artırılması
- ✓ Büyükşehirlerde yaşayan insanlara uluslararası standartlara uygun hizmet sunulması
- ✓ Zaman içinde değişecek kentsel ihtiyaçları karşılayacak şekilde katı atık sistemlerinin devamlı planlanmasının sağlanması ve bunu yapabilecek kurumsal yapının inşa edilmesi,
- ✓ Çevre kalitesinin korunması

---

²⁷Katı atık ve çamur gibi organik maddeleri, anaerobik çürütme yoluyla bir tür gübreye dönüştürmekten ibaret biyolojik bir süreç olarak tanımlanmaktadır.
<http://cevre.terimleri.com/Kompostlama.html>

- ✓ Mevcut sistemin işletme giderleri için finansman kaynağı ve gelişmiş sistemler için yeni yatırım kaynaklarının sağlanması.
- ✓ Halk sağlığının korunması ve iyileştirilmesi

İKİNCİ BÖLÜM

BELEDİYELER VE BELEDİYE BİRLİKLERİ

2.1. BELEDİYE

Belediye kökeni Arap diline dayandığı bilinmekte ve belde kasaba şehir ve memleket anlamlarında kullanılmaktadır. Arap dilinde bulunan Medine kelimesi de çoğu kaynaklar tarafından belediye tümcesi ile ilişkilendirilmiştir. “*Medine*” kelimesi kent sayılabilecek yerlerdeki yaşam biçimiyle ve yerleşim alanlarının dışındaki yaşam biçimini; hem iktisadi faaliyetleri hem de yaşamın ortaya çıkardığı ilişkileri birbirinden ayırmak için kullanılmıştır. Bu kavramın karşıtı olan “karye” kelimesi ise, göçebe ve kırsal hayatı ifade etmek için kullanılmaktadır.²⁸

Fransız komin idaresinin temelini oluşturan belediyeler, yöre halkının ve beldenin ortak ihtiyaçlarının karşılanması için kurulan, karar organları yine yöre halkı tarafından seçilen kamu tüzel kişiliği olan yönetsel ve akçalı özerkliği bulunan birim olarak tanımlanabilir. Tarihi ve kültürü çok uzun yıllara dayanan gelişmiş ülkelerde belediye köklü bir geçmiş ve kültür oluşturmuştur. Türkiyede ise Tanzimat’la başlamış ve belediye kültürü tam olarak Türk halkı tarafından benimsenememiştir.

1839 Tanzimat’tan sonra Avrupa’dan dönen Osmanlı devleti aydınları Avrupa’da gördükleri belediye örgütünü İstanbul’da kurulmasını öngörmüşlerdir. Çoğunluğu gayrimüslim ve modernleşme yolunda ilerleyen kişi ve kesimlerin baskısı ile alt yapı, kent içi ulaşım, sağlık, su ve konut sorunlarının çözümlenmesi ve bu modernleşme isteklerinin sonucunda Fransız komün idaresinin model alınmasıyla ilk belediye olan “*Şehremanati*”

---

²⁸ Gökhan Zengin, **Belediyelerin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacının Karşılanmasında Belediye Birliklerinin Rolü Üzerine Bir Alan Araştırması (Marmara Belediyeler Birliği Örneği)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Mahalli İdareler Ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2010, s.25

adı verilen örgüt kurulmuştur. Şehremanetinin başkanını padişah tarafından atanan “Şehremini” olmuştur.²⁹

Tablo 1: Belediyenin Evrensel Özellikleri-Türk Belediyesinin Özellikleri

<i>Belediyenin Evrensel Özellikleri</i>	<i>Türk belediyesinin Özellikleri</i>
Ulusal ana yapının bütünlüklü bir parçasıdır.	Ulusal ana yapının bütünlüklü bir Parçasıdır.
Köklü bir geleneğin sonucudur.	Tanzimat döneminin bir sonucudur.
Temelinde “özgürlük”, “katılım” ve “etkinlik” düşüncesi vardır.	Temelinde, “etkinlik” düşüncesi vardır.
Siyasi yönü ağır basan bir yönetim birimidir.	İdari yönü ağır basan bir yönetim birimidir.
Kaynağını halktan alan ve öncelikle halka karşı sorumlu olan bir hizmet birimidir.	Kaynağını mevzuattan alan ve öncelikle merkezi idareye karşı sorumlu olan bir hizmet birimidir.
Varlık sebebi yerel halktır.	Varlık sebebi yasal düzenlemeler ve merkezi siyasal iradedir.
Tüzel kişiliktir/Kamu tüzel kişisidir.	Kamu tüzel kişisidir.
İdari ve mali açıdan büyük ölçüde özerk bir yönetim/kamu yönetimi birimidir.	İdari ve mali açıdan kısmen özerk bir kamu yönetimi birimidir.
Karar organları (kimi durumlarda yürütme organları) seçimle işbaşına gelir.	Karar ve yürütme organları (başkan) seçimle işbaşına gelir.
Yerel hizmetleri yürütecek yeterli örgütsel yapılanmaya sahiptir.	Yerel hizmetleri yürütecek örgütsel yapılanmaya sahiptir.
Kâr amaçlı değildir.	Kâr amaçlı değildir.
Üst yönetim birimlerinin (merkezi idare, eyalet, bölge veya il yönetimi) hukuka uygunluk açısından denetim ve gözetimi altındadır.	Merkezi idarenin vesayet denetimi altındadır.
Komün, kent veya kırsal alanlarda kuruludur.	Belde, ilçe ve kentlerde kuruludur.

²⁹ Kültürel işlevler yüklenmesine, **Geleceğin İstanbul’u**, İstanbul, Kent Basımevi, İkinci Baskı, 1993, s.3.

Kaynak: Gökhan Zengin, **Belediyelerin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacının Karşılansında Belediye Birliklerinin Rolü Üzerine Bir Alan Araştırması (Marmara Belediyeler Birliği Örneği)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2010, s.27.

Yukarıda gösterilen tabloda küresel ve yönetsel birim olan belediyenin, kendisine ait bir takım nitelikleri bulunmaktadır. Belediyelerin küresel nitelikleri Türk Belediye Sistemi'nde kısmi olarak görülmekle birlikte, Türk belediyeçiliğinin meydana geliş, ilerleme, sosyal ve politik sebeplerden dolayı kısmen özgünleşmiştir.³⁰

1580 sayılı belediye kanunu 1930 yılında çıkartılmış ve Türkiye Cumhuriyetinde belediyeçilik için önemli dönemini oluşturmuştur. İlgili kanunda bazı değişiklikler yapılmış bu değişiklikler, teknoloji ve Avrupa Birliği (AB) uyum süreci içinde 1580 Sayılı kanun günümüzün şartlarına uyum sağlayamamıştır. Bu bağlamda 24.12.2004 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. İlgili kanun 5272 sayılı belediye kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Daha sonra günümüzde kullanılan 12.07.2005 tarihli 5393 sayılı belediye kanunu yürürlüğe girmiştir.³¹

Belediyelerin yasal dayanağı, 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 127.maddesinde mahalli idareler başlığı altında şu şekilde, *"İl, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi"* hükmü yer almaktadır.³² 5393 sayılı belediye kanunda belediyenin ifade edilişi ise; *"belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi"* şeklinde nitelendirilmektedir.³³

Genel bir tanım yapmak gerekirse; halkın müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, yerel halka daha kaliteli hizmet üretmek amacıyla halkın

³⁰ Gökhan Zengin, a.g.e., s.26.

³¹ Nezh Varcan - Nihat Falay, Yerel Yönetimler, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1754. s.131

³² Türkiye Cumhuriyeti, **1982 Anayasası**, 127. madde, 9.11.1982 Tarihli ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazete

³³ 5393 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 3. madde, 03.07.2005 Tarihli, 25874 sayılı Resmi Gazete

seçtiği kişi ve kişiler tarafından yönetilmesi istenen, idari ve mali özerkliği olan ve kanunda belirtildiği gibi yönetilmesi gereken kamu tüzel kişiliği olarak tanımlanabilir.

2.1.1. Belediye Görev Yetki ve Sorumlulukları

Belediyenin görev ve yetkileri zaman içinde teknoloji ve müşterek ihtiyaçların oluşması ile beraber değişmiş ve değişmeye devam edecektir. Ülkeler arasında belediyelerin görevleri, ülkelerin coğrafi konumu, tarihi ve kültürel yapısı, merkezi yönetim biçimleri, gelişmişlik düzeyleri gibi koşullardan dolayı farklılık göstermektedir. Belediyeler merkezi idarenin yaptığı bazı kamu işlerine de (sosyal politika, elektronik bilgi sistemleri vb.) ortak edilmiş ve merkezi idarenin yükünü belediyelere verilmiştir. Bu görevlerin merkezi idare tarafından belediyelere verilmesinden kaynaklı belediyelerin merkezi idareden alınan mali kaynakta belirli ölçüde artırılmıştır.

Türkiyede bir yerel yönetim birilimi olan belediye kanununun 14 maddesinde görev ve sorumlulukları gösterilmiştir. Bu bağlamda belediye kanununun verdiği görevleri kendince başka kamu ve kuruluşlara verilmeyen görev ve sorumlulukları yapar ve yaptırır, ilgili organları ile denetimini yapar ve kararlar alabilir. İlgili kanunun belediyeye yüklediği görev ve sorumlulukların kapsamı şu şekilde olabilir;

- ≈ Ulaştırma görevleri,
- ≈ Ekonomik görevler,
- ≈ Tarımsal görevler,
- ≈ Refah görevleri,
- ≈ Eğitim görevleri,
- ≈ Sağlık görevleri,
- ≈ Çevre görevleri,
- ≈ Sosyal yardım görevleri,
- ≈ Bayındırlık (imar) görevleri,
- ≈ Diğer görevler.

5393 sayılı Belediye kanununun 14. maddesinde ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları gösterilmiştir. Yine aynı kanunun 15. maddesinde ilçe belediyelerinin yetki ve imtiyazları ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

5393 sayılı kanun ile kanun koyucu tarafından hedeflenen temel amaçlardan diğer de belediyelerin aktif ve verimlilik açısından yönetim kurmaktır. Belediyelerin amaçlarını kapsayacak şekilde 5 yıllık stratejik plan yapmaları öngörülmüştür. Bu sayede gelecek için planlar ve politikalar oluşturularak sorunlara uzun vadeli çözümler getirilmesi öngörülmüştür.³⁴

2.1.2. Belediye Organları

5393 sayılı kanunu kapsamında olan belediyelerin üç ayrı yasal organı bulunmaktadır. Bunlar belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanıdır.

2.1.2.1. Belediye Meclisi

Meclis belediyenin karar veren merciidir. 5393 sayılı yasada gösterilen amaç ve yönetmeler uygulanarak seçilmiş üyelerden oluşur. Bütün beldelerin seçim çevresi kapsamı olduğu belediye meclisi üyelikleri, seçimlerde 10/1'lik baraj nispi temsil sistemi uygulanır.³⁵

2972 Sayılı Kanun, *Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun*, belediye meclisi üyelerinin seçimine ilişkin özellikleri belirlemiştir. Yukarıda gösterilen tabloda nüfus oranlarına göre meclis üye sayısı ilgili kanundan gösterilmiştir. Seçim çevresinde son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre bu oranlar değişiklik gösterebilmektedir. Belediye meclisi üye olma koşulları da ilgili kanunda; Türk vatandaşı olmak, Türkçe okuyup yazma bilmek, 25 yaşını bitirmiş olmak, askerlik hizmetini yerine getirmiş olmak ve seçim başlamadan önce en az 6 (altı) ay o yerleşim yerinde oturuyor olmak olarak gösterilmiştir. Son genel nüfus sayımı

³⁴ Ahmet Ulusoy-Tekin Akdemir, **Mahalli İdareler: Teori-Uygulama-Maliye**, Ankara, 6.Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2010, s.225

³⁵ 5393 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 17. madde.

sonuçlarına göre, her seçim çevresinde seçilecek üye sayısı aşağıdaki usule göre hesaplanır.³⁶

Tablo 2: Belediye Meclis Üyesi Nüfusa Göre Seçim Oranları

Seçim Çevresi Nüfus Sayısı	Belediye Meclis Üyesi Sayısı
Nüfusu 10 000'e kadar olan beldelerde	9
Nüfusu 10 001'den 20 000'e kadar olan beldelerde	11
Nüfusu 20 001'den 50 000'e kadar olan beldelerde	15
Nüfusu 50 001'den 100 000'e kadar olan beldelerde	25
Nüfusu 100 001'den 250 000'e kadar olan beldelerde	31
Nüfusu 250 001'den 500 000'e kadar olan beldelerde	37
Nüfusu 500 001'den 1 000 000'a kadar olan beldelerde	45
Nüfusu 1 000 000'dan fazla olan beldelerde	55

Not: Asıl ve aynı sayıda yedek üyelik hesaplanır.

Kaynak: 2972 Sayılı Kanun, **Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun**, 5. Madde, 18.1.1984 Tarihli, Sayılı 18285 Remi Gazete

Belediye meclisinin görevde kalma süresi 5 (beş) yıldır. İlgili belediye kanununun 18. maddesinde belediye meclis üyelerinin görev ve yetkileri ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

³⁶ 2972 Sayılı Kanun, **Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun**, 2-3-5. Madde, 18.1.1984 Tarihli, Sayılı 18285 Remi Gazete

2.1.2.2. Belediye Encümeni

Belediye tüzel kişiliğinin danışma ve yürütme organı olarak bilinmektedir. 5393 sayılı belediye kanununun 33. maddesinde encümenin oluşturulmasında iki değişik yürütmeye yer vermiştir. Belediye encümeni, belediye idari amirinin (belediye başkanı) başkanlığında;

“İl belediyelerinde ve nüfusu 100.000'i aşan belediyelerde, belediye meclisinin her sene bünyesindeki üyeler arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği üç üye, malî hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirlerinden birisinden bir yıl için seçeceği iki mensup olmak üzere yedi kişiden, diğer belediyelerde, belediye meclisinin her yıl bünyesi mensuplarından bir yıl için gizli oyla seçeceği iki mensup, malî hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği bir üye olmak kaydı ile beş kişiden oluşur” şeklinde ifade edilir.³⁷

Encümen, halk tarafından seçilmiş üyelerden ve tüzel kişiliğin ilgili birim amirlerinden oluşturulan karma bir yapıya sahiptir. Encümenlerin görevde kalma süresi bir senedir, görev süresi biten belediye encümenleri yeniden göreve getirilebilir (seçilebilir) veya belediye başkanı tarafından atanabilirler.³⁸

Belediye encümeni hem seçilmiş hem de kurum ilgili amirlerinden oluştuğu için bazı görevleri aşağıda gösterilmiştir;

“Yıllık stratejik çalışma plânı, yine yıllık çalışma programı, bütçe planlaması ve kesin hesabı kontrol edip belediye meclisine uygun olup olmadığı veya görüşlerini iletir. Yıllık çalışma programında ele alınan iş ve hizmetlerle alakalı kamulaştırma hükümlerini almak ve uygulamak. Encümen tarafından kabul görmediği giderlerin ödeneğinin harcama biçimlerini ve yerlerini belirlemek. Yaslarda kabul gören yaptırımları uygulamak. Vergi, resim ve harçlar harici olan dava konusu olan belediye anlaşmazlıklarının karşılıklı uyuşma ile tasfiyesi hükmünü vermek. Encümenin kapsamı içine

³⁷ 5393 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 33. madde

³⁸ Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi: Düşünceler Yapılar Fonksiyonlar Politikalar**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 5.Baskı, 2012. s.200

girmeyen diğer kanunlarda görev olarak verilen görev ve sorumlulukları yerine getirmek” şeklinde yorumlamak mümkündür.³⁹

2.1.2.3. Belediye Başkanı

Belediye başkanı, “*Belediyenin en üst amiri ve belediye teşkilat yapısının temsilcisidir.*”⁴⁰ Başkan, “*Belediye seçim çevresindeki seçmenler tarafından çoğunluk yöntemine göre tek dereceli olarak beş seneliğine seçilir.*”⁴¹

Belediye başkanı tüzel kişiliğin en üst amiri olduğundan önemli bazı görev ve yetkileri aşağıda belirtilmiştir;

“Belediye tüzel kişiliğindeki teşkilat yapısının en üst yetkilisi olarak belediye tüzel kişiliğini yönlendirmek ve idaresini yapmak, belediyenin haklarını ve çıkarlarını savunmak. Belediyeyi dönemlik düzenlenen stratejik plâna uygun bir şekilde idare etmek belediye karar organı olan meclise ve danışma ve yürütme mercii olan encümene başkanlık etmek. Belediye meclisinin ve belediye encümeninin karara bağladığı işleri daima uygulanabilirliğini sağlamak. Bütçeyi uygulamak, bütçede bulunan meclisin ve encümenin yetkileri dışındaki maddi aktarımları onaylamak.” olarak ifade edilebilir.⁴²

2.2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasının 127. maddesinde bulunan ifade de; “...*Kanun büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir*” hükmü yer almaktadır.⁴³ Bu hükme dayanılarak büyük kentlerde belediye yönetsel yapısını tekrar yapılandırmak amacı ile Bakanlar Kurulu'nca “*Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde*

³⁹ 5393 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 34. madde

⁴⁰ 5393 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 37. madde

⁴¹ 2972 Sayılı Kanun, **Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun**, 2.madde.

⁴² 5393 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 38. madde.

⁴³ Türkiye Cumhuriyeti, **1982 Anayasası**, 127. madde, 9.11.1982 Tarihli ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazete

Kararname” kabul edildi. KHK’de yer alan sırası ile İstanbul, Ankara ve İzmir yerleşim yerlerinde büyükşehir belediyesi adı altında anakent belediyeleri kuruldu. İlgili KHK’den sonra 1984 yılında kabul edilen “*3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun*” ile büyükşehir belediye yönetiminin kanuni yapılanması tamamlanmıştır. Yirmi senedir yürürlükte olan 3030 sayılı yasanın yerine mahalli idareler reformu çerçevesinde TBMM’de 10.07.2004 tarihinde kabul gören 5216 sayılı büyükşehir belediye yasasına bırakmıştır. 5216 sayılı yasa ile 2012 yılına kadar devam eden zaman içinde Türkiye’de oluşmuş olan büyükşehir belediye sayısı on altı olmuştur.

2012 yılında ise on dört ilde yeni büyükşehir belediyesi kurulmasını karara bağlayan 6360 sayılı yasa “*On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” (14.3.2013 tarihli ve 6447 sayılı kanun değişikliği ile) ile büyükşehir belediyesi otuz olarak kanunlaşmıştır.

Büyükşehir belediyesi, “*Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında denetim ve koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi*” şeklinde ilgili kanunda tanımlanmaktadır.⁴⁴ Nüfusu 750.000’i geçen illerin 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediyelerine dönüştürülebilir. Büyükşehir belediyelerinin sınırları, illerin mülki sınırlarıdır.⁴⁵

2.2.1. Büyükşehir Belediyesi Görev Yetki ve Sorumlulukları

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 5393 sayılı belediye kanununa göre daha ayrıntılı düzenlenmiş ve yürürlüğe konulmuştur. Bu iki kanun ayrıntılı bir şekilde birbirinden ayrılmasının nedeni büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve yetkilerinin arasındaki ince çizgiyi belirtmek ve

⁴⁴ 5216 Sayılı, **Büyükşehir Belediyesi Kanunu**, 3. madde. 23.7.2004 Tarihli, 25531 Sayılı Resmi Gazete (Değişik:6360 Sayılı Kanun 4. madde)

⁴⁵ 5216 Sayılı, **Büyükşehir Belediyesi Kanunu**, 4.-5. madde. (6360 Sayılı Kanun değişik 5-6.madde)

çıkabilecek anlaşmazlıkların önüne geçmektir. 5216 sayılı büyükşehir belediyesi kanunu bunu iyi şekilde yapmaktadır.

5216 sayılı kanunun farklı bir özelliği bulunmaktadır. Bu özellik il mülki sınırları içinde alansal ve konu bakımından ayrıştırılmasının sağlanmasıdır. Alan bakımından büyükşehir belediyesinin görev ve yetkileri il genelini kapsamaktadır. Bu bağlamda büyükşehir belediyelerinin ölçek bakımından da büyütülmesi sağlanmıştır. Konu bakımında ise, ulaşım ana planı, eğitim ve sosyal kültür hizmetleri, nazım imar planı, su ve kanalizasyon, çevre sağlığı, merkezi ısıtma, itfaiye, , stratejik plan anayol ve caddelerin yapımı, ağaçlandırma, toplu taşımacılık, sağlık merkezleri hastaneler, yolcu ve yük terminalleri spor, coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurma, tarihi yapıyı koruma gibi müşterek şehir hizmetleri büyükşehir belediyesinin yetki ve sorumluluğu olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁶

5216 sayılı belediye kanununda alt yapı koordinasyon ve ulaşım koordinasyon merkezlerinin kurulmasının zorunlu tutulduğu görülmektedir. İlgili kanunun 7. maddesinde de büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları yer alırken 10. maddesinde ise büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyelerinin yetkileri ve imtiyazları yer almaktadır. İlgili kanun diğer hükümleri içeren ve 28 maddesinde yer alan “Belediye Kanunu ve diğer ilgili Kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri ilgisine göre büyükşehir ve ilçe belediyeleri hakkında da uygulanır”⁴⁷ ifadesi ile belediye kanunda belirtilen diğer görevlerinde bu belediyeler için uygulanabilir olduğu anlaşılmaktadır. Büyükşehir belediyesinin kanun gereğince yüklendiği mecburi sorumlulukları (görev ve hizmetleri) ekonomik ve teknik olanaklar kapsamında nüfus ve hizmet çevresini dikkatle önemseyerek bu hizmetlerden yararlanacak il mülkü sınırları içindeki ilçe belediyeleri arasında dengeli bir şekilde yapmaktadır.

⁴⁶ Bilal Eryılmaz, a.g.e., s.206.

⁴⁷ 5216 Sayılı Kanun, **Büyükşehir Belediyesi Kanunu**, 28. madde.

2.2.2.Büyükşehir Belediyesi Organları

Büyükşehir belediyesinin organları, diğer ilçe belediyeleri gibi Büyükşehir Belediye Meclisi, Büyükşehir Belediye Encümeni ve Büyükşehir Belediye Başkanı olmak üzere üç şekilde oluşmaktadır.

2.2.2.1. Büyükşehir Belediye Meclisi

Büyükşehir belediye meclis üyeleri 2972 sayılı kanuna göre, *“Büyükşehir belediye meclisleri belediye sınırları çevresinde kalan ilçe seçim çevreleri için belirtilen belediye meclisleri üye sayısının her ilçe için beşte biri alınmak suretiyle bulunacak toplam sayı kadar üyeden teşekkül eder”* ifadesi yer almaktadır.⁴⁸ İl mülki sınırları çevresinde oturan kanunda belirtilen seçmenler tarafından seçilmektedir. İlçe belediye başkanları büyükşehir belediye meclisinin doğal üyesidir. Büyükşehir belediye meclisi büyükşehir belediye meclisinin karar organıdır. Meclis üyelerinin görev süresi 5 (beş) yıldır. Büyükşehir belediye başkanı büyükşehir belediye meclisinin başkanıdır.

5216 sayılı kanuna göre büyükşehir belediyesi meclisinin görevleri arasında şunlar yer almaktadır;

“Büyükşehir düzenli imar planını yapmak. Hizmetlerle alakalı fiyat ve ücret tarifelerini düzenlemek ve belirlemek. İlçe belediyelerince sürdürülen işlerde uyum ve eşgüdümlü sağlayıcı kararlar almak. Büyükşehir belediyesi il sınırları içinde bulunan caddelere, meydanlara, parklara ve sokak isim vermek. Borçlanabilmeye firma kurmaya ve ulusal veya yerel mahalli idare birliklerine katılmaya karar vermek vb. Kabul gören bütçeler ile uygulama imar planlarını inceleyerek aynı şekilde yada değişiklikleri ile beraber kabul

⁴⁸ 2972 Sayılı Kanun, **Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun**, 6. madde.

etmek. İl büyükşehir belediyesine ait bütçeyi görüşüp ve plan programları hükme bağlamak” şeklinde ilgili kanunda ifade edilmektedir.⁴⁹

Karar organı olan meclis vali ve kaymakama gönderilmeyen kararlar kanuna göre geçerliliği bulunmamaktadır. Vali ya da kaymakam mevzuata uymayan bir karar olduğunu gördüklerinde kararların iptali ya da yeniden düzenlenmesi için on gün içinde idari yargıya başvurabilmektedir.

2.2.2.2. Büyükşehir Belediye Encümeni

Büyükşehir belediye encümeni büyükşehir belediyesinin icra organıdır. *“Meclisin üyeleri arasından bir sene için gizli oyla seçtiği beş üye ile bir genel sekreter, biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere her yıl için birim amirleri arasından beş üyeden”* oluşmaktadır.⁵⁰

Büyükşehir belediye encümeni, 5393 sayılı kanun ve diğer kanunlarda geçen görev yetki imtiyaz ve sorumlulukları gözeterek çalışmalarına devam etmektedir. 5216 sayılı büyükşehir belediyesi kanununda büyükşehir belediye encümeni hakkında herhangi bir görev yetki ve sorumluluk bulunmamaktadır. Büyükşehir belediyesi encümen toplantısına büyükşehir belediye başkanı başkanlık eder. Başkanın katılmadığı zamanlarda genel sekreter başkanlık eder. Büyükşehir belediyelerinde başkan yardımcılıkları bulunmamaktadır. Bunun yerine genel sekreter atanır. Genel sekreter devlet memurudur ve başkanın isteği üzerine iç işleri bakanlığı tarafından atanır.

2.2.2.3 Büyükşehir Belediye Başkanı

Büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye tüzel kişiliğin temsilcisi ve başıdır. Büyükşehir belediye başkanı *“2972 Sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları Ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”* usullerine dahilinde seçilir ve görev süresi 5 (beş) yıldır. İl mülkü sınırları çevresindeki seçmenler tarafından seçilmektedir. Büyükşehir belediye başkanları ve ilçe belediye başkanları siyasi partilerin denetim ve

⁴⁹ Bilal Eryılmaz, a.g.e., s.208

⁵⁰ 5216 Sayılı, **Büyükşehir Belediyesi Kanunu**, 16. madde.

yönetim organlarında görev alamamaktadır. Ayrıca, profesyonel spor kulüplerine başkanlık edemeyecekleri ilgili kanunda yer almaktadır. Büyükşehir belediye başkanına ilçe belediye başkanları vekâlet edemezler. Büyükşehir belediye başkanı kanunlar çerçevesinde yetkilerini kullanır. Başkan, büyükşehir belediye meclisinin aldığı kararları mevzuata uygun göremediği zaman yedi gün içerisinde gerekçesi ile beraber tekrar incelenmek ve görüşülmek üzere meclisi gönderme yetkisi bulunmaktadır. Büyükşehir belediye başkanının görevi ve görev süresi dolduğunda, tekrar seçim çevresi tarafından seçilmediğinde, ölüm ve istifa hallerinde görevi son bulmaktadır. Ancak, büyükşehir belediyesinin feshine yol açan herhangi bir eylem ve işlemden dolayı başkan, Danıştay tarafından görevine son verilmektedir.

5216 sayılı Büyükşehir belediye kanununun 18. maddesinde büyükşehir belediye başkanının göre yetki ve sorumlulukları ayrıntılı olarak yer almaktadır.

2.3. YEREL YÖNETİM BİRLİKLERİ

Yerel yönetim birlikleri, Türkiye çapında son on yıldan günümüze önemli aşamalar kat etmiş ve ulusal veya bölgesel olarak danışmanlık ve daha kaliteli hizmetler sunmaya çalışmaktadırlar.

Yerel yönetim birlikleri genel olarak ulusal, bölgesel ve belediye birlikleri olarak sıralayabiliriz. Bu sıralamada başta olmak üzere ulusal, belediye hizmet, özel idare belediye hizmet, kalkınma, çevre alt yapı, turizm, sulama, içme suyu ve köylere hizmet götürme birlikleridir.

Bu birlikleri genel olarak ele alınacaktır.

2.3.1. Türkiyede Yerel Yönetim Birliklerinin Kısa Tarihçesi

Türkiyede yerel yönetim birlikleri, ilk olarak yasal dayanağı 1930 tarihli ve 1580 sayılı belediye kanunundan almıştır. İlgili kanunun yedinci faslında

belediye birlikleri, (Bkz. Ek-4) ifade edilmiştir.⁵¹ Yedinci fasılın bütün maddelerinde belediye birlikleri ile ilgili hükümler yer almaktadır. Daha sonraları 1961 anayasasının 116. maddesinin b bendinde şu şekilde (Bkz.Ek-5) ifade edilmiştir.⁵² 1580 sayılı kanunda yerel yönetim birlikleri daha kolay kurulmasına karşın o zamanın şartlarına göre daha az birlik kurulmuştur. Bu dönemde kurulan toplam yerel yönetim birliği sayısı 34 olup bunların 19'u telefon birliğidir. Ayrıca bu birlikler ortak yerel gereksinimleri karşılamak amacıyla değil de jandarmanın kuvvetlerinin kolluk hizmetinde kullanılmak amacıyla kurulmuşlardır.⁵³ O yıllarda kurulan 34 birlikten geriye kalan 15'i de köylerde kurulan elektrik ve içme suyu birlikleridir. 1930 tarihinden 1972 tarihine kadar 511 yerel yönetim birliği kurulmuştur. Bunlardan sadece 21 tanesi belediye birliğidir.⁵⁴

1978 yılında kurulan Yerel Yönetimler bakanlığı, yerel yönetim birliklerinin birleştirici olması açısından destekleyici ve özendirici çalışmalarda bulunmuştur. İlk defa 1580 sayılı kanuna göre birliklerin çalışma faaliyet vb. alanlarını düzenleyerek belediye birlikleri norm tüzüğünü hazırlamıştır. Bu tüzüğe göre belediye birliklerine üretici olma ve kentsel yaşamı düzenleme görevleri verilmiştir. Yerel yönetim bakanlığının desteği ve her zaman yerel yönetim birliklerine verdiği değer çok önemli olmuştur. Ancak, 1979 yılında yapılan genel seçimler sonucunda iktidar olan erk yerel yönetimler bakanlığını kaldırmış ve yerel yönetim birliklerin de bu destekten mahrum bırakmıştır. Ayrıca bu süreçte, 1975'ten sonra kurulan Marmara ve Boğazları, Ege Belediyeler Birliği, Güneydoğu Anadolu Belediyeler Birliği gibi bölgesel ölçekli birliklere, çok amaçlı kurulduğu ve etnik bölgecilik yapılabileceği endişesiyle "yasa dışı belediye birlikleri" gözüyle bakılmıştır.⁵⁵

1982 anayasasında yerel yönetim birlikleri 127. madde de şu şekilde ifade edilmektedir. (Bkz. Ek-6)⁵⁶ Bu hükme dayanarak yerel yönetim

⁵¹ 1580 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 138. madde.

⁵² Türkiye Cumhuriyeti, **1961 Anayasası**, 116. madde. (b)

⁵³ Gökhan Zengin, a.g.e., s.98.

⁵⁴ Gökhan Zengin, a.g.e., s.98.

⁵⁵ Gökhan Zengin, a.g.e., s.100.

⁵⁶ Türkiye Cumhuriyeti, **1982 Anayasası**, 127. madde.

birliklerine 06.11.2005 tarihli ve 25842 sayılı resmi gazetede yayımlanan “5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri” kanunu çıkartılmıştır. Bununla beraber gücünü yitirmiş olan yerel yönetim birlikleri eski gücüne kavuşma durumuna gelmiştir. Son beş yılda yerel yönetim birliklerinin sayısı türlerine göre sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: Birlik Türleri ve Yerel Yönetim Birliklerinin Sayısı (2008-2012)

S.No	Birlik Türü	2008	2009	2010	2011	2012
1	Ulusal Düzeyde Birlikler	2	2	2	2	2
2	Belediye Hizmet Birliği	67	64	63	68	68
3	Özel İdare-Belediye Hizmet Birliği	14	15	15	15	14
4	Kalkınma Birliği	13	14	13	13	13
5	Çevre Altyapı Hizmet Birliği	108	115	125	132	135
6	Turizm Birliği	51	66	70	70	71
7	Sulama Birliği*	376	391	411	0	0
8	İçmesuyu Birliği	139	155	164	170	177
9	Köylere Hizmet Götürme Birliği	896	908	909	910	911
10	Diğer	20	20	21	22	20
Toplam		1686	1750	1793	1402	1411

*08.03.2011 tarih ve 6172 sayılı sulama birlikleri kanunu ile sulama birlikleri kapsamında çıkartılmıştır.

Kaynak: İç İşleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, **2012 Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu**, s.13, Ankara, Haziran 2013.

2.3.2.Yerel Yönetim Birlikleri Tanımı, Niteliği ve Kuruluş Nedenleri

Yerel yönetim birimleri bulunduğu bölgedeki yöre halkının müşterek ve kamu temel ihtiyaçlarını karşılanmasında en önemli rolü üstlenmektedir. Yöre halkının ortak ihtiyaçlarını çeşitli sebeplerle (mali, siyasal, araç vb.) istenilen şekilde karşılanamıyordu. Belediye birliklerinin kuruluş amaçlarını şöyle sıralanabilir;⁵⁷

⁵⁷ Recep Bozlağan, **Belediye Birliklerinin Yapısı Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Dış Denetim Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran, 2011, s.73-74.

- ≈ Belediyelerin bir araya gelmesiyle politik gücü artırmak, üye belediyelerin haklarını ve menfaatlerini daha etkili bir şekilde korumak ve savunmak.
- ≈ Bağlı belediyeler birbirleri arasında yardımlaşma, iş ortaklığı ve dayanışmayı geliştirmek.
- ≈ Müşterek bazı işlerin (katı atık yönetimi, su yönetimi, planlama vb.) daha kaliteli ve etkin bir biçimde devamlılığını sağlamak.
- ≈ Büyük maddi kaynak olması gerektiren projeleri kendi kaynakları ile daha kolay bir şekilde gerçekleştirmek.
- ≈ Mahalli büyümeye yardımcı ve destek olmak.
- ≈ Üyeler arasında bilgi ve tecrübe paylaşımını sağlamak,
- ≈ Belediyelerin uluslararası görünürlüğünü güçlendirmek, kentler diplomasisini kolaylaştırmak, uluslararası işbirliklerini artırmak ve uluslararası fon kaynaklarından etkili bir şekilde yararlanmak.
- ≈ Yerel demokrasiyi geliştirmek.
- ≈ Kamuoyu desteği sağlamak.
- ≈ Atık yönetimi, su temini ve benzeri konularda birliğe katılımın, merkezi yönetim tarafından özendirilmesi veya zorunlu tutulması.

Bu nedenle yerel yönetim birimleri arasında birlik kurulması ve yardımlaşmanın ilerletilmesi ve sunulan hizmetin en üst seviyeye çıkartılması gerekmektedir. Bu nedenle, ilgili kanun çıkartılmadan önce yerel yönetim birliklerinin dağınık bir mevzuatının olması hizmet üretmede sıkıntılara neden oluyordu. Daha önce de anlatıldığı gibi yerel yönetim birliklerinin kendilerine ait bir kanunu bulunmamaktaydı. 2005 yılında yürürlüğe giren 5355 sayılı kanunla beraber çeşitli yükümlüklerde üstlenmiş duruma gelmiştir. Bunlardan bir tanesi ise zorunlu birlik kurmaları hakkındaki hükümdü. 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nda, kanunun amacı; (Bkz. Ek-7) ifadesi

yer almaktadır.⁵⁸ Tanımlamada dikkat çekilmesi gereken ifadeden söz edilmesi gerekmektedir. Yürürlükte bulunan 5355 sayılı kanun sadece mahalli idare birliklerini kapsayacağı belirtilmiştir. Mahalli idare birlikleri ise, (Bkz. Ek-8) şeklinde tanımlanmaktadır.⁵⁹ Bu bağlamda yerel yönetim birimlerinin yürütmesi gereken bazı işleri kendi aralarında da yerel yönetim birimlerince kurularak yürütebilmektedirler.

Yerel yönetim birliklerinin geniş tanımını şu şekilde yapılabilir; *Yerel yönetim birimleri (Belediye, İl Özel İdaresi ve Köy) yöre halkına hizmet sunmak için güçlerini birleştirdiği ve dışsallığı kendi aralarında kaldırdıkları kamu yararı için yapılması gereken bazı işleri (yol, alt yapı vb.) birlikte gerçekleştirmek için kendi aralarında kurdukları kuruluş çalışma ve amaçları yasa ile belirtilmiş kamu tüzel kişisidir.* Yerel yönetim birlikleri ilgili kanunda hizmet sunumuna göre çeşitlilik göstermektedir.

2.2.3.Birlik Türleri

Birlik türleri ilgili kanuna göre şu şekilde sıralanabilir, Ulusal düzeydeki birlikler, belediye hizmet birliği, özel idare belediye hizmet birliği, kalkınma birliği, çevre altyapı hizmet birliği, turizm birliği, içme suyu birliği, köylere hizmet götürme birliği ve diğer birliklerdir. Ayrıca, sulama birlikleri 08.03.2011 tarih ve 6172 sayılı sulama birlikleri kanunu ile sulama birlikleri kapsamından çıkartılmıştır. (Bkz. Tablo 3:)

2.2.3.1. Ulusal Düzeyde Birlikler (Ülke Düzeyinde)

5355 sayılı kanununun 20. maddesinde ulusal düzeyde birlik kurma ile şu ifade yer almaktadır; (Bkz. Ek-9) şeklinde ifade edilir.⁶⁰ Bununla beraber *“Ulusal düzeyde kurulan birliklerinin diğer birliklere rehberlik etmek yerel yönetim birimleri arasında yardımlaşma ve iş ortaklığını teknolojik ve yönetsel tecrübe bilgi değişimini teşvik etmek kaliteli uygulama örneklerinin*

⁵⁸ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 1. madde 11.06.2005 tarihli 25842 sayılı Resmi Gazete

⁵⁹ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 3. madde.

⁶⁰ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 20. madde.

yayılmasına destek vermek hususların da çalışmalarda bulunabilir” ifadesi yer almaktadır.⁶¹

Ülke ölçeğinde kurulan birlikler, il özel idaresi olanın birlik meclisi, İl üst amiri ile her ilin il özel idaresi genel meclisinin, birlik tüzüğünde gösterilen miktarda kendi mensupları arasından seçeceği üyelerden oluşmaktadır.

2.2.3.2. Belediye Hizmet Birliği

Belediye hizmet birlikleri, üyelerinin hepsi belediye birimlerinden oluşması zorunlu olan bir yerel yönetim birliği türüdür. Daha net bir tanımla; yöre halkına sunulacak olan hizmeti ortak yapmak amacı ile iki veya daha fazla belediyenin oluşturduğu kamu tüzel kişisi ve örgütlenme yapısıdır. Belediye hizmet birliği yerel yönetim birlikleri içerisinde Avrupa ve Dünya üzerinde en çok rastlanan birliklerdir.⁶² Belediye hizmet birlikleri ülkeler arasında hukuksal, belediye görev alanları ve merkezi yönetime farklılık göstermektedir. Türkiye’de kurulan belediye birlikleri faaliyet gösterdikleri yönetsel alan açısından üç gruba ayrılabilir;⁶³

- **Tek İlin Belediyelerinden Oluşan Birlikler:** Bu tür birlikler genellikle o kentin katı-atık sorununu çözmek, ortak katı atık depolama ve imha alanları oluşturma amacıyla kurulurlar.
- **Havza Ölçekli ya da Alt-Bölge Ölçekli Belediye Birlikleri:** Bu tür birlikler bir nehrin akım rejimini düzenlemek, taşkınları önlemek ya da yaşanan ortak çevre sorunlarına çare bulmak amacıyla birkaç komşu ilin belediyeleri tarafından oluşturulmaktadır.
- **Bölgesel Ölçekli Belediye Birlikleri:** Coğrafi olarak bir bölge kabul edilen bir alanda kurulan ve faaliyet gösteren birliklerdir. Bu birlikler birden fazla ili içine alacak şekilde, çok sayıda belediyeden oluşmaktadır.

⁶¹ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 20. madde.

⁶² Gökhan Zengin, a.g.e., s.78

⁶³ Gökhan Zengin, a.g.e., s.80

2.2.3.3. Özel İdare Belediye Hizmet Birliği

Yerel yönetim birlikleri arasında karma birlik olarak ta ifade edilen özel idare belediye hizmet birliği il özel idaresinin ve belediyelerin ortak hizmetlerini yürütmek için kurdukları birliklerdir. Belediyeler ve mekânsal hizmet yürüttü için il genelinde veya ilçe genelindeki bazı hizmetleri yerine getirememekte olmakla beraber il özel idareleri ise alansan hizmet sunmakta idi. İki önemli güç karma bir yapı oluşturarak il geneline hizmetlerin daha kaliteli ve daha etkin bir şekilde ulaşmasını sağlamışlardır. 2012 mahalli idareler genel faaliyet rapor'unda 14 adet özel idare belediye (karma) birlik bulunmaktadır.

2.2.3.4.Kalkınma Birliği

Türkiyede 13 tane kalkınma birliği bulunmaktadır. Bunların geneli bölgesel olarak faaliyet göstermektedir. Kuruldukları bölgelerin müşterek ihtiyaçlarını karşılama amacı taşımaktadırlar. Kalkınma birliklerinin en önemli ortak amaçları olarak karşımıza şu hüküm çıkmaktadır; sosyal, kültürel ve iktisadi büyümelerine yönelik muhtelif işlerde bulunmak, yaptırmak ve bu hedefle alakalı devlet, özel sektör kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapmak kalkınma birlikleri buldukları bölgeye ait her türlü kalkınmayı sağlamak amacı ile kurulmuş tüzel kişiliklerdir.

2.2.3.5. Çevre Alt Yapı Hizmet Birliği

İnsan sağlığı için çevrenin korunmasında yetersiz kalan yerel yönetim birimlerinden yola çıkarak çevre alt yapı hizmetleri birlikleri kurulmuştur. Birliklerin kuruluşundaki amaçlar yaşanılabilir bir çevreyi korumak ve ekolojik dengeyi sağlamaktır. Çevre alt yapı hizmet birliklerinin kapsamı; kullanma ve içme sularının bulunması ve temini, kullanılmış olan atık ve çamurlu suların doğaya zarar vermeden uygun bölgelere aktarılıp boşaltılmaları ve arıtılması, birliğin bulunduğu bölgeye ait çöplerin ve katı atıkların düzenli toplanması, bertarafı veya geri dönüşüme kazandırılması gibi altyapı işlerinin ve hizmetlerinin idaresi, birlik bölgesinde oluşan doğa sıkıntılarının izlenmesi

ve giderilmesi için müdahale edilmesi; su, toprak, hava, deniz ve yeraltı-yerüstü olası kirliliklerinin engellenmesi hususunda önlemler almak, birliğin bölgesi içindeki kıyı kesimlerinde iç ve dış turizm etkinliğinin ilerlemesine ve var ise bu etkinliğin oluşmasında sıkıntıların ortadan kaldırılmasına yardımcı olmak, bölgede eğitim ve sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliği, ilerletilmesi ve olası her çeşit geniş ve doğal afetlere karşı önlem alınması olarak adlandırılabilir. Bu birliklerin yaptıkları işlere bakıldığında birlikler bölgesel ve ulusal olarak çevreye ve insan sağlığına sağladığı faydaların önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Türkiyede 2012 yılı itibariyle 135 adet çevre alt yapı hizmet birliği bulunmaktadır.

2.2.3.6. Turizm Birliği

5355 sayılı kanunda turizm alt yapı hizmet birlikleri bölümü kapsamında turizm birliği, (Bkz. Ek-10) şeklinde amaç ve amaçları ifade edilmektedir.⁶⁴

Turizm Altyapı Hizmet Birlikleri'nin Türkiye genel dağılımı incelendiğinde yoğunluklarının sahil bölgelerinde daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Denize kıyısı olan illerimizde turizmin daha fazla gelişmiş olmasından dolayı turizm birliklerinin bu bölgelerde kurulmaması kadar anormal bir durum olmayacaktır. Turizm alt yapı birliklerinin ülke genelinde ve özellikle denize kıyısı olmayan bölgelerde yaygınlaşması ülke turizmine olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiye'nin çok fazla turizm potansiyeli olduğu düşünüldüğünde, yapılacak olan yatırımların daha dikkatli ve etkin bir şekilde yapılması turizme entegre olmuş olacak ve ülke ekonomisine turizm getirisi olarak katkı sağlamış olacaktır.

2.2.3.7. İçme Suyu Birliği

İçme suyu birliği, kurulduğu bölgenin birliğe üye yerel yönetim birimlerinin içme suyu projelerinin gerçekleştirilmesi ile bakım ve suların sağlık koşullarına uygunluğu ile idaresini sağlamaktır. Üye yerel yönetim

⁶⁴ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri**, Ek madde 1 – (28.12.2006-5571/27 md.)

birimlerinin sınırları içerisindeki içme suyu faaliyetlerini yürütmektir. Birlik işletme bakım ve yönetim bakımında içme suyu tesislerinin sorumluluğu üstlenebilir. Gerek görüldüğü halde, işletmeyi üstlendiği kurumun olur görüşüyle, var olan işletmelerin iyileştirilmesini, modernize edilmesini ve inşai bir durum halinde içme suyu tesisinde yıkım onarım ve bakım işleri yapabilmektedir. Bu işlemleri yapan birlik tamamen kanunların verdiği yetkilerle hareket etmek zorundadır. Türkiye genelinde 177 tane içme suyu birliği bulunmaktadır. Bu birliklerin incelememesi sonucunda çoğu Karadeniz bölgesinde kurulduğu görülmektedir.

2.2.3.8. Köylere Hizmet Götürme Birliği (KHGB)

5355 sayılı yasanın 18. maddesinde köylere hizmet götürme birliklerinin (KHGB) hakkındaki şartlar belirtilmiştir buna göre; *“İlçelerde tarım mamullerinin satışı olmamak kaydı ile yol, su, kanalizasyon ve benzeri altyapı kuruluşları ile köylere ait öteki hizmetlerin devamlılığına yardımda bulunmak kendince yapmak yaptırmak ve kırsal büyümenin oluşumunu sağlamak için bütün köylerin ortaklıkları ile o ilçenin adını taşıyan köylere hizmet götürme birliği kurulabilir. Bakanlar Kurulu bu hususta genel izin vermeye yetkilidir”* şeklinde ifade edilmektedir.⁶⁵ Birlik başkanları ise ilgili kanunda şu şekilde ifade edilmektedir, merkez ilçelerde vali ya da vali yardımcısı veya kaymakamdır.

Köylere hizmet götürme birliklerinde genel olarak yönetim organ yapıları değişmemiştir. Bunlar; birlik meclisi, birlik encümeni ve birlik başkanından oluşmaktadır. 13.01.2005 tarihinde 5286 sayılı Kanunla birlikte, Köy Hizmetler Genel Müdürlüğü(KHGM) kaldırılmıştır. KHGM' nin görev; yetki, sorumluluk, personel ve diğer varlıkları, İzmir ve İzmit illerinde büyükşehir belediyelerine, diğer ilerde il özel idareleri Bayındırlık ve İskân, Tarım ve Köy İşleri Bakanlıkları arasında paylaştırılmıştır. Türkiyede 2012 yılı itibarıyla 911 adet köylere hizmet götürme birlikleri bulunmaktadır.

⁶⁵ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri**, 18. madde.

2.2.3.9. Diğer Birlikler

Türkiye de diğer yerel yönetim birlikleri, 2012 mahalli idareler genel faaliyet rapor'una göre 20 adettir. Bunlar genel olarak karma birliklerdir. Bu birlikler kuruldukları bölgede sürekli olan sıkıntıların çözümü için kurulmuş veya belirli konularda gelişim sağlanması için kurulmuş birliklerdir. Kapsamları içine, tarım ve hayvancılık, zeytincilik, süt besiciliği gibi daha çok tarım ve hayvancılıkla ilgili konularda kurulmuş birliklerdir. Bunlarla beraber eğitim birlikleri de diğer birliklerin arasında sayılmıştır.

2.2.4. Birlik Organları

5355 sayılı kanuna göre, yerel yönetim birlikleri üç ana organdan oluşmaktadır. Birlik Meclisi, Encümeni ve Başkanından oluşmaktadır.

2.2.4.1. Birlik Meclisi

5355 sayılı kanuna göre yerel yönetim birlik meclisi değişik bir yapılanma ile oluşmaktadır. Birlik üyeleri yerel yönetim birimlerinin kendi meclis üyeleri arasından seçtikleri kişilerden oluşur. İlk öncelik yerel yönetim birimlerine seçilenlerden birlik meclisinin oluşması gerekmektedir. Ayrıca, belediye meclis üyesi olmayıp meclis üyesi seçilebilme koşullarını taşıyan şahıslar arasından birliğin ilgili tüzüğünde belirtilen sayı ve gizli oyla seçilen üyelerden oluşmakta ve yerel yönetim alanını bilen işin uzmanlarından seçilmesi birlik meclisi ve yönetimi açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Meclis üyesi olmayan ve gerekli koşulları taşıyan kişilerin sayısı yerel yönetim meclislerinden seçilecek olan kişilerin 3/1'ini geçemez. Birlik meclisindeki asıl üye sayısının yarısı kadarda yedek üye seçilir. Birlik meclisi birliğin karar organıdır. Birlik meclisinin görev süresi beş yıldır.

Birlik meclislerine yerel yönetim birimlerince kaç üye gönderileceği birlik tüzüklerinde belirtilmelidir. Birliğin üyesi olan köy için muhtar, belediye için belediye başkanı, il özel idaresi için vali birliğin doğal üyesidir. Birliğin tam sayısı doğal üyeleri de kapsamaktadır. Birlik meclisi herhangi bir durumdan fesih olunması esnasında tekrar asıl ve yedek olarak birlik meclis

seçimi yapılır. Birlik meclis üyeliğini herhangi bir sebeple kayıp etmiş olan birlik meclis üyesi bir daha ki dönem için birlik meclis üyesi seçilemez. Birlik meclisi aynı zamanda birlik meclisinin de başkanıdır. Birlik başkanı olmaması halinde birinci meclis başkan vekili, birincisi de bulunmaması halinde ikinci başkan vekili birlik meclisine başkanlık eder. Ancak, senelik faaliyet raporlarının fikir birliğine ulaşılmaya çalışılan meclis toplantılarında başkan vekilinin başkanlığında yapılabilir.

Birlik meclisi, birliğin çalışmalarını ve yaptığı işleri kontrol etmek için yerel yönetim yasalarında gösterilen toplantı kurallarına göre yılda iki kez birlik tüzüğünde belirtilen süreçlerde toplanırlar. Yılın birinci toplantısı dönemin ilk toplantısı yani dönem başı toplantısı olarak bilinmektedir. Birlik meclisinin karar alma sayısı üye tam sayısının yarısından fazlası ile toplanır ve katılımcı üyelerin çoğunluğu ile hükme bağlanır. Karar yeter sayısı üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz. *“Birden çok ili kapsayan mahalli idare birliklerinde mahalli idare birlik meclisinin kararları o birliğin merkezinin olduğu yer mülki idare amirine gönderilir”* ifadeleri yer almaktadır.⁶⁶

Her dönem başı toplanan birlik meclisi plan ve bütçe komisyonu kurar ve miktarı 5’i geçmemek şartı ile komisyon üyelerini seçer. Komisyon haricinde birliğin etkinlik alanlarında olmak kaydı ile ihtisas komisyonları kurulabilir.

5355 sayılı mahalli idare birlikleri kanunda birlik meclis görev ve yetkilerinden başlıcalar şunlardır;

Yatırım plânı ve çalışma programını mecliste görüşmek ve kabul etmek. Bütçe ve kesin hesabını onaylamak, bütçede kurumsal şifreleme yapılan birimler ile işlevsel bölümlendirilmesinin birinci seviyeleri arasında transfer yapmak. Bütün taşınmazların alım satım kira ve trampalarının hükmünü vermek. Birlik tarafından faaliyet gösterilecek hizmetler için uygulamaya tabii tutulacak fiyat ve ücret tarifesini belirlemek. Birlik yatırımlarının yap-işlet veya yap-işlet-devret şekli ile yapılmasının hükmünü vermek. Birlik başkanlık divanını, birlik encümen üyelerini ve meclis ihtisas

⁶⁶ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 10. madde.

komisyonu üyelerini seçmek. Birlik içinde kurulacak olan birimlerin oluşumuna karar vermek. Birlik ilgili tüzüğünde kabul görülmesi şeklinde tüzük maddesi veya tüzük değiştirilmesini hükme bağlamak. Birliğin yaptığı ve uygulamaya koyduğu yönetmelikleri kabul etmek. Birlik başkan ile birlik encümeni arasındaki uyuşmazlıkları hükme bağlar.⁶⁷

2.2.4.2. Birlik Encümeni

İlgili kanunda birlik encümeni, *“Başkanla beraber miktarı yediyi kişiyi geçmemek kaydıyla birlik mevzuatında hükmedilecek miktarda meclis üyesinden oluşmaktadır. Ülke düzeyinde kurulan birliklerde bu miktar iki kat olarak uygulanır bu üyeler birlik meclisince dönem başı toplantısında kendi mensupları arasından gizli oyla bir seneliğine görevde kalmak suretiyle seçilir birlik başkanı encümeninin de başkanıdır”* ifadesi yer almaktadır.⁶⁸ Birlik encümeni birlik tüzüğünde belirtilen sürelerde toplanır.

Birlik meclisinin kapanması halinde tekrar meclis oluşturuluncaya kadar birlik meclisi ve birlik encümenine ait olan görev ve yetkiler ülke çapında oluşturulan birlikler için İç İşleri Bakanlığınca, diğer birlikler için birlik merkezinin bulunduğu idari amirliklerince kamu görevlileri arasından görevlendirilen beş kişilik bir heyet tarafından yürütülür.

Birlik encümeni toplantıları, kararları, çalışma esas ve usulleri hakkında bulunmayan hükümler, 5393 sayılı belediye kanunda gösterilen belediye encümeni görev ve yetkileri ile faaliyetlerini sürdürebilirler.

İlgili kanunda birlik encümenin görev ve yetkilerinin bazıları şu şekilde ifade edilmektedir;

Yatırım plânı ve çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı tetkik edip birlik meclisine fikir belirtmek, Kamulaştırma hizmetlerinin gerektirdiği kamu yararı hükmünü almak. Kabul görülmeyen giderler ödeneğinin harcama şekil ve birimlerini belirlemek. Bütçe de işlevsel bölümlendirmenin ikinci düzeyleri arasında transfer yapmak. Kanunlarda kabul edilen yaptırımları uygulamak.

⁶⁷ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 9. madde.

⁶⁸ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 12. madde.

İki bin Türk Lirasına kadar olan davaların anlaşma ile halledilmesinin hükmünü vermektedir.⁶⁹

2.2.4.3. Birlik Başkanı

Birlik başkanı birlik yönetiminin başı ve tüzel kişiliği temsil eder. Birlik başkanı, genel olarak birlik meclislerince meclis üyeleri arasından iki yıl için görev yapmak üzere gizli oyla seçilmektedir. Birlik başkanının birlik bütçesini harcama yetkisi bulunmaktadır. Ayrıca, birlik encümeni ve birlik meclislin başkanıdır. Birlik başkanı meclisçe alınan kararların ve kabul edilen bütçenin uygulanmasını, birlik işlerinin yürütülmesini sağlamakla sorumludur.

5393 sayılı belediye kanununda yer alan belediye başkanının görev ve yetkileri hakkındaki hükümler, farklı veya aksine hükümler bulunmadıkça birlik başkanı içinde geçerlidir. Birlik başkanın görevlerini 5355 sayılı kanunu 14. maddesinde ayrıntılı olarak incelemek mümkündür.

2.2.5. Birlik Teşkilatı

Norm kadroya uygun olarak birlik teşkilatı; birlik genel sekreteri (birlik müdür), yazı işleri birimi, mali işler birimi ile birliğin etkinlik sahalarına göre oluşturulacak teknolojik hizmet biriminden oluşmaktadır. *“Ülke ölçüde oluşturulan birliklerle mensup miktarı yüzden fazla olan birliklerde teşkilât norm kadroya uygun olarak genel sekreter yazı işleri ve malî işler birimleriyle birliğin faaliyet alanında olmak ve sayısı üçü geçmemek üzere birlik meclisinin kararıyla kurulacak diğer birimlerden oluşur”* şeklinde ifade edilmektedir.⁷⁰ 657 sayılı devlet memurları kanuna tabi olan kişiler, 5393 sayılı belediye kanunun da gösterilen amaç ve yöntemlere göre birlik genel sekreteri veya diğer üst yönetici kadrolarında görevlendirilebilirler.

Birlik genel sekreterini (birlik müdürü), birim amirlerini ve diğer personeli birlik başkanı atar. Yaptığı atama hakkında birlik meclisine bilgi verme zorunluluğu vardır. Genel sekreter (birlik müdür) birliğin kanunen

⁶⁹ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 13. madde.

⁷⁰ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 17. madde

üstlenmiş olduğu hizmet ve işleri başkan adına başkanın direktifleri ve talimatlarıyla devamlılığını sağlar. Birlik başkanı hangi işlerin birlik genel sekreterine devredileceği hakkında bir yönerge yayanlar. Genel sekreter birlik encümeninin doğal bir üyesidir.

2.2.6. Birlik Mali Yapısı

Yerel yönetim birliklerinin en önemli sorunlarından bir tanesi de mali kaynak yetersizliğidir. Mali kaynak adına kanun ile belirlenmiş herhangi bir hüküm ilgili kanunda yer almamaktadır. Kaynak bulma ve buna bağlı olarak yerel kaynakları harekete geçirememesi yerel yönetim birliklerinin esas sıkıntılarıdır. Yeterince geliri olmayan birliklerin giderleri birliklerin giderleri birliği oluşturan yerel yönetim birimlerinin katılım payları ile karşılanmaktadır.⁷¹

2.2.6.1. Birlik Gelirleri

Yerel yönetilmece daha kaliteli hizmet sunabilmek için kurulan birlikler, önemli görevler üstlenmelerine rağmen bağımsız gelir kaynaklarına sahip değillerdir. 5355 sayılı kanunda belirtildiği gibi yerel yönetim birimlerinin üstlendiği görevleri yerel yönetim birliklerinin de yapması gerekmektedir. Ancak, yerel yönetim birimlerine kanunlarca sağlanan mali kaynak ve ödenekler yerel yönetim birliklerine sağlanmamıştır. Birlikler bağımsız bir gelire sahip olmadıklarından birlik tüzüklerinde hangi kaynaklardan gelir sağlayacaklarını açık ve net bir şekilde belirtmek zorundadırlar.

Birlik gelirlerinin en önemli kısmını katılım payı olarak yerel yönetim birimlerince birlik üyelerinden sağlanmaktadır. Bu katılım payları birliklerin amaçlarını gerçekleştirmelerinde ilk kaynağı oluşturma açısından da önemlidir. Katılım paylarından sonra ise şu gelirler genellikle yer almaktadır; (Bkz. Ek-11) ifade edilir.⁷²

⁷¹ Ahmet Ulusoy – Tekin Akdemir, a.g.e., s.356.

⁷² 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 15. madde.

2.2.6.2. Birlik Giderleri

Birlik giderlerinin birlik tüzüğünde gelirlerin gösterildiği gibi gösterilmesi gerekmektedir. Birlik giderleri yasalara uygun olmak şartı ve birlik amacını aşan konularda gider öngörülmemektedir. Başlıca birlik giderlerinden bazıları şunlardır; (Bkz. Ek-12)şeklinde yer almaktadır.⁷³

2.2.7. Birlik Bütçesi

Yerel yönetim birimlerinde olduğu gibi birliklerinde kendileri için bütçe oluşturma zorunlulukları vardır. Birlik bütçesi gelir ve gider olmak üzere iki ayrı bölümden oluşabilir.

Birlik meclisinin aldığı bir karar olan birlik bütçesi, mali dönem sürecindeki olası gelir ve giderini gösteren, gelirlerin tahsil edilmesine ve giderlerin yapılmasına izin vermektedir. Birlik bütçeleri 5393 sayılı belediye kanunda yer alan bütçenin hesaplandığı gibi hesaplanmak ve süreci takip etmektedir. Birliğin plan ve programlarının şartları ile yarar ve maliyet hususları ele alınarak verimlilik, tutumluluk unsurları ülkelerarası standartlara uygun olarak hazırlanır ve uygulanır.⁷⁴

2.2.8. Birlik Üyelerinin Yükümlülükleri ve Ortak Hükümler

İlgili kanunda belirtildiği gibi, “*Birliğe karşın iktisadi mecburiyetlerini gerçekleştirilmeyen mensup yerel yönetimlerin ödemeleri gerekli miktarı birliğin başvurusu üzerine bu idarelere genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden ayrılan paydan, bu payların dağıtımını yapan kuruluş tarafından kesilerek alacaklı birliğe ödenir.*” ifadesi yer almaktadır.⁷⁵ Bu ifade ile birlik mali yapısında oluşacak herhangi bir sıkıntının önüne geçilmesi ve mali yönden birlik tüzel kişisini garanti altına almaktır.

İç işleri bakanlığınca yerel yönetim birliklerinin denetimi yapılacaktır. Vali ve kaymakamlar gerekli gördüklerinde ulusal düzeyde kurulan birlikler dışındaki birliklerinde denetimini yapabileceklerdir. İç işleri bakanlığı mali

⁷³ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri**, 16. madde.

⁷⁴ Ahmet Ulusoy – Tekin Akdemir, a.g.e., s.358.

⁷⁵ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri**, 21. madde.

denetim konusunda yetkilidir, valiler ve kaymakamlarca yapılacak mali denetim sonucunda birliği zarara uğratan kişi veya kuruluşlar hakkında, kamu zararının tespiti birlik meclisi tarafından görüşölüp karara bağlanır. Bu denetimle birlik yöneticileri kendilerini denetleyen ve kontrol edildiklerini bilmeleri sağlanmaktadır. Bu bağlamda gerekli çalışma, karar alma esas ve usullere göre hareket etmeleri sağlanmıştır. Mali harcamaları da kontrollü bir şekilde yapmalarını amaçlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİNİN İNCELENMESİ

3.1.MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ KURULUŞ VE TARİHİ

Türkiye bölgeleri genelinde Marmara bölgesi en çok sanayileşmiş ve gelişmiş bölgedir. 1960 yılında 5 milyonun üzerinde olan Marmara bölgesi nüfusu 1995 nüfus sayımında 11 milyonu aşmıştır. 2012 Nüfus sayımına göre 13,85 milyon olduğu bilinmektedir. Bu nüfusun yaklaşık % 80'i belediye sınırları içinde ikamet etmektedir. Bölgenin nüfusu Türkiye nüfusunun yaklaşık % 25'ini oluşturmaktadır. Tüm Türkiye imalat sanayinin %60'ı, küçük işyerinin % 34'ü Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Marmara bölgesinin sanayileşmiş olması ve gelişmişlik düzeyi diğer bölgelerdeki sanayi ve gelişmişlik unsurlarına göre daha fazla olduğundan bölge göç almıştır. Bu göç en çok İstanbul ili'ne olmuştur. Bu bağlamda bölge hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Doğal olarak hızlı yaşanan kentleşme sağlıklı ve plansız bir yerleşime yani gecekondulaşmaya sebep olmuştur. Konut, ulaşım, altyapı yetersizliği çevre kirlenmesi gibi sorunları da hızlı bir şekilde oluşmaya başlamıştır. Bu hızlı gelişmelerin bir sonucu olarak bölgede yaşayan halkın müşterek olan ihtiyaçları artarken belediyelere duyulan istek daha çok olmaya başlamıştır. En başta gelen sorunlar arasında çevre sorunu, alt yapı sorunu plansız ve sağlıklı yerleşme olmak üzere belirli sorunlar bölgesel olarak ortaya çıkmıştır.

Çevre ve diğer sorunlarla baş edemeyen Marmara belediyeler birliği Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasasınının 116. maddesine dayanılarak kuruluşu hazırlanmıştır. 1973 yılında Marmara adası belediye başkanı Ahmet ENÖN bu teklifi sunmuştur. Ahmet ENÖN bütün Marmara bölgesinde denize kıyısı olan belediyelere bir mektup yazmıştır. Bu mektupta "*Arkadaşlar giderek ağırlaşan kent sorunlarımızı teker teker çözmek olanaksızdır gelin bir araya gelelim birleşelim ve sorunları nasıl çözebileceğimizi hiç olmazsa*

*tartışalım*⁷⁶ söyleminde bulunmuş bu düşüncelerin ve çağrının üzerine Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği adı altın da farklı nedenlerden dolayı bürokratik engeller aşıldıktan sonra 25 Nisan 1975 tarihinde kurulmuştur. Birliğin adı, birlik meclisinin 30.04.2009 tarihli toplantısında, “Marmara Belediyeler Birliği” (MBB) olarak değiştirilmiştir.⁷⁷

Birliğin faaliyet gösterdiği bölge, Avrupa ile Asya'yı bağlayan ve geçiş niteliğinde olan Türkiye'nin en mühim bölgesi Marmara bölgesidir. Marmara Denizi'ne ve boğazlara kıyısı olan farklı görüşte partilere mensup 45 belediyede dışsallık oluşturan doğa problemlerine çare oluşturmak ve Marmara Denizi'nin çevre kirlenmesini engellemek için toplanılmış ve 2 yıl süren bir hazırlık neticesi sonucunda kurulduktan sonra birliğin merkezi, il başta İzmit olarak kabul edilmiştir. Birlik başkanlığına, zamanın İzmit Belediye Başkanı Erol KÖSE seçilmiştir. 25 Mayıs 1977 tarihinde yapılan Birlik Genel Kurulu kararı neticesinde Birlik Merkezi İstanbul'a nakledilmiştir. Marmara Belediyeler Birliği, Türkiye'de demokratik yerel yönetim oluşumunun gelişmesi, belediyelerin hizmet alanlarının, yetkilerinin, maddi ve diğer kaynaklarının artırılması, yerel yönetimlerce doğa hassasiyetinin geliştirilmesi, belediyelerin müşterek sıkıntılarını işbirliği içinde çözüm bulunması ve belediyelerin ülkeler arası yerel yönetim kuruluşlarında temsil edilmesi gibi konularda yer alan, bölgesel düzeyde, Türkiye'nin en eski ve geniş bölgesel belediyeler birliğidir.

Birlik, ilk oluşumundan günümüze kadar, çeşitli siyasi partilerden seçilmiş belediye başkanları ve meclis üyeleri arasında, uzlaşma, anlaşma, birlikte çalışma ve sorunlara çare arama kültürünün oluşmasında ve belediyeler arasında işbirliğinin gelişmesinde önemli bir görev üstlenmiştir. 14 milyona yakın nüfusu ile büyük bir metropol olan İstanbul, bu bölgenin en önemli şehri ve Birliğin de merkezi konumundadır. Genel nüfusu 22 milyonun üzerinde olan Marmara bölgesi Türkiye'nin iktisadi ve kültürel merkezi konumunda olup, ülke ekonomisinin % 60'ını oluşturur. Türkiye nüfus yoğunluğu ortalamasının üstünde olan Marmara Bölgesi, paralel olarak enerji

⁷⁶ Eyüp Zengin, **Mahalli İdare Birlikleri**, Mimoza Yay., Konya, 1999, s.132

⁷⁷ Gökhan Zengin, a.g.e., s.102

turizm gelirleri, tüketimi, sanayi tesisleri, ulaşım ağı ve genişliği gibi birçok açıdan Türkiye'nin en gelişmiş ve gelişmeye açık olan bölgesidir. Marmara bölgesinde 320 belediyenin içinde 230 üyesi olan Birliğin faaliyet alanı Marmara bölgesi içinde 12 ili kapsamaktadır. Bu iller ise; Bursa, Çanakkale, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Edirne, İstanbul, Tekirdağ ve Yalova'dır.⁷⁸

3.2. MBB AMACI, MİSYONU, VİZYONU VE İLKELERİ

Çağımızın müşterek gereklerinden, iletişim ve ulaşım araçlarının teknoloji ile beraber gelişmesi sonucunda, bütün dünyada yaşanan küreselleşme, ülkeler kentler ve daha küçük birimler arasındaki uzaklıkları ve sınırları ortadan kaldırmış, ülkelerin ve yönetim birimlerinin birbirlerini takip etme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Öte yandan, büyükşehirlerde sosyal ve ekonomik gelişme sonucunda, insanlar bir belediye sınırı içinde ikamet etmekte, bir diğerine işe gitmekte başka bir belediye sınırları içinde de sosyal faaliyetlerini gerçekleştirebilmektedir. Bununla beraberde çok sayıda belediyenin hizmeti ortak görülmektedir. Yerel yönetimler arası müşterek iş birliğini zorunlu hale getiren önemli bir gelişme de, asla sınır tanımayan çevre sorunudur. Ozon tabakasının incilmesi, yağmur ormanlarının azalması, çölleşme, iklim değişikliği, su kaynaklarının ve denizlerin kirlenmesi hava kirliliği bütün insanların hizmetinde olan doğanın yavaş yavaş yok olması gibi küresel çevre sorunları, bütün insanlık âlemini ve ilgili bütün yönetim birimlerini ilgilendirmektedir. Bu zorunlu ilgilendirmenin sonucu olarak ta insanların ve yönetim birimlerinin iş birliği kaçınılmaz hale gelmektedir.

Belediyelerin, ortak sorunlarına, ortaklaşa çözüm bulmaları, birliklerin en önemli varlık sebebidir. Demokratik ülkelerde belediyeler;⁷⁹

- Ortak çıkarlarını savunmak,
- Ortak sorunlarına ortaklaşa çözüm bulmak,
- Merkezi yönetim önünde seslerini daha gür duyurmak,

⁷⁸ <http://www.marmara.gov.tr/ListMunicipalities.aspx> (Erişim: 29.03.2014)

⁷⁹ Marmara Belediyeler Birliği, **Stratejik Plan 2011-2015**, s.31

- Yerel yönetimlerin güçlenmesi ve daha özerk bir yapıya kavuşmaları için mücadele etmek,
- Ulusal ve uluslararası düzeyde temsil edilmek için bir araya gelerek ortak yönetim oluşturmaktadırlar.

Marmara belediyeler birliği, kurulduğu günden bu yana her zaman yukarıda belirtilen maddelerin yanında kendi amaçlarını ise şu şekilde ifade etmektedir.

Amaçlar, *“Belediyeler ve Yerel Yönetimler arasındaki dayanışmayı ve işbirliğini geliştirerek yerel yönetimlerin ve demokrasinin kuvvetlenmesi için güç sarf etmek Türkiyede ve birliğin üyesi olan belediyelerde demokratik katılımcı şeffaf hesap veren insan hak ve özgürlüklerini temel alan oluşmuş yerel yönetim anlayışının yerleşmesi ve daha çok yaygınlaşması için çaba göstermektir”*⁸⁰ Marmara bölgesinde bulunan ve birliğe bağlı olan belediyeler arasındaki iş birliğini ve dayanışmayı kendi bünyesinde düzenlediği eğitim, konferans ve panel gibi programlarla geliştirmek, demokrasinin çıkış noktası olan yerel yönetimlerin daha da ileriye gitmesini sağlamakla beraber demokratik, saydamlık ve katılımcılık gibi demokratik girişimlerle halkların ve bireylerin daha çok bilinçlenmesine çalışmaktadır.

Misyon, “Paylaşım sağladığımız tüm kurum ve kuruluşların gereksinimlerine uygun bilgi eğitim ve danışmanlık hizmetlerini kusursuz ölçüde sunan bölgesel ulusal ve uluslararası çevrelerde yaygın işbirliği fırsatları geliştiren kuvvetli ve öncü çözüm ortağı olmak” ifadesiyle tanımlanmaktadır.⁸¹ Bu ifade MBB’ne bağlı olan belediyelerin ihtiyaçlarına uygun bilgi eğitim gibi eksiklikleri en üst düzeyde karşılamak bölgesel ve uluslararası alanlarda yaygın bir iş birliğine sevk etmektir. Güçlü her zaman öncü olabilmek ve olmak vizyonunun kullanılmaktadır.

⁸⁰ Marmara Belediyeler Birliği, **Tüzük**, 6. madde.

⁸¹ Marmara Belediyeler Birliği, **2013 Faaliyet Raporu**, s.13-14.

Vizyon, “İş ve görevlerimizin global varlık bilincine dayanan köklü uygarlık anlayışı altında doğruluklu (adaletli) verimli ve sosyal değerlere saygılı bir yönetim yaklaşımı ile sunmak” ifadesini kullanmıştır.⁸²

İlkeler, “Birliğin vizyonuna ve misyonuna esas teşkil eden yönetsel ve hizmetsel düşüncelerini şekillendiren üye belediyelere rehberlik eden dış paydaşlara ise kurum hakkında fikir veren temel değerlerdir ilkeler birlik yönetici ve çalışanları açısından temel hakların ve sorumlulukların genel kapsamını oluşturur stratejik plan çalışması çerçevesinde yapılan paylaşım analizleri sonucunda”⁸³ Birliğin temel hizmet ilkeleri şöyle belirlenmiştir:⁸⁴

- Varlık Bilinci
- Medeniyet Anlayışı
- Toplumsal Değerlere Saygı
- Adalet
- Liderlik
- Mükemmellik
- Verimlilik
- Yönetişim

Kurumun bütün faaliyet, işlev ve hükümlerine uymayı üstlendiği hal ve davranış çerçevesini ifade etmektedir. Ayrıca bunlar, Marmara Belediyeler Birliği'nin fark yaratıcı özelliği olduğu gibi çalışanlarının ve üyelerinin ilişkinlik duygularını geliştiren yol göstericilerdir. Aynı zamanda temel inançların İlke ve değerler, temel inançları, ahlakî kuralları, davranış kodlarını ve fikirleri temsil etmektedir.

3.3. MBB TÜZÜĞÜ GÖREV VE YETKİLERİ

Türkiye cumhuriyeti sınırları içinde 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri kanununa göre kurulan ve hareket etmek zorunda olan birliklerin kapsamına giren Marmara Belediyeler Birliği, ilgili kanunda zorunlu tutulan birlik tüzüğü

⁸² Marmara Belediyeler Birliği, **2013 Faaliyet Raporu**, s.13-14.

⁸³ Marmara Belediyeler Birliği, **2013 Faaliyet Raporu**, s.13-14.

⁸⁴ Marmara Belediyeler Birliği, **2011 Faaliyet Raporu**, s.16.

“Birliği oluşturacak yerel yönetimlerin meclislerinde mensup tam miktarının üçte iki çoğunluğuyla kabul gördükten sonra birlik birden çok ildeki yerel yönetimlerin katılımı ile kuruluyorsa İçişleri Bakanının onayı ile kesinleşir tüzük değişikliğinin ne şekilde yapılacağı birlik tüzüğünde gösterilmektedir ve onaylanması hakkında tüzüğün onaylanmasına ilişkin usul uygulanır” ifadesi ile birlikte ilgili kanunu 5. maddesinde birlik tüzüğünde bulunması zorunlu olan maddeler aşağıda sıralanmıştır, ifadesi yer almaktadır.⁸⁵

Birliğe bağlı üyelerin herhangi bir sebepten dolayı ayrılması gerekebilir. Bu gereksinim doğrultusunda Marmara Belediyeler birliğinin tüzüğün 13 maddesinde yer alan “Birlik Üyeliğinden Ayrılma” başlığına göre ayrılma kararı alan üye belediye kararı aldığı tarihten itibaren 1 ay içerisinde birliğe olan bütün yükümlölüklerini yerine getirmek ve borçlarını ödemek koşulu ile birlikten ayrılırlar.

Bu bağlamda, Marmara belediyeler birliği kanunun çıktığı andan itibaren tüzük oluşturmaya başlamış ve oluşturmuştur. Marmara belediyeler birliğinin tüzüğüne Marmara belediyeler birliği web sayfasından ulaşılabilmektedir.

Tüzük altı ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde birlik tüzel kişiliğine ve üyelerine bağlantılı genel kararlara yer verilmiştir. Bu bölümde birliğin adı, merkezinin hangi ilde olduğu, hangi kanuna dayanılarak tüzüğün hazırlandığı, birliğin çalışma çevresi ve zamanı, birliğin üyeleri birliğin görev ve hizmet alanları, birliğin hak, yetki ve imtiyazları, birlik üyeliğinden ayrılma maddeler yer almıştır. İkinci bölümde ise birliğin organlarının oluşumu görev ve yetkileri yer almaktadır. Birlik meclisinin oluşumu meclis başkanlık divanı, meclisin görev ve yetkileri ve meclis toplantıları yer alırken diğer taraftan birlik encümeninin oluşması, encümenin görev ve yetkileri, birlik encümeni toplantı ve karar yeter sayısı, yer alırken ikinci bölümün sonunda birlik başkanı görev yetki ve sorumluluklarından oluşmaktadır. Üçüncü bölüm birlik teşkilat, personeli teşkilat ve personel olarak başlarken birlik genel sekreterinin atanması, görev ve yetkileri de bulunmaktadır. Dördüncü bölümde stratejik plan, çalışma programı ve faaliyet raporu ve faaliyet raporlarına yer

⁸⁵ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 5. madde.

verilmiştir. Beşinci bölümde birliğin mali hükümler ve denetimin altında birlik bütçe ve kesin hesabı yer alırken birliğin giderleri, üyelerin birliğin faaliyet giderlerine katılım payları, birlik üyelerinin yükümlülükleri, birliğin giderleri, birlik ortaklıkları, denetim ve denetim komisyonu, birliğin üst yöneticisi ve harcama yetkilisi, birliğin alım, satım, ihale ve hesap işleri ve birliğin tutacağı defterler ifadeler yer almaktadır. Son bölümde ise, çeşitli hükümler başlığı altında üye mahalli idarelerin ve vatandaşların birlik hizmetlerinden yararlanmaları, yönetmelik yapılması, tüzük ve tüzük değişikliğinin kesinleşmesi, birliğin tasfiyesi, uygulanacak hükümlere yer verilmiştir.

Marmara belediyeler birliği bu zorunluluğu yerine getirerek 5355 sayılı kanun gereğini yapmış ve kanun ve kanunlar çerçevesinde istediği gibi hareket eder hale gelmiştir.

Birlik, gösterilen yerlerde üyelerini destekleyici ve onların yararlanmasına açık görev ve hizmetleri yerine getirir. Marmara belediyeler birliği tüzüğünün ilgili maddesinde birliğin görev ve yetkileri belirtilmiştir.

Bunlardan bazıları ise;

“Üyelerinin haklarını ve menfaatlerini himaye edici çalışma yapar mahalli idarelerinin kuvvetlenmesi için çaba sarf eder belediyelerin ve mahalli idarelerinin hizmet çevresine müşterek eğitim hizmeti sunar ve araştırma yapar, yerel yönetim akademisi kurar yönetir bağlı belediyelerin hukuki ve örgütsel yapılarını yetenek ve kapasitelerini ilerletici ve geliştirici işlevlerde bulunur üyelerine teknolojik yardım ve danışmanlık hizmeti sunar belediyelerle alakalı yasal ve yönetsel düzenlemeler hususunda fikir oluşturur ve lobi işlerinde bulunur üyelerin birbiri arasında bilgi ve deneyim koordinasyonunu sağlar bu amaçla örnek iyi uygulamaları destekler ve üyelerle paylaşımını sağlar basım ve yayın işlerinde bulunur doğanın korunması ve atıkların yönetimi hususlarında alansal düzeyde müşterek planlama ve projelendirme fonksiyonlarını yapar ve uygular öteki merkezi ve mahalli idare kurum ve kuruluşlarınca yapılan projelere katılır” ibareleri yer almaktadır.⁸⁶

⁸⁶ Marmara Belediyeler Birliği, **Tüzük**, 15. madde

3.4. MBB TEŞKİLAT YAPISI

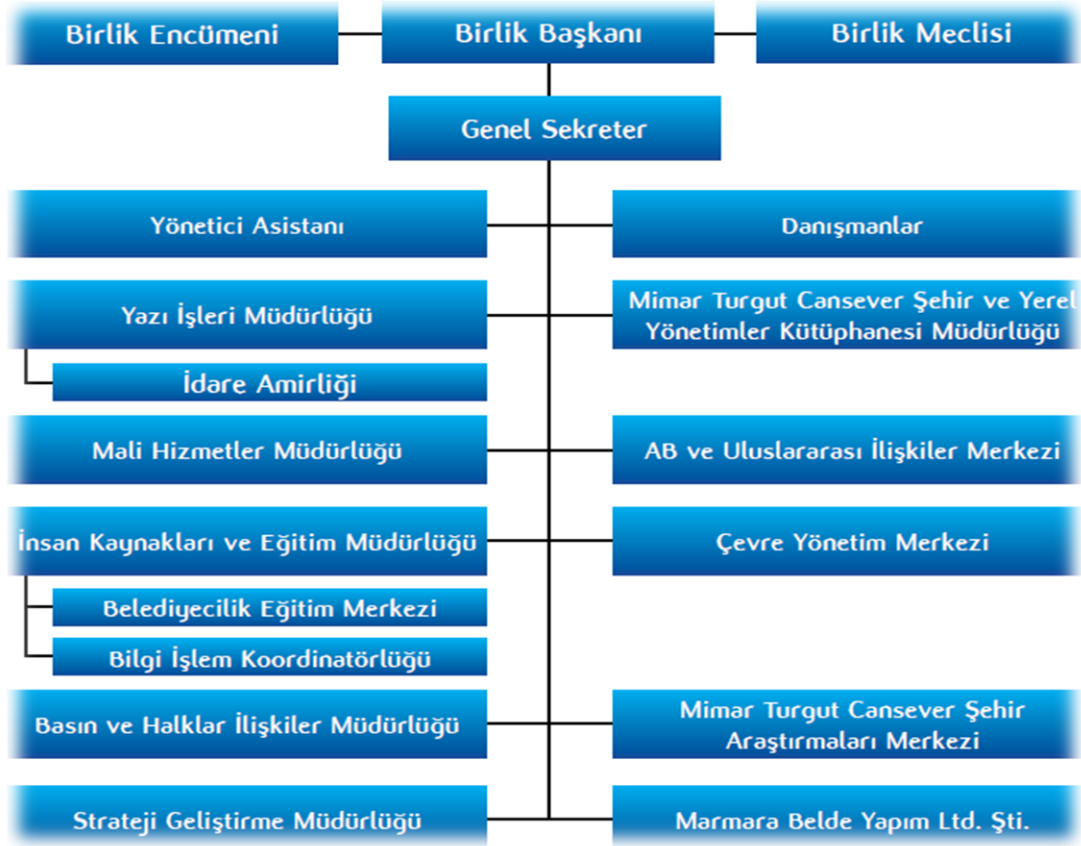
Marmara Belediyeler Birliği'nin idari yapısı, iki şekilde oluşturulmuştur. Birincisi, hukuki yapılandırmalar kapsamında yapılan birlik organlarıdır. İkincisi ise, norm kadro yönetmeliği ve birliğin faaliyet alanları kapsamında yapılan örgüt yapısıdır. Marmara Belediyeler Birliği teşkilatı, 5393 sayılı belediye kanunundaki norm kadroya uygun olarak oluşturulmuştur. Birlik başkanı tarafından birliğin genel sekreter atanır.

Birlik başkanı adına yürütülen hizmetler birlik genel sekreteri tarafından yürütülmekte ve birlik başkanının talimat ve mesuliyeti altında, yasal kararlarına, birliğin hedef ve politikalarına, stratejik plânına ve yıllık programlarına uygun olarak yürütür.

Marmara Belediyeler Birliği diğer birimleri, Kanunlar ve Marmara belediyeler birliğinin tüzüğünde yer alan sorumluluk ve görevleri icraa etmek ve yetkileri kullanmak için norm kadroya uygun olarak, birlik genel sekreterinin idare yapısı altında oluşturulmuştur. Bu oluşuma göre birlik teşkilat yapısında, 6 adet müdürlük, 4 adet merkez ve 1 adet şirket yer almaktadır.

Genel Sekreter; Birliğe ait hizmetlerin ve işlerin yürütülmesini birlik amiri adına yapar. Başkanın talimat ve sorumluluğu altında gerekli mevzuatların hükümlerine, birliğin misyon, vizyon, ilke, hedef ve siyasetine, stratejik plânına ve senelik programlarına uyumlu bir şekilde düzenler ve yürütür. Bu doğrultuda birlik bünyesinde çalışan personellere gerekli talimatları verir ve birlik personelini sevk ve idare eder. Genel sekreter verdiği talimatları takip eder uygulanmasını ve gözetimini sağlamaktadır.

Şekil 2: Marmara Belediyeler Birliği (MBB) Teşkilat Yapısı

Kaynak: Marmara Belediyeler Birliği, **Stratejik Plan**, 2011-2015, s.76.

Yazı İşleri Müdürlüğü; Arşiv hizmetlerini, yazı hizmetlerini, gelen-giden evrak ve meclis ve encümen toplantılarına ilişkili (tutanak, zabıt arşiv vs.) her nevi işlerini yapmak ilk görevlerindedir. Birliğe ilgilendiren bütün taşınmaz yerlerin temizlik, koruma, bakımı ve onarımını yapmak ve takip etmekle görevli bir hizmet birimidir. Genel sekreter herhangi bir durumdan dolayı görevi başında bulunamıyorsa yazı işleri müdürü genel sekreterin görevine vekâleten yürütür.

Mali Hizmetler Müdürlüğü; Marmara belediyeler birliğinin giderlerine ait muhasebe işlerini yürütmek, birliğin gelirlerinin takibini yapmak, tahakkukunu ve tahsilini yapmak, bütçe, kesin hesap ve faaliyet raporunu stratejik plan, performans programlarını yapmak, birlik mali işleyişi hakkında haftalık, aylık, dönemlik veya yıllık raporlar ve cetveller hazırlamak, personel maaşlarının ve sosyal haklarının düzenlenmesi; malzeme, eşya, ambar ve depo hizmetlerini yapmak gibi iş ve işlemlerden sorumludur.

İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü; Birlik çalışanlarına ait haklarının takibini yapmak ve bildirmek, çalışanlara yönelik ruhsal durumunu, isteklendirmeyi ve başarısını artırıcı organizasyonları yapmak ve uygulamak gibi işleri yerine getirmektedir.

Marmara belediyeler birliğinde çalışan personellerin gereksinim duyduğu hizmet içi eğitim işlerini programlamak, uygulamak, düzenlemek ve yapmaktır. Birliğe üye belediyelerin gereksinimlerini hangi konularda veya mahalli idarelerle alakalı aktüel ilerlemeleri içeren konularda mesleki ve teknik eğitim programları, seminerler, paneller, sempozyumlar, konferanslar, forumlar, kongreler vb. eğitici faaliyetler yapmak, düzenlenen her nevi eğitim programının başarı değerlendirmesini yapmak; birlik içinde planlanan her nevi eğitim faaliyetinin eşgüdümünü yapmak gibi hususlarda yetkili ve görevlidir. Bilgi işlem koordinatörlüğü'nde birliğin bilgi işlem alt yapısı ve üst yapısına ilişkin işlerde faaliyette bulunmaktadır.

Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü; Birlik ile alakalı her çeşit haberlerin oluşturulması ve yayınlanması, halkla ilişkilerin yürütülmesi gibi sorumlulukları üstlenmiştir. Mimar Turgut Cansever Şehir ve Yerel Yönetimler Kütüphanesi Müdürlüğü, Birlik binasında yetersiz mekânsal koşullarda oluşturulmaya çalışılan bir ihtisas kütüphanesidir. Kütüphane, yerel yönetimler ve şehircilik alanındaki yerli ve yabancı eserleri derleyerek okuyucularına hizmet sunmak amacıyla.

AB ve Uluslararası İlişkiler Merkezi; Üye belediyeleri ve birliği her türlü ülke ve ülkeler arası platformlarda temsil etmek, hak ve menfaatlerini korumak ve Avrupa Birliği'ne katılma süresince üyelere gerekli olan dayanakları sağlamak esası oluşturulmuştur. Bu kapsamda, ülke ve ülkeler arası mahalli idare birlikleri ve platformları ile işbirliği kurmak; ülkeler arası kuruluşların mahalli ölçekte ilgilendiren siyasetlerini takip etmek; kardeş şehir projelerine destek vermek; AB bölgesel politikalarını takip etmek ve AB kurumları ile devamlı iletişim kurmak; AB üyeliği kapsamında yerel yönetimleri bilgilendirmek ve desteklemek; AB ve diğer fonlardan

faydalanarak çok müşterekli işbirliği projeleri geliştirmek esas görevler olarak belirtilebilir.

Çevre Yönetim Merkezi; Türkiye'nin AB'ye katılma ve uyum sağlama sürecinde üye belediyelerde, ilişkili kuruluş ve şirketlerine çevre yönetimi konusunda kapasite artırmayı amaçlayan projeler geliştirmek ve uygulamak; AB fonlarından faydalanma kapasitesinin artırılmasına destek vermek; AB uyum sürecinde yerel yönetimlerle ilgili izlenecek yenileneme süresinde fayda sağlamak; çalışma çevresi ile alakalı olarak belediye çalışanlarının eğitilmesine destek vermek gibi hedeflerle oluşturulmuştur. Küresel ısınmayla savaşmak, su ve atık su yönetimi, sürdürülebilir katı atık yönetimi, gürültü, hava kirliliği ve görüntü kirliliği gibi birçok sorunla mücadele ve doğa bilincinin ilerlemesi hususunda faaliyetler yapmak ve Merkezin çalışma alanını oluşturmaktadır. Mimar Turgut Cansever Şehir Araştırmaları Merkezi, şehirleşme, şehir yönetimi, şehirlileşme, şehircilik, şehir ve bölge planlaması alanlarında araştırmalar yapılması veya araştırmalara destek olunması amacıyla yapılmıştır. Marmara Belde Yapım Limited Şirketi, Marmara Belediyeler Birliği ile Bakırköy Belediyesi'nin ortak şirketi olarak kurulmuştur. Şirket, hissedarlarının ve Birliğe üye belediyelerin başta ev ve bina olmak üzere toplumsal ve fiziksel alt yapı hizmet gereksinimlerini karşılamak, ilerletmek ve rehabilite etmek; inşaat taahhüt, eski binaları yenileme ve restorasyon hizmetlerinde bulunmak ve yaptırmak; her çeşit araç gereç, bina, iş makinelerini sigorta yaptırmak ve bu amaçla sigorta acenteliği üstlenmek; turizm, kültür ve eğitim amaçlı bina, tesis ve merkez yapmak gibi hedeflerle kurulmuştur. Bununla yanında, üye belediyelerin çalışanlarına ve seçilmiş kişilerine yönelik ülkesel ve ülkeler arası düzeyde eğitim planlamaları ile teknik araştırma gezileri yapmayla birlikte belediye hizmetleriyle ilgili danışmanlık işlerini de yürütmektedir.

İnsan Kaynakları; İdare bakımından 5393 sayılı belediye kanunu hükümlerini uygular. *“Belediye ve Bağlı Kuruluşları İle Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik”* kapsamında istihdam

edilebilmektedir. Öte yandan, belediyelerde uygulandığı gibi hizmet alımı, sözleşmeli personel, belediye ve başka kurumlardan görevlendirme usulüyle personel çalıştırılabilmektedir. Birlik şirketi olan Marmara Belde Yapım Ltd. Şti.'nde çalışanlar ise özel hukuk hükümleri kapsamında çalıştırılmaktadırlar.

Tablo 4: Marmara Belediyeler Birliği Yıllara Göre Personel Yapısı

Yıllar	Birlik	Birlik (Hizmet Alımı)	İştirak	Toplam
2009	14	7	10	31
2010	15	17	8	40
2011	11	16	7	34
2012	11	14	7	32

Kaynak: Marmara Belediyeler Birliği, **2013 Performans Programı**, s.10.

3.5 MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ ORGANLARI

Marmara belediyeler birliği organları 5355 sayılı Mahalli idare birlikleri kanunda gösterildiği gibi oluşturulmaktadır. Bunlar birlik meclisi, encümeni ve başkanıdır.

3.5.1. Marmara Belediyeler Birliği Meclisi

Birlik meclisi, *“Birliğin karar organıdır ve birlik üyesi mahallî idarelerin meclislerinin kendi üyeleri veya belediye meclis üyeliğine seçilmesi haiz kişiler arasından birlik tüzüğünde belirlenen sayıda ve gizli oyla seçecekleri üyelerden oluşur ancak dışarıdan seçileceklerin sayısı mahalli idare meclisinden seçileceklerin üçte birini geçemez asıl üye sayısının yarısı kadar yedek üye seçilir”* ifadesi yer almaktadır.⁸⁷

Birlik Tüzüğüne göre birlik meclisi; birliğe üye belediyelerin idari amirleri doğal üye olmak şartıyla, belediye meclislerinin kendi seçilmiş

⁸⁷ 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 8. madde.

üyelerinden veya meclis üyeliğine seçilme koşulu taşıyan kişilerden seçecekleri 1 üye ile aşağıdaki kriterlere göre seçecekleri ilave üyelere oluşur.⁸⁸

- Nüfusu 100.001'den 1.000.000'a kadar olan belediyelerden ilave 1 üye,
- Nüfusu 1.000.001'dan fazla olan belediyelerden ilave 2 üye

Birlik meclisinde sayı olarak kaç tane asil üye seçilmişse aynı sayısınca da yedek üye seçilir. Birlik meclisinde görev alan üyelerin görev süresi bir seçim dönemi olarak belirlenmiştir. Birlik meclisinde üye sayısı eksilmesi halinde birlik başkanı asil üye yerine belediyeden yedek üyeyi göreve davet eder. Farklı nedenlerle belediyeden çağırılacak bir üye bulunmadığı takdirde, meclis ilk toplantısında yedek üye seçer. Meclisin feshi söz konusu ise yeniden asil ve yedek üye seçimleri yapılmak zorunludur. Seçilen bu yeni meclis üyeleri bir seçim döneminden kalan zamanı tamamlamakla yükümlüdür. Belediye idari amirliği veya belediye meclis üyeliği sona erenlerin Marmara belediyeler birliğindeki görevleri de sona ermiş olmaktadır. Marmara belediyeler birliğinden herhangi bir sebepten dolayı üyeliği düşmüş olanlar bir sonraki birlik meclis üyeliğine katılamazlar.⁸⁹

Birlik meclisi her sene alışılmış olan toplantısını, ekim ve nisan aylarında birlik merkez binasında yapar. Yılın ilk toplantısı dönem başı toplantısı olarak kabul edilmektedir. Birlik meclisi, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Toplantıya katılım sağlayanların mutlak çoğunluğu ile birlik meclisinin hükümleri alınır. Birlik meclisinde kara yeter sayısı için meclis üyelerinin 4/1 den az olmama koşulu vardır.⁹⁰

Marmara belediyeler birliği tüzüğü'nün 15. maddesinde Marmara belediyeler birliği meclis üyelerinin görev ve yetkileri ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Birlik meclisinin; toplantıları, kararları, bilgi edinme ve denetim yolları, feshi, çalışma esas ve usulleri meclis üyeliğinin son bulması, ihtisas komisyonu üyelerinin seçimi ile meclis üyelerinin yükümlülükleri hakkında Marmara Belediyeler Birliğinin Tüzüğü'nde hükmü olmadığı koşullarda, 5393

⁸⁸ Marmara Belediyeler Birliği, **Tüzük**, 13. madde.

⁸⁹ Marmara Belediyeler Birliği, **Tüzük**, 13. madde.

⁹⁰ Marmara Belediyeler Birliği, **Tüzük**, 16. madde.

Sayıllı Belediye Kanununun belediye meclislerine ilişkin hükümleri MBB'liği tüzüğüne göre uygulanma ve yapma mecburiyeti yer almaktadır.

Ayrıca, Marmara belediyeler birliği meclisinin ihtisas komisyonları bulunmaktadır. Bu komisyonlar birlik meclisinin bilgi edinilmesi için kendi alanlarında oluşturulan araştırılması, geliştirilmesi ve sonuca ulaştırılabilmesi için kurulan kurullardır. Marmara belediyeler birliğinin on beş komisyonu bulunmaktadır. Bu komisyonlar ise,⁹¹

- Denetim Komisyonu
- AB ve Uluslararası İlişkiler Komisyonu
- Afet Koordinasyon Komisyonu
- Bölgesel İşbirliği ve Planlama Komisyonu
- Çevre ve Sağlık Komisyonu
- Çocuk Hakları Komisyonu
- Eğitim Komisyonu
- Etik Komisyonu
- Gençlik ve Spor Komisyonu
- Hukuk ve Mevzuatı Geliştirme Komisyonu
- Kentsel Tasarım ve Estetik Komisyonu
- Kültür ve Turizm Komisyonu
- Engelliler Koordinasyon Komisyonu
- Plan ve Bütçe Komisyonu
- Yaşlılar Komisyonu

Komisyonlar aktif bir şekilde çalışmakta ve birlik kurulumundaki ana amaç olan belediyeler arasındaki iş birliğini ve düzenin sağlanmasına ileri bir katkıda bulunmaktadır. Komisyonların üyeleri genellikle birlik üyesi belediye başkanlarından oluşmakta ve dönem başlarında komisyon üyeleri değişebilmektedir. Her komisyonda altı tane üye bulunmaktadır.

---

⁹¹ <http://www.marmara.gov.tr/viewContent.aspx?contentId=203> (Erişim: 06.04.2014)

3.5.2. Marmara Belediyeler Birliği Encümeni

Birlik encümeni karar ve yönetim organıdır. Birlik meclisinin kendi üyeleri arasından seçmiş olduğu yedi üyeden birlik encümeni oluşur. Görev süreleri bir yıl olan ve görev süreleri biten encümen üyeleri yeniden seçilebilir. Birlik meclis üyeliği biten birlik encümenlerinin encümenlikleri de sona ermektedir. Birlik amiri encümenin de idari amiridir. Başkanın olmadığı durumlarda birlik başkanının görevlendireceği bir encümen üye encümenliğe başkanlık eder. Birlik encümeni her ay bir kez toplanma mecburiyeti vardır. Toplantıya katılan encümen üyelerinin çoğunluğu ile karar almaktadır. Eşitlik halinde başkanın tarafı ve kararı doğrultusunda çoğunluğun sağlanmış olduğu kabul edilir. Başkan toplanılması önemli durumlarda encümeni acilen toplantıya çağırabilir. Encümenin toplantı gündemini başkan tarafından belirlenir ve düzenlenir. Başkan tarafından belirlenmeyen konular görüşülmez. Encümen üyeleri başkana toplantı öncesinde ya da toplantı esnasında başkana danışmak suretiyle gündem maddesi teklif edebilirler. Birlik encümenin toplantıları, kararları çalışma ve usulleri hakkında Marmara belediyeler birliği tüzüğünde hüküm olmayan hallerde 5393 Sayılı Belediye Kanununun belediye encümenine ilişkin ilgili maddeleri uygulanmaktadır. Birlik tüzüğünün 18. maddesinde encümenin görev ve yetkileri maddeler halinde belirtilmiştir.

Birlik encümeni, birlik ana Tüzüğü ve birlik meclisi hükümleri çerçevesinde, hükümler alır ve uygulamaya yöneltir, Birlik bütçesini uygular ve yıllık çalışma programı yapar.

3.5.3. Marmara Belediyeler Birliği Başkanı

Marmara belediyeler birliğinin başkanı, mahalli idareler genel seçimlerinden akabinde yapılacak birinci görüşmede üye belediye idari amirlerinden gizli oyla iki sene için seçilir. İlk iki yıllık görevini tamamlayan birlik başkanından sonra göreve gelecek olan birlik başkanı bir dahaki mahalli

idareler genel seçimlerine kadar görevde kalır. Birliğin üst yöneticisi ve temsilcisi olan başkan aynı zamanda birlik bütçesinin ve harcama yetkilisidir.

Marmara belediyeler birliği tüzüğü'nün 21. maddesinde birlik başkanının görev ve yetkileri ayrıca belirtilmiştir.

Birlik başkanlığının bitmesi durumunda, "5393 sayılı kanununun belediye başkanlığının göreve devamsızlık dışındaki sebeplerle sona ermesine ilişkin" hükümleri uygulanır.

3.6. MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİNİN MALİ YAPISI

Marmara belediyeler birliğinin en önemli gelir kaynağı üye belediyeler den elde ettikleri "Katılım Payları" olarak kabul görülmektedir. Marmara belediyeler birliğinin tüzüğü'nün ilgili maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir; (Bkz. Ek-13) hükümleri yer almaktadır.⁹²

Birliğin gelirleri, üye belediyelerin katılım payları (üyelik aidatları) "5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi" Hakkında Kanun'a göre genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamından belediyelere aktarılması gereken pay üzerinden, birliğe üye belediyeler tarafından aşağıda gösterilen tablo ya hesaplanır ve bulunulan mali yıl içerisinde birlik başkanlığına topluca bir seferde ödenir.

Tablo 5: Üye Belediyelerin Birlik Katılım Payı Nüfus ve Oranları

Nüfus	Oran
Nüfusu 25.000'e kadar olan belediyelerden	Binde Yarım
Nüfusu 25.001'den 100.000'e kadar olan belediyelerden	Binde Bir
Nüfusu 100.001'den 1.000.000'e kadar olan belediyelerden	Binde Bir Buçuk
Nüfusu 1.000.000'dan fazla olan belediyelerden	Binde İki

Kaynak: Marmara Belediyeler Birliği, **Stratejik Plan 2011-2015**, s.80

⁹² Marmara Belediyeler Birliği, **Tüzük**, 28. madde.

Katılma paylarının dışında bazı gelirler, “Birlik tarafından verilen hizmet karşılığı alınan hizmet karşılıkları diğer kamu kurum ve kuruluşlarından aktarılacak ödenekler yerel yönetimlere ayrılan fonlardan birliklere tahsis edilen gelirler birliklere proje karşılığı ödenen karşılıklar ulusal ve uluslararası fonlardan yapılan karşılıksız yardımlar ve bağışlar” Marmara belediyeler birliğinin diğer gelirleri arasındadır.⁹³

Birlik işleyişinin ve işlerinin devamlılığı için harcanacak giderlerden bazıları şunlardır, “Birliğin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş ücret ödenek huzur hakkı yolluk hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler birliğin hizmet binalarının tesislerinin araç ve gereçlerinin temini yapımı bakımı ve onarımı için yapılan giderler” birlik tüzüğüne ilgili maddesinde yer almaktadır.⁹⁴

3.7. MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ ÇEVRE YÖNETİM MERKEZİ

Marmara belediyeler birliğinin kuruluş aşamasında anlatıldığı gibi asıl amacı, Marmara denizi kıyılarındaki belediyelerin boğazların çevre kirliliğini önlemek ve korumak için kurulmuş bir tüzel kişiliktir. Uzun süreler bu görevi birlik asıl amaç ve vizyonuna dayanarak yürütmüş ve son zamanlarda gelişen teknoloji ve Avrupa Birliği Yerel Yönetimler Özerklik Şartı kapsamında daha değişik konulara değinmek, sadece Marmara denizi kıyılarındaki belediyeler değil artık bütün Marmara bölgesine hitap etmesi ve kendi bünyesine bağlı olan belediyelere daha fazla bilgi ve deneyim kazandırmak için farklı branşlara da yönelmek zorunda kalmıştır. Çevre yönetim merkezi, Marmara Belediyeler Birliği (MBB) teşkilat yapısında (Bkz. Şekil:2) belirtildiği gibi direkt olarak Birlik Başkanının talimatları ile görev yapan genel sekretere bağlıdır. Ayrı bir birim oluşturulmuştur. Bu bağlamda, Alman ve Türk hükümetlerinin 1970 yılında imzalamış oldukları “Teknik İş Birliği Protokolü Kapsamında” İç İşleri Bakanlığının da resmi onayı ile 21 Kasım 2006 yılında onayı alınmış ve 07 Aralık 2006 tarihinde açılmıştır. Türk-Alman Çevre Yönetim Merkezi

⁹³ Marmara Belediyeler Birliği, **Tüzük**, 27. madde.

⁹⁴ Marmara Belediyeler Birliği, **Tüzük**, 30. madde.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine uyum ve katılım sürecinde belediyelerde, katı atık yönetimde, kamu yönetiminde, su ve kanalizasyon idarelerinde kapasitelere yönelik projeleri uygulamak ve Avrupa Birliği fonlarından yararlanmaktır. Türkiye devletinin Avrupa Birliği uyum sürecinde yerel yönetimlerce izlenecek yenilikler (reform) sürecinde katkıda bulunmak üzere belediye birliklerinin çalışma güçlerinin artırılması, belediyelerde ve kamuda çalışan personellerin ve uzmanların çevre yönetimi alanında eğitilmesi, kamu-özel sektör açısından iş birliği kapsamında su, kanalizasyon ve katı atık yönetimi hakkında eğitimler verilmesi, yerel yönetim birimlerinin bilgilendirilmesi, eğitilmesi çeşitli projelerde yer almalarının sağlanmasını amaçlamış ve gerçekleştirmiştir. Çevre yönetim merkezinin temel görevleri arasında, “Çevre ile ilgili projeler hazırlanması ve belediyelerin bu alanda hazırlayacakları projelere yön verilmesi çevre teknolojileri alanında belediyelere yönelik bilgilendirme yapılması çevre kanunu ve ilgili mevzuat hususunda belediyelere bilgilendirme hizmeti verilmesi çevre ile ilgili AB ve hibe fonlar hakkında belediyelerin bilgilendirilmesi Mevzuatın ve Genel Sekreterin verdiği benzer nitelikli işlerin yerine getirilmesi”⁹⁵ ifadeleri yer almaktadır.

Çevre Yönetim Merkez ayrıca, “*Yerel yöneticilerin sorumluluğunu temel alan çağdaş devamlılığı olan bir çevre gelişimi programı meydana çıkarmak Alman ve Türk belediyeleri arasında bilgi diyaloguna olanak sağlayacak bir tüzel kişilik olarak hizmet vermek katı atık su ve atık su idaresi hususlarında mahalli yatırımları için tecrübe ve bilgi akışını sağlamak*” Su ve atık su yönetimi, Katı atık, hususlarında kamu ve özel sektör müşterekliği ile alakalı yerel yönetimlerin projelerine yol göstermiştir.⁹⁶

Protokol çalışmalarının bitmesinden sonraki süreçte Çevre Yönetim Merkezinin ismi MBB Çevre Yönetim Merkezi olarak kabul görmüştür. Bu kapsamda merkez, Türkiyede birçok belediyeye “katı atık yönetimi”, su ve kanalizasyon idarelerini “atık su yönetimi” konusunda eğitmiş ve sertifikaları MBB çevre yönetim merkezi tarafından verilmiştir. Bölgesel olarak birlik

⁹⁵ Marmara Belediyeler Birliği, **2010 Faaliyet Raporu**, s.34.

⁹⁶ Marmara Belediyeler Birliği, **2010 Faaliyet Raporu**, s.34.

Marmara da 230 üye belediyesine yönelik her ay mutad olarak düzenlediği eğitim ve bilgilendirme seminerleri ve doğa panelleriyle doğa sorunlarına çare bulmayı amaçlamıştır.

Marmara belediyeler birliği Çevre Yönetim Merkezinin düzenlediği Çevre panelleri çerçevesinde günümüze kadar işlenen konular ise;

“Evrensel ısınma susuzluk ve kuraklık ambalaj atıklarının doğaya yaptığı zararlar ve yarattığı kötü koşullar atıkların geri kazanımı haliç ve Marmara denizindeki zararlı durumların artması ve doğaya etkileri ormanlarımızın durumu ve çöp depolama sahaları devamlılığı sağlanabilir entegre atık yönetimi sürdürülebilir geri dönüşüm ekonomisinin meydana getirilmesi ve alakalı diğer konuların” eğitimlerini bünyesinde bulunan belediyelere vermektedir.⁹⁷

Öte yandan da yürüttüğü örnek belediyeçilik projeleri çerçevesinde; *“Mahalli idelerin doğa turizmüne ve doğa sporlarına amaçlayan çalışmaları ve örnek projeler geri dönüşüme yönelik başarılar örnek ambalaj atığı ayrıştırma tesisleri örnek çevre risk analiz raporu elektronik atıklar geri dönüşüm projesi ve tesisi ve benzeri”* projelerin desteklenmesi ve örnek teşkil etmesi amacıyla diğer üye belediyelere tanıtılması sağlanmaktadır.⁹⁸

Merkezin temel amacı Marmara belediyeler birliğine bağlı üye belediyelerin önemli sıkıntısı olan ve çevre çalışmalarının esasını oluşturan katı atık yönetimine rota çizmek için;

“Çöpün olduğu yerde ayrımının ve geri dönüşüme sevk ederek aza indirilmesinin önemi depolama alanlarının hali çöp dağlarını yok ederken ne çeşit hataların meydana geldiği katı atıkların toplandıktan sonra hem olduğu yerde hem de kuruluşlarda tamamen ayrılmadan doğrudan toprağa gömülmemesi bilincine varılması çöpün içindeki iktisadi değeri olan ambalaj atıkları kâğıt karton cam ve plastiklerin geri dönüşüme kazandırılmasının önemi katı atık depolama alanlarındaki hatalı uygulamalar katı atık sızıntı suyunun neden arıtılması gerektiği depolama alanların elde edilebilecek metan gazının enerji üretiminde nasıl değerlendirilebileceği çöp depolama

⁹⁷ Marmara Belediyeler Birliği, **2010 Faaliyet Raporu**, s.36.

⁹⁸ Marmara Belediyeler Birliği, **2010 Faaliyet Raporu**, s.37.

alanları için ormanlardaki ağaçların kesilmeden de çareler bulunabilmeği” konularında belediyelere yardımcı olmakta ve projelerine destek vermektedir.⁹⁹

3.8.MBB ÇEVRE YÖNETİM MERKEZİNİN KATI ATIK YÖNETİMİNE YÖNELİK ÇALIŞMALARI

Marmara belediyeler birliği çevre yönetim merkezinin görevleri arasında bulunan katı atık yönetimi 230 belediyenin kendi bünyesine bağlı olmasından dolayı faaliyetlerini ve çalışmalarını etkin bir biçimde devam ettirmektedir. 2006 yılından bu güne kadar yapmış olduğu seminerler, paneller, sempozyumlar vb. ortak toplantıların yanında belediyelere ve çevre yönetim merkezinin ele aldığı konulara ilgi duyan özel sektör, kişi ve kurumlara sunulan eğitim hizmeti aktif bir şekilde devam etmektedir. Çevre yönetim merkezi belediyeler arasında proje yarışmaları ve bunun yanında Avrupa Birliğinin çevre yönetimi üzerine ele alıp uygulamaya koyduğu her türlü danışmanlık hizmetini sunmaktadır.

Çevre yönetim merkezi Avrupa Birliği'nin çevre yönetimi üzerine ayırdığı fonlardan nasıl ve kullanılacağı konusunda belediyeleri etkin bir şekilde bilgilendirmektedir.

3.9. MBB ÇEVRE YÖNETİM MERKEZİNİN KATI ATIK YÖNETİMİ ÜZERİNE DÜZENLEDİĞİ SEMİNER PANEL VE SEMPOZYUMLAR

Marmara belediyeler birliği Çevre yönetim merkezinin düzenlemiş olduğu seminer panel ve sempozyumlar da hangi konuların işlendiği ve işlenen konuların çevre yönetimine etkisi ve kişisel bilinçlendirmenin oluşup oluşmadığı ele alınacaktır.

---

⁹⁹ Marmara Belediyeler Birliği, **2009 Faaliyet Raporu**, s.30.

3.9.1. Atıkların Geri Dönüşümü Semineri

5 Haziran Dünya Çevre Günü nedeniyle, Marmara Belediyeler Birliğinin Hizmet Binasında yer alan Hızırbey Çelebi Seminer salonunda “Atıkların Geri Dönüşümü” ile ilgili seminer gerçekleştirilmiştir. Genel olarak belediye başkanlarının ve belediye başkan yardımcılarının temizlik, çevre koruma ve fen işleri müdür ve mühendislerin yanında özel sektör şirketleri ve sivil toplum kuruluşlarından doksan dört kişinin katılımıyla seminer sona ermiştir.

Seminerde, Saraybahçe Belediyesi örnek geri dönüşüm projesi olarak “Çöpün Kaynağından Ayırıştırma Çalışmalarından Geri Dönüşüm Sistemi ve Pratik Yolları” üzerine, sunumu yapılarak birlik üyeleri tarafından örnek alınmıştır. Saraybahçe belediyesinin Çevre yönetim merkezi ile ortak yürüttüğü proje böylelikle seminere katılımcı belediyeler ve temsilcileri açısından örnek oluşturmuştur. Taşınabilir Pil Üreticileri Derneği'nin (TAP) sunumu da “Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği ve Belediyelerle Atık Pil Toplama Çalışmaları” hakkında bilgilendirmeler yapılmış ve katılımcılar tarafından kendi belediyelerinde uygulanmak üzere Çevre Yönetim Merkezi tarafından proje örnekleri alınmıştır. Çevre Koruma Vakfı'nın (ÇEVKO) sunumunda “ÇEVKO'nun Sorumlulukları ve Belediyelerle Ortak Çalışma Sistemi” çalışmaları hakkında katılımcılara bilgiler sunulmuş ve ortak çalışmalar için proje temelleri atılmıştır. Özel Sektör Şirketi tarafından yapılan sunumda ise “Evsel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği, Evsel Atık Yağların Toplanması ve Belediyelerle Ortak Çalışma Sistemi” nasıl olacağı, getirileri, çevreye ve atık suların kazanımındaki faydaları anlatılmış katılımcılara gerekli el kitapları şirket tarafından dağıtılmıştır. Şirketler çalışmak isteyen belediyeler ise şirket yöneticileri ile temasta bulunmuştur. Özel Sektör Şirketi tarafından gerçekleştirilen sunumunda “Elektrik-Elektronik Geri Dönüşümü Taslak Yönetmeliği, Geri Dönüşüm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları ile Avrupa-Türkiye Mukayesesi” üzerine bilgilendirmeler yapılmıştır. Özel Sektör Şirket yöneticisi tarafından yapılan konuşmada “Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği, Lastik Geri

Dönüşümü Değerlendirme ve Uygulama Çalışmaları” bilgilendirmeler yapılmış ve soru-cevap gerçekleştirilmiştir.

Gerçekleştirilen sunumlar ve konuşmaların sonunda katılımcı belediyelerin belediye başkanı, yardımcıları ve personellerinin yanında özel sektör ve kişilerinde toplantıda işlenen konuları kendi tüzel kişiliklerinde projelendirmek için çevre yönetim merkezi tarafından Atıkların Geri Dönüşümü hakkında danışmanlıkları yapılmış ve projelerini gerçekleştirmişlerdir.

3.9.2. Ambalaj Atıklarının Çevreye Verdiği Zararlar ve Yarattığı Kirlilik Semineri

2008 Uluslararası Sanitasyon¹⁰⁰ (Hijyenik ve Sağlıklı Koşulların oluşturulması) Yılı olması nedeniyle “Ambalaj Atıklarının Çevreye Verdiği Zararlar ve Yarattığı Kirlilik” ile ilgili Marmara Belediyeler Birliği Hizmet Binasında yer alan hızırbey çelebi seminer salonunda gerçekleştirilmiştir.

Çevre Paneli, Marmara Belediyeler Birliğinin üyesi belediyelerin başkan, başkan yardımcıları, çevre koruma, temizlik işleri ve fen işleri müdür ve mühendisleriyle, özel sektör şirketleri ve sivil toplum kuruluşlarından yüz beş kişinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Seminerde, Marmara Belediyeler Birliğinin Çevre Yönetim Merkezi Yöneticisi tarafından yapılan açılış konuşmasıyla beraber sunumunda “Ambalaj Atıklarının Çevrede ve Denizlerde Oluşturduğu Kirlilik” üzerine, denizlerdeki ambalaj atıklarının nasıl oluştuğu ne gibi zararlar verildiği nasıl önleyici tedbirler ve oluşan deniz kirliliğini nasıl temizlenip bertaraf edilmesi gerektiği hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü ve Şube Müdürlüklerince katılım sağlayan üst düzey yöneticilerin “Atıkların Halk Sağlığına ve Çevreye Verdiği Zararlar” üzerine, yaptığı konuşmada daha çağdaş yaşam üzerine gerekli hijyen ve sağlıklı bir çevrenin oluşması hakkında bilgilendirmelerin yapılmıştır. İstanbul İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Yöneticileri “Çevre İl

¹⁰⁰Hijyen ve sağlık koşulların oluşturulması devam ettirilmesi anlamında, uygulamalı bir bilim dalıdır. Sağlıklı personel tarafından hijyenik koşullarda sağlıklı gıda ürünlerin üretimini sağlar. Sanitasyon temizlikle eşdeğer tutulmamalıdır. Sanitasyon daha geniş kapsamlıdır. Ev ve fabrika görünümünün iyileştirilmesine, geliştirilmiş atık uzaklaştırma yöntemleriyle çevrenin korunmasına katkıda bulunur.

Müdürlüğü'nün "Ambalaj Atıkları ile ilgili Çalışmaları Sorumlulukları ve Sıkıntıları" üzerine, yaptığı konuşmada orman ve ekili dikili alanlara atılan ve gereksiz yere bırakılan ambalaj atıklarının yaptığı çevresel tahrip ve bunun önleminin nasıl olduğunu ve yapılan çalışmalar hakkındaki önemli noktalara dikkat çekmesi ile beraber halkın daha çok bilinçlendirilmesini vurgulamıştır.

Zeytinburnu Belediyesi, Geri Dönüşüm Proje Koordinatörü "Belediyelerin Ambalaj Atıklarını Toplamada Yaşadıkları Sorunlar" üzerine, yaptığı sunumda gerekli sorunların kaynakları ve bunların çözümünün nasıl olacağını tartışma konusu haline getirmiş ve diğer belediyelerinde bu sorunlarla nasıl ortadan kaldırılacağı hakkında yorumlar yapılmıştır.

Lisanslı toplayıcı ruhsatı olan Özel Sektör Şirketi üst düzey yöneticileri tarafından "Lisanslı Ambalaj Atıkları Toplayıcılarının Sorunları ve Belediyelerle Çalışmalar" hakkında yaptığı sunumda atıkların değerlendirilmesi doğaya verdiği zarar ve geri dönüşüm üzerine yaptığı sunumda lisanslı toplayıcıların sorunları katılımcı belediyelerle paylaşma imkanı bulmuş ve çözüm önerilerini sunmuştur. Çevko-Yerel Yönetimler Müdürü'nün "Ambalaj Üreticilerinin Sorumlulukları ve Belediyelerde Yaşadıkları Sorunlar" üzerine sunumlarını ambalaj atıklarının üreticilerinin yaşadıkları sorun ve belediye bazında yaşadıkları sorunların çözüm önerilerini sunmuşlardır. Çevre ve Orman Bakanlığının çevre ile ilgili yayınlanmış olan yönetmelik ve mevzuatlar çerçevesinde, yerel yönetimlerin dikkate alması gereken hususlar ve uygulamalar hakkında bilgiler verildi.

Geri Dönüşüm konusunda Belediyelerin ve işletmelerin halka yeterince ulaşamadığı belirtilirken, sadece okullara ve çocuklara eğitimler vererek başarıya ulaşamayacağı vurgulandı. Halkı bilinçlendirmek için afiş, poster gibi çalışmaların halkın anlayacağı dilden yalın hazırlanması gerektiğine ve çalışmaların sadece pilot bölgelerde değil bu bölgelerin dışındaki tüm semtlere duyurulması gerektiği hususunda fikir birliği oluşturulmuştur.

Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO) ve Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği (TAP) yakın zamanda çalışmaya başlamadıkları birçok belediye olduğunu, belediyelerin kendileri ile

birlikte çalışmak üzere irtibata geçmelerini ve sağladıkları destekler konusunda bilgi sahibi olmaları gerektiğini vurgulanmıştır. ÇEVKO geri dönüşüm çalışmalarında birlikte çalıştığı belediyelere geri dönüşüm konteyner ve kutularını ücretsiz sağladığını ve çevre mühendisi tahsis ettiğini ve birlikte çalıştığı belediyelerin bölgesindeki okullara, muhtarlara, kurum v.b. yerlere eğitim, bilinçlendirme, afiş ve dokümantasyon çalışmalarında destek verdiğini belirtmiştir.

3.9.3. Haliç ve Marmara Denizindeki Kirliliğin Artması ve Çevreye Etkileri Seminer

2008 Uluslararası sanitasyon yılı sebebiyle “Haliç ve Marmara Denizindeki Kirliliğin Artması ve Çevreye Etkileri” ile ilgili Marmara Belediyeler Birliği hizmet binasında yer alan Hızırbey Çelebi Seminer Salonu’nda gerçekleştirilen Çevre Paneli, Birlik üyesi belediyelerin başkan, başkan yardımcıları, çevre koruma, temizlik işleri ve fen işleri müdür ve mühendisleriyle, özel sektör şirketleri, İgdaş, İski, diğer su kurumlarının yöneticileri, üniversiteden öğretim üyeleri ve öğrenciler ile sivil toplum kuruluşlarından yetmiş bir kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Seminerde, Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi Yöneticisi tarafından yapılan açılış konuşmasıyla beraber sunumunda son günlerdeki “Haliç’in yeniden kirliliğine ve Marmara Denizi’ne verilen atıkları” üzerine çeşitli konulara değinilmiştir. Türkiye Biyologlar Derneği Başkanının sunumunda “Marmara Denizinde Evsel Atık Sorunları” haliç ve Marmara denizine atılan evsel atıkların önlenmesi ve toplanıp geri dönüşüme kazandırılması hakkında bilgilendirilmeler yapılmıştır. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi akademisyenlerinin sunumlarında “Çanakkale İli İçme ve Sulama Suyu ile Deniz Suyunun Kalite Kriterlerinin Değerlendirilmesi” üzerine çeşitli konulara değinilmiştir. Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı akademisyenin “Kentsel Kıyılarda Çevre Temizliği, Mavi Bayrak ve Haliç Örneği” hakkında sunumunda yapılarak Marmara denizine katılımcı üyelerin diğer Marmara denizine kıyısı olan belediyelerin nasıl bir çalışma yürütmesi gerektiğinin sunumunu gerçekleştirmiştir. Kocaeli

Büyükşehir Belediyesi Çevre Müdürlüğü sunumunda “İzmit Körfezi’nde geçmişte ve günümüzde gerçekleştirilen çalışmalar kirlilik kaynakları bunların etkileri ve alınacak önlemler” hakkında etkili bir sunum yapılmış ve Kocaeli Belediyesi örnek belediye olarak görülmüştür. İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü Şube Müdürünün sunumunda “Marmara Bölgesi Deniz Kıyı ve Su Sanitasyon çalışmaları” üzerine ayrıntılı bir sunum yapmışlardır. Seminerde İSKİ, Türkiye Biyologlar Derneği ve İl Sağlık Müdürlüğü Şehir içme suyu hijyeninin, arıtılmasını, atık su arıtma ve alt yapısını detaylı bir şekilde konuşma ve tartışma fırsatı oluşturmuşlardır. Haliç’in geçmişteki kirlenmesinin nedenleri ve bugünkü nedenleri ile temizleme ve çevre düzenleme çalışmaları konuşulmuştur. Marmara denizine bağlı mevcut tesisler ve kapasiteleri ile eksiklikleri de ayrı bir tartışma konusu olmuştur.

3.9.4.Yerel Yönetimlerin Doğa Turizmine Yönelik Çalışmaları ve Örnek Projeler Çevre Paneli

Marmara Belediyeler Birliği Çevre Koruma ve Geliştirme Platformu ile Örnek Belediyecilik Projeleri Platformu’nun ortaklaşa organize ettiği “Yerel Yönetimlerin Doğa Turizmine Yönelik Çalışmaları ve Örnek Projeler” başlığı altında doğa sporları ve çevrenin ele alındığı Çevre Paneli Marmara Belediyeler Birliği Hizmet Binası Hızırbey Çelebi Seminer Salonu’nda gerçekleştirilen Çevre Paneli, Birlik üyesi belediyelerin başkan, başkan yardımcıları, çevre koruma, temizlik işleri ve fen işleri müdür ve mühendisleriyle, özel sektör şirketleri, spor kulüpleri ve sivil toplum kuruluşlarından yüz kırk iki kişinin katılımıyla gerçekleşmiştir.

Doğa Sporcularına (Trekking, Kanyoning, Dağcılık, Mağaracılık, Yamaç Paraşütü, Bisiklet, At Gezintileri, Su Sporları, Rafting, Karavan, Kamp v.b.) projeler tanıtıldı. Panelde, Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi Yöneticisi tarafından yapılan açılış konuşmasıyla beraber “Ambalaj atıklarının çevreye ve doğaya verdiği zararlara ve doğa sporcularının çevre temizliğine verdiği önemi ve çevre gönüllülüğü” üzerine doğaya atılan her ambalaj atığının doğada kaybolma süreleri hatırlatıldı ve bu hatırlatma ile

beraber katılımcılara yakın çevrelerindeki insanlara bu konuyu anlatmaları ve öneminden bahsetmeleri tavsiye edilmiştir.

Çevre panellerinde bir taraftan çevre ile ilgili önemli konulara dikkat çekilirken diğer taraftan da her panelde bir üye Belediyenin örnek projesinin diğer belediye ve kurumlara tanıtılmasına destek verilmiştir.

3.9.5. Marmara Belediyeler Birliği Tarafından Bazı Belediyelere Düzenlenen Seminerler

Genel olarak bütün Marmara bölgesine hizmet sunan ve paylaşımda bulunan Marmara belediyeler birliği rutin olarak Atık ve Katı atık yönetimi hakkında her yıl düzenlediği konferans seminer ve paneller adını sıklıkla duyurmaktadır. Marmara belediyeler birliği çevre Yönetim merkezi tarafından Marmara bölgesinde bulunan bazı belediyelere katı atık yönetimi üzerine seminerler düzenlenmiştir. Bu belediyelerden bazıları Silivri, Çatalça, Büyükçekmece, Zeytinburnu, Gebze ve İzmit olmakla belediyelerin çevre mühendislerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Belediyeler arasında gerçekleştirilen seminerde konuşan MBB Çevre Yönetim Merkezi Direktörü, belediyelerin herhangi bir ticari kazanım beklemeden ekonomiye kazandırılabilen atıkların ekonomiye kazandırılması gerektiğinin önemi vurguladı. “ Elli ton pet şişe toplayıp, topladığı pet şişeleri geri dönüşüm tesislerine satan bir girişimci bir ayda kayda değer gelir elde edebiliyor” diye konuşarak ekonomik olarak geri dönüşüm atıklarının değerini bir kez daha vurgulamış oldu. Katı atıkların toplanması ve bertarafı için diğer belediyelerle ortak projelerin gerçekleştirilmesi ve atık yönetim sisteminin de aynı şekilde ortak bir şekilde oluşturulabileceğinin nasıl olacağı anlatıldı. Ortak olarak oluşturulabilecek atık yönetim sisteminin belediyelerin ilk önce çöpün kaynağında ayrıştırılması sağlanması anlatıldı. Bunun yanında pet şişelere ve naylon poşetlere depozito uygulanmasının ekonomiye ve doğaya kazancı bilgileri bir kez daha tekrarlandı.¹⁰¹ Atık yönetim sisteminin en sonunda ise atık toplama

¹⁰¹ <http://analitikbakis.com/NewsDetail.aspx?id=4686&name=Marmara-Belediyeler-Birligi%92nden-cevre-semineri> (Erişim: 17.05.2014)

merkezlerinin kurulmasındaki yöresel faydası anlatılmıştır. “ Her belediye çevresindeki belediyelerle ve lisanslı toplayıcılarla birleşerek ortak Atık Ayırıştırma Tesisi kurulmasının önemi belediyelerin en büyük sorunu olan mücavir alanları içindeki lisanssız hurdacılar ve sokak toplayıcıları için de öneriler sunuldu bu hurdacıların yerlerini modernize ettirerek lisanslandırılmasını sağlamak olarak vurgulandı. Diğer taraftan onları sisteme entegre etmek ve bu sayede de bu hurdacıların yerlerini modern Atık toplama merkezleri almalı” seminerin ana konusu oldu.

3.9.6.Marmara Belediyeler Birliği Tarafından Atık ve Katı Atık Hakkında Düzenlenen Diğer Seminer, Panel Konferans, Sempozyum ve Toplantılar

Marmara Belediyeler Birliği Çevre yönetim Merkezinin, aktif olduğu yıldan günümüze kadar katı atık yönetimi üzerine gerçekleştirmiş bulunduğu seminer, sempozyum ve panellerden bazıları anlatılmıştır. Ancak, Çevre Yönetim Merkezi yoğun ve çevre korumaya istekli çalışmalarından dolayı 2005 yılından 2014 yılına kadar birçok çalışma, sempozyumlar ve faaliyetler gerçekleştirmiştir. Katı atık yönetimi üzerine gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerden diğerlerini bir tarama yaparak incelenecektir.

“Ormanlarımızın Durumu ve Çöp Depolama Sahaları konulu çevre paneli gerçekleştirildi panele 72 kişi tarafından katılım sağlanmıştır evsel Atık Yağlar ve Geri Dönüşümü konulu çevre paneli gerçekleştirildi ve panele 60 kişi ile katılım sağlanmıştır ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi konulu bir panel organize edilmiş ve Panelde ISO 14001 Çevre Yönetim Sisteminin Uygulanabilirliği Çevre Risk Analiz Raporu Hazırlanması Atık Yönetimi Teknolojileri ve Çevresel Yatırımlarda Öncelikler Çevre Yönetiminde Yenilenebilir Enerji Enerji Tasarrufu ve Üretim Teknikleri konuları ele alınmış Panel 69 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir MBB Çevre Yönetim Merkezinin de destek verdiği MANA İTÜ ortak organizasyonu EKO Tasarım Buluşması Oturumu İstanbul Teknik Üniversitesi İTÜ Taşkışla Kampusun de gerçekleştirilmiştir Çevre Yönetim Merkez Direktörü tarafından Atıkların Ayırıştırılması ve Geri Dönüştürülmesi üzerine konferans verdi ve etkinliğe 65 kişi ile katılım sağlanmıştır Elektrikli Elektronik Atıklar ve Geri Dönüşümü

konulu bir çevre paneli organize edilmiş Panelde Elektrikli Elektronik Atıkların toplanması geri dönüşümü ve ekonomiye kazandırılması konularında MBB Çevre Merkezi Türkiye Elektronik Sanayicileri Derneği TESİD Türkiye Beyaz Eşya Sanayicileri Derneği TURKBESD Maltepe Üniversitesi ve Kadıköy Belediyesi'nden yetkililerin gerçekleştirdiği sunumlara yer verilmiş Kadıköy Belediyesinin Elektrik Elektronik Atölyesi EEA gezilmiş panele 92 kişinin katılımı ile son verilmiştir Sürdürülebilir Kalkınma Platformu tarafından Ambalaj Atıklarının Sürdürülebilir Geri Dönüşümü ve bütün katılımcılarla birlikte belediyelerin sorumlulukları konulu bir seminer düzenlenmiştir seminer Yıldız Teknik Üniversitesi'nden Profesör Doktor Mustafa Talha Gönüllü tarafından verilmiş seminere katılım 30 kişi olmuştur MBB ve İsveç Konsolosluğu ile ortak organize edilen seminerde Entegre Atık Yönetimi üzerine yapılan projelerin üye belediyelerimizde uygulanabilirliği hususunda bir seminer düzenlenmiş birlik adına Çevre Yönetim Merkezi Direktörü katıldı ve Türkiye de Atık Yönetimi üzerine sunum yapmış seminerde 100 katılımcı yer almıştır Bursa Nilüfer Belediyesi tarafından düzenlenen Entegre Atık Yönetimi Konferansına Marmara belediyeler birliğini temsilen Çevre Yönetim merkezi direktörü katılmıştır İzmit Belediyesinde Tehlikeli Zehirli Kimyasal ve Tıbbi Atıkların Bertarafı konulu Çevre Paneli gerçekleştirildi ve panele 128 kişinin katılımı sağlanmış Şişli Belediyesi Atık Yönetimi Konferansına Birliği temsilen Çevre Yönetim Merkezi Direktörü katılarak bir sunum gerçekleştirilmiş ve bu programa 195 kişi katılmıştır¹⁰² Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi tarafından, "Yalova Belediyesi Meclis salonunda Atık Yağ Kâğıt Pil Lastik Elektrikli ve Elektronik Atıkların Geri Dönüşümü konulu bir seminer gerçekleştirilmiş ve seminerde Çevre ve Orman Bakanlığı'nın bir yetkilisi başta olmak üzere konusunda uzman toplam sekiz konuşmacı sunum yapmıştır Seminer 83 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir Marmara belediyeler birliği seminer salonunda Çevre Mevzuatı ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi ve Uygulamaları Belediyelerin Uyması Gereken Kurallar konulu bir seminer gerçekleştirildi seminere 106 kişi katılım sağladı birlik hizmet binası

¹⁰² Marmara Belediyeler Birliği, **2009 Faaliyet Raporu**, s.71-72.

Hızır Bey Çelebi eğitim salonunda Tıbbi Atıkların Güvenli Yönetimi konulu bir seminer gerçekleştirildi Dört uzman tarafından verilen seminere 97 kişi katılmıştır MBB Çevre Yönetim Merkezi Direktörü Fatih Üniversitesi Çevre Mühendisliği Öğrencilerine Türkiye de Atık Yönetimi Ambalaj Atıklarının Kaynağında Ayrıştırılması ve Geri Dönüşüm başlıklı eğitim semineri verilmiş ve seminere 98 kişi öğrencinin katılımı sağlanmıştır MBB Çevre Yönetim Merkezi Direktörlüğü Büyükkarıştıran Belde Belediyesinde Ambalaj Atıklarının Kaynağında Ayrıştırılması ve Çevremizi Koruyalım başlıklı eğitim semineri verilmiş ve seminere 120 kişi katılım sağlamıştır Marmara belediyeler birliği seminer salonunda Profesör Doktor Ruşen KELEŞ konuşmacı olarak katılmış Dünya Çevre Günü nedeniyle Yerel Yönetimler ve Kentleşme ve Çevre Yönetimi ve Sorunları başlıklı eğitim semineri gerçekleştirildi ve seminere 47 kişi katıldı¹⁰³ MBB Çevre Yönetim Merkezi Direktörü “Ataşehir Eğitilebilir Engelli Okulunda öğrencilere Ambalaj Atıklarının Ayrıştırılması Ekonomiye Kazandırılması ve Çevre Kirliliğinin nedenlerini anlatan seminer verdi Seminere 71 engelli öğrenci katılmıştır MBB ve İBB Gençlik Meclisinin birlikte İSKİ Aksaray Konferans salonunda organize ettiği Atık Yönetimi ve Geri Dönüşüm semineri TBMM Çevre Komisyonu Başkan Yardımcı Profesör Doktor Mustafa ÖZTÜRK MBB Çevre Yönetim Merkezi Direktörü Aynur Acar ve İBB Gençlik Meclisi Başkanı Muzaffer Demirinde bulunduğu etkinliğe 520 katılımcı yer almıştır MBB ve Engelliler İdaresi Başkanlığı ile ortak Engellilerin Toplumsal Yaşama Katılımında Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları konulu eğitim semineri gerçekleştirildi ve seminere 150 kişi katılım sağladı Tekirdağ Belediyesinin ev sahipliğinde Çevre ve Orman Bakanlığı ile yapılan protokol kapsamında Çevre ve Şehir Bakanlığı Uzmanları tarafından Çevre Yönetimi seminerleri verilmiş ve seminerlere toplam 106 kişi katıldı Adalar Belediyesi ile işbirliği oluşturularak Heybeliada Deniz Lisesi öğrencilerine Atık Yönetimi ve Geri Dönüşüm semineri verildi Seminere 520 öğrenci katıldı¹⁰⁴ Bölgesel Çevre Merkezi (REC) Türkiye ve Fransız Kalkınma Ajansının düzenlediği ve

¹⁰³ Marmara Belediyeler Birliği, **2009 Faaliyet Raporu**, s.71-72.

¹⁰⁴ Marmara Belediyeler Birliği, **2010 Faaliyet Raporu**, s.93-94.

Marmara Belediyeler Birliğinin desteklediği, “Türkiye de Sürdürülebilir Kentler Düşük Karbonlu Sürece Geçiş Nasıl Yönetilir isimli Çalıştay gerçekleştirildi ve yaklaşık 300 kişi katıldı Özyeğin Üniversitesi ev sahipliğin de Genç Öngörü Derneği üyesi 125 lise öğrencisinin GÖÇEV 2012 Çevre Sunumları Yarışmasında MBB Çevre Yönetim Merkezi Direktörü seminer verdi ve jüri üyeliği yaptı ve 203 kişi katılım sağladı REW Fuar ve Kongre Merkezinde Atık Yönetimine TAT ılı Bir Bakış konferansına Belediyeler ve Hurdacılar konulu sunumuyla MBB Çevre Yönetim Merkezi Direktörü panele konuşmacı olarak katılım sağlamış ve 89 kişi panelde yer almıştır”¹⁰⁵ REW Fuar ve Kongre Merkezinde Marmara Belediyeler Birliği Çevre Koruma ve Kontrol Müdürleri ile Temizlik İşleri Müdürleri Koordinasyon toplantısıyla birlikte, “Atık Getirme Merkezi ve İkili Toplama Sistemi Genelgesi ile Belediyelerde Entegre Atık Yönetimi ve Teknolojileri konferansına MBB Çevre Yönetimi Merkezi Direktörü Başkanlığında oturumlar yapılmış ve 75 kişi katılım sağlamıştır Marmara Belediyeler Birliği organizasyonunda gerçekleştirilen Derdimiz Değerimiz Denizimiz MARMARA Sempozyumuna 257katılımcı yer aldı MBB ev sahipliğinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkilendirilmiş kuruluşları ÇEVKO ve TÜKÇEV ile TUDAM Derneğinin Toplama- Ayırma Firmaları ve Belediyelerden yetkililerin katılımı ile Atık Yönetimi Yönetmeliği Taslağı toplantısı yapıldı ve 15 kişi katılım sağladı MBB üyesi Belediyelerin Çevre Koruma Temizlik İşleri Müdürleri ve personellerinin katıldığı aylık koordinasyon toplantısı Tuzla Belediyesi’nde gerçekleştirildi”¹⁰⁶ Toplantıda, “Belediyelerin saha değerlendirilmesi tartışıldı ve Çevre Risk Analiz Raporu Örneği semineri verildi ve 87 kişi katılımcı olarak yer aldı MBB üyesi Belediyelerin Çevre Koruma Temizlik İşleri Müdürleri ve personellerinin katıldığı aylık koordinasyon toplantısı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile TÜÇEV ev sahipliğinde İstanbul’da yapıldı Toplantıda yeni bakanlık projelerinin sunumları yapılarak belediyelerin sahada yaşadıkları sorunlar 13 bakanlık uzmanıyla tartışıldı ve toplantıya 65 kişi katıldı”¹⁰⁷ MBB’nin Çevre Yönetim Merkezinin katı atık yönetimi üzerine yapmış olduğu faaliyetler

¹⁰⁵ Marmara Belediyeler Birliği, **2011 Faaliyet Raporu**, s.97-98.

¹⁰⁶ Marmara Belediyeler Birliği, **2012 Faaliyet Raporu**, s.84-85.

¹⁰⁷ Marmara Belediyeler Birliği, **2013 Faaliyet Raporu**, s.85-86-87.

çoğunluğundan anlatılmıştır. Katı atık üzerine Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi Direktörlüğünün katılım sağlanan seminer, panel, konferans, bilgi şöleni ve toplantılar anlatılmamıştır.

3.10.MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ KATI ATIK YÖNETİMİ ÜZERİNE DÜZENLEDİĞİ VEYA ORTAK PROJELER

Marmara belediyeler birliğinin kuruluş temelinde yatan çevreyi koruma ve çevreyi koruyucu bilinçlendirme çalışmalarının yanında, etkin ve faal bir şekilde uygulayıcı ve özendirici projeler yapmak, diğer kurum ve kuruluşlarca yapılan projelere ortak olmak veya bilgi, tecrübe ve mevzuat bilgisi ile destek vermektir. Marmara belediyeler birliği etkin olarak projelerini son on beş yıldır sürdürmektedir. Sürdürülen bu projelerle çevre ve katı atıkların değerlendirilmesi açısından halkın bilinçlendirilmesinin yanında halkı uygulamaya teşvik eden projeler geliştirmektedir.

Marmara belediyeler birliği, halkı genel olarak katı atıklar üzerinden bilinçlendirirken geliştirdikleri ve ortak yürütülen projeler ise, Enerjini Çöpe Atma, Naylon Poşete Hayır, Enerji Çöpte-Çöp Belediyede, Katı Atık Toplama Merkezleri Oluşturma gibi çevreye ve insanın çevreye karşı duyarlılığını artırma projeleri üretmiştir.

Marmara belediyeler birliği geliştirdiği ve ortak yürüttüğü projelerin yanında kendi üyesi olan olmayan Marmara bölgesi içindeki belediyelere yönelik her yıl proje yarışması düzenlenmektedir. Marmara bölgesi içinde yer alan belediyelerin geliştirmiş oldukları projelere yönelik “Proje Bankası” Projesi geliştirerek örnek belediyecilik proje yarışması ile “İyi yönetim projeleri”, “Altyapı ve Çevre Projeleri” ve “Sosyal ve Kültürel Projeler” teşvik etmek ve çevre koruma ve katı atıkların kontrolüne yönelik sürdürülebilirliği sağlamaktır.¹⁰⁸

¹⁰⁸ <http://www.marmara.gov.tr/ProjectBank.aspx> (Erişim: 18.05.2014)

3.10.1.Marmara Belediyeler Birliği Enerjini öpe Atma Projesi

Marmara belediyeler birliği evre Yönetim Merkezinin düzenlemiş olduğu enerjini çöpe atma projesi ile belediyelerdeki çöpün ne kadar değerli olduğunu hem maddi hem de doğa açısından gerekliliğini önemi belirtilerek üyesi olduğu belediyelere projenin nasıl ve hangi amaca karşın yapılacağı belirtilmiştir. Öncelikle Türkiye belediyelerindeki yanlış atık yönetiminin en önemli eksiklik olarak görülmesi üzerine durarak MBB üyesi olan belediyelere proje çerçevesinde eğitimler vermiştir. Türkiye'deki 76 milyonunu üzerindeki nüfusun ürettiği atıkların miktarı tonlarca olduğu bilinmektedir. Bu atıkların çoğunda enerji üretimi elde edilirken diğer kalan atıklarında yeniden yapımında kullanılan enerjiden daha azının kullanıldığı bilinmektedir. Örneğin birinci aşama olarak, kağıt yapımında kullanılan ağaçların kesilmesi, taşınması ve üst seviyelerde enerji üreterek kağıt haline dönüştürülmesi çerçevesinde harcanan enerjinin yanında ikinci aşamada, atık kağıtların toplanması ve yeniden kağıt haline dönüştürülmesindeki harcanan enerji birinci aşamadakinden daha az enerji sarfiyatı ve doğanın korunması açısından önem arz ettiği bilinmektedir.

MBB üye belediyeleri çapında düzenlenen bu projenin enerjiye dönüşebilen atıkların ve enerji tasarrufuna sahip olan atıkların daha düzenli toplanması ve depolanması için gerekli mevzuatların çıkartılmış olması ve üye belediyelere bu proje kapsamında ilgili mevzuatlar çerçevesinde eğitimler verilmesi enerjini çöpe atma projesinin temelini oluşturmuştur. İlgili kanunların getirdiği zorunluluklar hem belediyeleri hem de halkı ilgilendirmekte ilk görev ise belediyelere düşmektedir. Enerjini çöpe atma projesi ile belediyeler bilgilendirilmekte ve halkı nasıl bilinçlendirecekleri anlatılmaktadır. Bu anlatım ile ilk başta katı atıkların kaynağında ayrıştırılmasının nasıl olacağı vurgulanmakta ve belediyelerden bu konuda destekleyici projelere imza atmaları beklenmektedir. evre kanunu kapsamında düzenlenen “*Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği*” istinaden katı atığın (öpün) kaynağında ayrılması mecburidir. Meskenlerde, iş yerlerinde (mağaza, dükkân, büro, showroom v.b.), mutfakta, hastanelerde (poliklinik, klinik

muayenehane, büyük veya küçük hastaneler v.b.), alışveriş merkezlerinde (hipermarket, büyük alışveriş merkezleri, süpermarket, sinemalar v.b.), lokanta ve restoranlarda (büyük veya küçük tüm yemek yenilen yerlerde, fastfood ve büfe v.b.), fabrikalarda (her türlü üretimin yapıldığı ve çöp üreten büyük veya küçük tüm fabrika v.b.), sanayi alanlarında katı atığı kaynağında ayrıştırılması hükmü ilgili yönetmelikte yer almaktadır.

Enerjini çöpe atma Projesinde neden katı atıkların kaynağında ayrıştırılması gerektiği anlatılmakta ve nasıl uygulanacağı da uygulamalı olarak gösterilmektedir. İktisadi olarak atıkların kazandırılması, yeniden kullanılması aşağıdaki sebepler için mecburidir;

“Son otuz kırk yıldır katı atık miktarı düzenli olarak ortadan kaldırılmasına olanağı vermeyecek biçimde artmış katı atık dökme yerleri bulunamamakta, katı atık dökme alanlarından sızan kötü ve sızıntı suları katı yakma merkezlerinde meydana gelen baca gazları tabii bir arıtmaya olanak sağlamayacak oranlarda kimyasal maddeler barındırmakta bu tip sıkıntıların ancak çöp miktarının en aza indirmeye mümkünür”¹⁰⁹

“Ön işleme tabi tutulabilecek olan katı atıkların yeniden kullanılmasıyla açık olan ya da yeni imal edilecek ürünler için hammadde olabilecek bu sayede hem hammadde hem de enerji tasarrufu sağlanabilecektir”¹¹⁰ Çöpleri yeniden değerlendirebilmenin iki alternatifi vardır:

“Birincisi, katı atık toplama kaplarına altılan çöplerin katı atık dökülme alanlarına götürülmeden önce Belediyenin ayrıştırma merkezinde düzgün bir şekilde ayrılması ikincisi ise, yeniden kullanılabilen katı atıkların kaynağında evlerde işyerlerinde ve benzeri ayrıldıktan sonra sokaklarda bulunan ya da evlerin önündeki çöp bidonlarının yanına monteşebileceğimiz geri dönüşüm konteynirlerinde ayrı ayrı toplanması gerekmektedir”¹¹¹

Bu iki seçenekten sonuncusu hem hammadde tutumuna katkı sağlamak ve hem de çöp deponi sahaları için optimum ve temiz seçenek

¹⁰⁹ Aynur Acar, **Enerjini Çöpe Atma Proje Sunumu**, Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi, s.15.

¹¹⁰ Aynur Acar, **Enerjini Çöpe Atma Proje Sunumu**, Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi, s.16.

¹¹¹ Aynur Acar, **Enerjini Çöpe Atma Proje Sunumu**, Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi, s.17.

olduğu bilinmektedir. Geri dönüşüm konteynırları sokaklara caddelere ve kurum ve kuruluşlara yerleştirildiğinde belediyelere vatandaşlara hatta toplayıcı firmalara nasıl ve hangi faydaları sağlayacağı konusunda; “Belediyelerin evsel katı atık toplamada harcanan maddi kaynağın azalmasına yol açar toplayıcıların daha düzenli, kaliteli ve ekonomik toplamalarına yön verir yurttaşlarda ayırdıkları geri dönüşüm atıklarını toplama tesisine götürmeden sokak kapılarının önündeki konteynerlere bırakma basitliğini sağlayacaktır”¹¹² geri dönüşüm bidonlarının yerleştirilmesi ve usulüne uygun kullanılmasından sonra ne kadar büyük miktarlarda geri dönüşüm hammaddesi cam plastik metal kâğıt ve benzeri toplandığını anlatmak ekonomiye doğaya kazancı belirtmek enerjini çöpe atma projesinin temel ilklerinden olmuş ve uygulanabilirliği proje kapsamında daha geniş bir yelpazeye ulaştırılması amaçlanmıştır.

Enerjini çöpe atma projesi ile Marmara Belediyeler Birliği üyesi olduğu belediyeleri bilinçlendirmiş ve halkı da nasıl yönlendirileceği anlatılmıştır. Bu proje kapsamında belediyelerle beraber yöre halklarına da uygulamalı olarak gösterilmiş hayata geçirilmiştir. Bu noktada belediyelerin önemli olduğunu bir kez daha vurgulamak gerekmektedir. MBB’liğinin yapmış olduğu bu proje çerçevesinde belediyeler çeşitli uygulamalarla (evde nasıl atık ayrımı yapılır, cadde ve sokaklara ayrıştırma konteynırları konması yöre halkını atık ayrıştırma konusunda eğitimlerin verilmesi ve bilinçlendirilmesi) pekiştirmek daha çok atığı geri kazanabilme ve daha az enerji harcama konusunda sürdürülebilirliği sağlamak olmuştur. Proje kapsamında istenilen amacın hepsine ulaşılamasa da büyük bir çoğunluğa ulaşılmış ve uygulanabilirliği gözlenmiştir.

3.10.2.Marmara Belediyeler Birliği Belgrad Ormanları Sürdürülebilir Çevre Temizliği Projesi

Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi koordinatörlüğünde gerçekleştirilen 2012 Avrupa Spor Başkenti İstanbul etkinlikleri kapsamında etkin ve faal bir duruma getirilen tek ulusal proje,

¹¹² Aynur Acar, **Enerjini Çöpe Atma Proje Sunumu**, Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi, s.29.

Belgrad ormanlarının sınırına sahip belediyeler ve proje ortakları ile bir 1,5 yıl süren geniş ve ormanlardaki katı atıkların toplanmasına ve geri kazanımına bir proje olmuştur. Projenin adını belirli toplantılardan sonra “ Belgrad Ormanları Sürdürülebilir Çevre Temizliği Projesi BOSÇEP”¹¹³ olarak belirlenmiştir.

Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi, Yeni ufuklar Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü (YUDOSK) 3820 doğa sporcusu yöneticileri ile bir araya gelerek sürdürülebilir bir proje gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Projenin daha geniş kapsamlı yapılabilmesi için toplantılarda belirlenen ve projenin ortakları olarak da proje kapsamına alınan 27 Kurum, Kuruluş, Özel Sektör, Üniversite, Sivil toplum Kuruluşları (STK) ve Spor Kulüpleri ile görüşmelere yapılmıştır. Proje bir sürdürülebilir çevre temizliği projesi ancak katılımcıların ve faaliyette bulunanların %90'ının dağcı ve doğa sporcusu olması nedeniyle ilk önce İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Gençlik ve Spor Müdürlüğü'ne müracaatta bulunarak 2012 Avrupa Spor Başkenti İstanbul projesi olma izni alınmıştır. Türkiye'den başvuran izin alınan ve uygulanan tek ulusal proje olduğunu da belirtmeden geçmemek gerekmektedir. Projenin ortakları; “Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü Orman ve Su Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü Orman Genel Müdürlüğü İstanbul 1 nci Bölge Müdürlüğü Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü İBB İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şişli Belediyesi Sarıyer Belediyesi Eyüp Belediyesi Esenler Belediyesi Bağcılar Belediyesi İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Koç Üniversitesi Boğaziçi Üniversitesi Yudosk Akut Arama ve Kurtarma Derneği Akut Kent Gönüllüleri İBB Gençlik Meclisi Turmepa Deniz Temiz Derneği Wwf Doğal Hayatı Koruma Derneği Belgrad ormanını Koruma Gönüllüleri Derneği¹¹⁴ olarak belirlendi.

Projenin amacı ise; İstanbul'un ve civar illerin oksijen kaynağı olan ve İstanbul'daki doğa sporcularının, doğaseverlerin ve piknikçilerin yoğun olarak kullandığı yerlerden biri olan Belgrad ormanlarını tüm proje ortakları ve

¹¹³ <http://www.marmara.gov.tr/viewContent.aspx?contentId=306> (Erişim: 19.05.2012)

¹¹⁴ <http://www.marmara.gov.tr/viewContent.aspx?contentId=306> (Erişim: 19.05.2012)

gönüllü kurum ve kuruluşlar ile birlikte katı atıklardan temizlemek ve geri dönüşüme kazandırmak bu temizliğin sürdürülebilirliğini sağlamak olmuştur.

Proje çerçevesinde orman kirliliğini azaltmak temel ilke olarak belirlenmiş ormanı kirletenleri uygun bir dille temizliğe davet etmek ve ya kendi çöplerini bırakmamalarını ya da çöp konteynırlarına atılmasını sağlamak olmuş, hali hazırda oluşmuş veya zamanla birikmiş katı atıkları toplamak ve toplandığı yerde ayrıştırılmasını sağlamak, proje kapsamındaki katılımcı ve uygulamacıların ormanda hem yürüyüş yapmalarını sağlamak hem de bu yürüyüşü temizlik etkinliğine çevirmenin yanında sürdürülebilirliğini sağlayacak ve oluşturulacak alt yapının temellini atmış olmaktadır. Mevcut sponsorlarla yapılacak olan faaliyetin gerekli teçhizatını sağlamış olmak, orman içinde mesire alanı olan belediyeler ile proje görev dağılımını yapmak ve ne gibi katkılarda bulunabileceklerini koordine etmenin yanında belediyelerle birilikte orman temizliğinin sürdürülebilir bir sistemle işlemlerini sağlamak olmuştur. Ormana atılan katı atıkların çevreye verdiği zararlar ve inorganik atıkların ayrı ayrı toplanmasının önemi, kaynağında atık ayrıştırmanın önemi geri dönüşümün önemi ve vatandaşların sorumluluğu, piknik ve rehabilitasyon alanlarının kullanma kuralları, ormandaki ağaçların ve çevrenin korunması ile ilgili sorumlulukları içeren eğitimler verilmiştir.

Gerçekleştirilen bu proje ile İstanbul çevre illerdeki okullarında katılımları sağlandı ve eğitimler verildi. İlköğretim çağındaki öğrencileri çevre temizliği ve geri dönüşüm hakkında bilinçlendirmeler yapılmıştır. Proje sonucunda amacına ulaşmış ve 1,5 yıl boyunca İstanbul da ve çevre illerde bulunan sporcular yöneticiler öğrenciler ve gönüllülerle beraber belgrad ormanlarının sürdürülebilir temizliği gerçekleştirilmiş ve bu çerçevede eğitimler düzenlenmiş Belgrad ormanlarını kullanan vatandaşların bu projeye katılımı ve eğitimlerde bulunmaları sağlanmıştır.

3.10.3.Marmara Belediyeler Birliği Desteklediği ve Ortak Gerçekleştirdiği Projeler

Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi, kendi bünyesinde gerçekleştirdiği projelerin yanında desteklediği ve ortak yürüttüğü projelerde

bulunmaktadır. MBB Çevre Yönetim Merkezi tarafından projelerdeki ortak yürütme ve desteklemedeki amaç projelerin süreçleri ilgili mevzuat ve kriterlere göre yapılması eksikliklerin tamamlanması olarak söylenmektedir.

Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezinin ortak yürüttüğü ve destekledi projelerden bazıları şunlardır, Elektronik Atıkların Geri Dönüşümü Projesi, Adalarda Naylon Poşet Hayır Projesi, Ormanı Çöpe Atma Projesi, Çevreyi Korumak Elimizde Projesi, Ekolojik Olan Ekonomiktir Projesi, Yerde Bir İş Yapın Yerde Ayrıştırın Projesi, Bayat Ekmekler Toplanıyor Projesi, Temiz Çevre Engelsiz Hayat Projesi, Denizden Çöp Toplama Projesi, Akıllı Konteynır Projesi gibi projelere ortak yürütmüş veya desteklemiştir.

Marmara belediyeler birliği Çevre Yönetim Merkezinin Ortak yürüttüğü veya desteklediği projelerden bir kaçını inceleyeceğiz.

3.10.3.1. Adalar Belediyesi Naylon Poşete Hayır Projesi

Arama Kurtarma Derneği (AKUT), Marmara Belediyeler Birliği ve Adalar Belediyesi ile ortak imzalanan protokol çerçevesinde Adalar Belediyesi çevre etkinliğinde 2011 yılının aralık ayında adalar ve çevresinde naylon poşete hayır projesi başlatılmıştır. Bu proje kapsamında heybeli ada Ayyıldız Caddesi, iskele meydanı ve Burgaz adasında bilinçlendirme faaliyetlerine başlanmış el broşürleri ile bez çanta ve fileler dağıtılmıştır.

Günlük hayatta sıkça kullandığımız ve günümüzde Türkiye genelinde de sıkça kullanılan polietilen alışveriş poşetleri çevreye ve toplum sağlığına olumsuz etkileri bulunduğu bilinmektedir. İstanbul genelinde günde yaklaşık olarak 10 bin ile 15 bin ton katı atık üretilirken (çöp çıkarken) bunun yaklaşık yüz 10'unu naylon poşetler oluşturmaktadır.¹¹⁵ Bu yüzdellik oran da 1 ton ile 1,5 ton arası da naylon poşet üretildiğini açıkça bir göstergesi oluşturmaktadır. Naylon poşetler petrol atıklarından üretildiğinden alıcı ortamda yani doğada bozulmaya başladıklarında çevreye zararlı kimyasal maddeler yayarak, insan hayatı ve sağlığı için en önemli unsurlar olan su, toprak ve hava aracılığı ile besin zincirini yıllar geçtikçe kirletmektedir.

¹¹⁵ <http://www.akut.org.tr/basin-bulteni/105/akut-ve-marmara-belediyeler-birligi-ortak-cevre-projesi>
(Erişim: 24.05.2014)

Dünyayı daha az yaşanabilir bir yer olmaya dönüştüren naylon poşetler, doğada kaybolma süreleri açısından da kese kâğıdı, bez ve file torba gibi alternatif ürünlerden daha uzun süreli olduğundan dolayı ki bu süre naylon poşet için 500 yıl gibi bir zaman dilimi kullanılması insan hayatı ve sağlığı açısından kötü yönde etkilenmeye sebep olacaktır. İnsan hayatının yanında nehirlerde, deniz ve göllerde yaşayan ve bu sulak alanlardan hayatını idame ettiren hayvanlar içinde büyük bir tehlike bu tehlike ise insan hayat zinciri için büyük olumsuzlukların başlangıç noktası olarak tahmin edilmektedir. Öte yandan su olan her yerde ve türleri azalan hayvanlarında sırf naylon poşetlerin kullanılmasıyla yok olduğu gözlenmektedir. Proje Çerçevesinde Adalar Belediyesi, 05 Eylül 2011 tarih ve 2011/72 sayılı belediye meclisinin aldığı karar ile Adalar İlçesi'nde bulunan süpermarket, market, manav, restoran vb. plastik poşet kullanılmakta olan iş yerlerinde 31 Aralık 2011 tarihinden itibaren doğada %100 çözünebilen poşet, kese kâğıdı, bez, file torba kullanılmasını teşvik edilmesi ve plastik poşet kullanılmasının yasaklanması hükmünü almış bulunmaktadır.

Doğada parçalanarak yok olması yüzyıllar süren ve günümüzün metropollerinde moda haline gelmiş alışveriş merkezlerinde (AVM) herhangi bir ürün alınmasıyla birlikte verilen poşetlerin kullanılmasının en aza indirmek için en başta tüketicileri bilinçlendirmek AKUT, MBB ve Adalar Belediyesinin ortak başlatmış olduğu Adalarda Naylon Poşete Hayır Projesi büyük ilgi görmüş adalar halkı tarafından benimsenmiş ve uygulanmaya başlamıştır. Adalar belediyesi ve AKUT ve MBB'liğinin önderliğinde bu proje yurt geneline yavaş yavaş halkı bilinçlendirerek yayılmaya devam ettiği görülmektedir.

3.10.3.2.Sancaktepe Belediyesi Bayat Ekmekler Toplanıyor Projesi

İstanbul Sancaktepe Belediyesinin düzenlediği ve Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezinin desteklediği 2013 yılında hayat bulan Bayat Ekmekler Toplanıyor Projesi bayat ekmeklerin değerlendirilmesi amacı ile başlatılmıştır. Katı atık olarak değerlendirilen ekmeklerin hem maddi hem de manevi açıdan yöre halkının Çevre Yönetim Merkezi

tarafından bilinçlendirilmesi yapılarak proje 2013 yılının haziran ayında Sancaktepe Belediyesi tarafından başlatılmıştır. Ayrıca, Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi Sancaktepe Belediyesine ve yöre halkına katkı atık yönetimi hakkında bilinçlendirme eğitimlerinde bulunmuştur.

Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezinin desteklediği projede Sancaktepe belediyesinin asıl amacı, evlerdeki ekmek israfını önlemek artan ekmekleri hayvan bakım ve iyileştirme barınaklarına götürmek adına başlatmıştır. Bu toplama işlemleri için Sancaktepe Belediyesi sınırları içinin belirli noktalarına bayat ekmek toplama kutuları ekipmanlar yerleştirildi. Yerleştirilen bu ekipmanları ve teçhizatları belediye görevlileri bayat ekmekleri toplamak amacı ile belirli sürelerle kontrol ve toplama işlemine başlamışlardır. Evlerden artan bayat ekmekler kutulara toplanarak hayvan barınak ve iyileştirme merkezlerine götürülerek hayvanların beslenmesi konusunda da destekler verilmiş olacaktır.

Bu proje ile Sancaktepe Belediyesinin başlattığı duyarlılık ve halkın ekmek konusundaki bilincini artırmak için uygulamaya konulmuş ve başarılı olmuştur. Başarılı olan bu örnek proje Marmara belediyeler birliği önderliğinde diğer belediyelere sunulmuş ve diğer belediyelerde de hayata geçirilmiştir. Öte yandan belediyelerin dışındaki diğer kurum kuruluşlar bu örnek projeyi Marmara belediyeler birliğinden alarak uygulamaya başlamıştır.¹¹⁶

3.10.3.3.Ulaşım Haberleşme ve Güvenlik Teknolojileri A.Ş. (İSBAK) Akıllı Konteynır Projesi

Geri dönüşüm bilinci henüz oturmamış olan Türkiye’de vatandaşlara bu bilinci kazandırmak ve bu bağlamda elde edilecek ekonomik kazanımla ülke ekonomisine ve doğal kaynaklara katkı sağlamaktır. Bu proje, İstanbul kalkınma ajansı, İstanbul büyükşehir belediyesi kuruluşu olan İSBAK A.Ş tarafından yürütülmektedir. T.C. çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İstanbul

¹¹⁶ <http://www.marmara.gov.tr/NewsDetail.aspx?newsId=10103> (Erişim: 24.05.2014)

Kalkınma Ajansı ve Marmara Belediyeler birliğinin desteklediği “Geri Dönüşebilir Katı Atık Toplama Otomatı Projesi” kapsamında hazırlanmıştır. Bu projenin kapsamı, maddi geri dönüşüm, enerji tasarrufu ve doğada kaybolması uzun yıllar alan katı atık ürünlerinin seçilmesi ile başlatılmış bir projedir.

Akıllı Konteynir nedir?

Geri dönüşüm atıklarını kaynağında ayrıştırma yöntemini benimsemiş vatandaşları da bu yöne sevk etmiş ve karşılığında vatandaş ödüllendirmekte ileri teknoloji ile üretilmiş olan geri dönüşüm otomatıdır.

Nasıl Çalışır?

Vatandaşın getirmiş olduğu geri dönüşüm özelliğine sahip olan pet şişe, alüminyum kutu vb. atıkların, önceden internet sitesi aracılığı ile ya da akıllı konteynir üzerinden alınmış olan kullanıcı adı ve şifre ile giriş yapıldıktan sonra vatandaş/kullanıcı işleme başlamış olmaktadır. Atıkları tanımlama barkot sistemi kullanılmış olan otomatın ise lazer sistemi ile atık miktarını belirleme özelliklerine sahiptir. Ayrıca genellikle hacim olarak büyük yer kaplayan ürünler akıllı konteynıra getirileceği düşünüldüğü için ezme ve sıkıştırma ünite sistemi geliştirilmiş ve otomatta uygulanabilir duruma getirilmiştir. Bu özelliklerle daha fazla atığın otomatın içinde depolanması mümkün olacaktır. Akıllı konteynirin kendi doluluk oranını belirleyip merkeze bildirme özelliği de mevcuttur. Ödül puan sisteminde ise, kullanıcının otomata attığı her geri dönüşüm ürünü için sistemde tanımlanan puan türleri ile puan birikimi sağlanmaktadır. Vatandaş sistemde biriktirmiş olduğu puanlarla İstanbul Otopark İşletmeleri’nden (İSPARK) indirimli park yeri veya komple park ücreti indirimini alabilir, İstanbul Ulaşım A.Ş.’den bilet veya daha farklı hizmetler alabilir, Cine Bonus’tan sinema bileti alabilir ve İBB Sosyal Tesislerinden İndirimli yemek ücreti alabilmektedir.

Akıllı Konteynirin Özellikleri Nelerdir?

Akıllı konteynir tamamen çevreci bir otomat olup komple dış kasası alüminyum ile üretilmiş, üretiminde elektrostatik toz boya kullanılmış, konulacağı yerlere göre ergonomik boyutlar halinde üretilmiş, vinç ile taşınabilme özelliği bulunan, ayaklarının ayarlanabilme özelliği ile düz olmayan zeminlerde durma özelliği olan ileri teknoloji ile Türk Mühendisleri tarafından üretilmiş bir geri dönüşüm otomatıdır.¹¹⁷

İnternet üzerinden ya da dokunmatik ekran aracılığı ile sisteme üye olabilme, akıllı kapak sistemi ile atık niteliğine göre ilgili kapağı açabilme, ezme sıkıştırma ünitesi ile daha fazla atık depolayabilme imkanı, sayıcı sensor ile atık miktarını belirleyebilme, güvenlik sensörü ile sistem dışı çalışmaları engelleyebilme (ezme sıkıştırma ünitesi için), LDC ekran aracılığı ile görsel bilgilendirme, anında verilen fiş ile anlaşmalı kurumlardan yararlanma, sistemde tutulan kayırların istatistiksel olarak merkeze bildirme olanaklarına sahip olan bir otomattır.

Akıllı konteynir asıl amaçlanmak istenen ise;

Akıllı konteynirin kullanılması ile ülke çapında ve kişisel olarak kazanımlarımız artırımı hedeflenmektedir. Bunlar ise, “Doğal kaynakların korunması kullanılmış ambalaj ve benzeri değerlendirilmesi mümkün olan katı atıkların bir hammadde kaynağı şeklinde kullanılması kullandığı malzeme için tüketilmesi gereken hammaddenin veya doğal kaynağın korunmasını sağlamak Enerji tasarrufunu sağlar geri dönüşüm ve kullanılma esnasında yapılan fiziksel ve kimyasal fonksiyon miktarı normal üretim fonksiyonlarına göre daha az olduğundan geri kazanım ile ürün üretiminde kayda değer bir enerji kazanımını amaçlamak atık miktarı azalır geri kazanım sayesinde çöp toplama merkezlerine nakil edilmesi ve belirli bir süreliğine bekletilmesi kolaylaşır Ülkeye iktisadi olarak katkı sağlanır geri kazanımla beraber doğadaki ham ürünlerin yok olması ve doğal kaynakların azalması ve bitmesi önlenmiş olur bu şekilde ülke ekonomisine katkı sağlanmış olur”¹¹⁸

¹¹⁷ <http://www.akillikonteyner.net/index.php/dokumanlar/urun-katalogu> (Erişim: 24.05.2014)

¹¹⁸ <http://www.akillikonteyner.net/> (Erişim: 24.05.2014)

Resim 1: Akıllı Konteynır (Geri Dönüşebilir Katı Atık Toplama Otomatı)

Kaynak: <http://www.akillikonteyner.net/index.php/dokumanlar/urun-katalogu>

Proje öncelikli olarak İstanbul'daki alışveriş merkezlerinde denenmekte ve oradan alınacak proje performansı ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarına oradan da bütün Türkiye'ye yaygınlaştırılabilecektir.¹¹⁹

¹¹⁹ Aynur Acar, **Katı Atıkları Kaynağında Ayrı Toplanması Ambalaj Atıklarının Geri Dönüşümü Ve Depozitonun Önemi**, Makale s.33.

3.10.4. Marmara Belediyeler Birliği Proje Yarışması

Marmara Belediyeler Birliği üye belediyeleri tarafından belediyeçilik alanında gerçekleştirilen projelerin desteklenmesi, diğer belediyelere tanıtılması bu sayede başarılı belediyelerin teşvik edilmesi hedefi ile düzenlenmiş olan örnek belediyeçilik projeleri yarışmasıdır.

Marmara belediyeler birliği tarafından kurumsallaştırılmış olarak her yıl düzenlenen bu proje üç ana başlık altında düzenlenmiştir. Bu kategori türleri ise, İyi yönetim Projeleri, Altyapı ve Çevre Projeleri ve Sosyal ve Kültürel projelerdir. Örnek belediyeçilik yarışmasına büyükşehir belediyeleri ilçe belediyeleri belediye iktisadi teşekkülleri ve belediyeler bağlı kuruluşlar katılmışlardır. Örnek belediyeçilik projesi yarışmasına katılan projeler, pratik teorik bilgi ve tecrübeye sahip alanlarında uzaman jüriler tarafından değerlendirilmiştir. Projeleri alanlarında uzman kişilerin iki ayrı biçimde ele alma suretiyle sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir. İlk aşamada bütün projeler jüri üyelerine dağıtılmış ön incelemelerde bulunmuş ve değerlendirmelerin yapılması istenmiştir. Asıl amaç jürinin birbirlerinden etkilenmeden bağımsız bir şekilde değerlendirme yapıp projeleri dikkatli ve uzun bir zaman diliminde incelemelerine olanak sağlamaktır. İkinci aşamada ise, birlik merkezinde toplanan jüriler değerlendirme sonucunda dereceğe giren projeleri açıklamıştır. Kazanan projelere ödülleri düzenlenen bir proje ile verilmiş ve başarılarının devamı temennin bulunulmuştur.

Marmara belediyeler birliğinin gerçekleştirmiş olduğu örnek belediyeçilik projesi katı atık ve atıkları üzerinde de birçok projeye imza atarak katı atık ve atıkların değerlendirilmesi aşamasında büyük rol oynamıştır. Türkiye’de yerel yönetim düşüncesinin geliştirilmesi belediyelerde hizmet sunumlarındaki nitelik kalitenin artması ve kent yaşamındaki bilincin güçlendirilmesi konusunda üye belediyelerin yapmakta olduğu çalışmaları desteklemeye ve ortak yürütmeye devam etmektedir.

3.10.5.Marmara Belediyeler Birliği'nin Katı Atık Üzerine Yaptığı Diğer Çalışmalar

Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi tarafından Katı Atık konusunda düzenlenen seminer, konferans, panel sempozyum, kendi ürettiği projeler, desteklediği ve ortak yürüttüğü projelerin yanında diğer faaliyet alanları da bulunmaktadır. Bu diğer faaliyet alanları Katı atık toplama ve ayrıştırma merkezleri, Katı Atıkların toplanması konusunda Avrupa ülkelerinden alınan örneklerin Türkiye de uygulanabilirliği için çalışmalar, aylık çevre ve katı atık yönetimi üzerine dergi ve dokümanlar çıkarma gibi diğer çalışma ve faaliyet alanları bulunmaktadır.

Katı atıkların ayrıştırılması ve toplanması konusunda yaptığı çalışmalar üye belediyeleri tarafından önemsenmiş ve kendi il ve ilçe belediye sınırları içerisinde uygulamaya başlamışlardır. Bunlardan biri ise MBB Çevre Yönetim Merkezinin destekleri ile Körfez Belediyesinin katı atıklar konusundaki sıkıntılarını ele alınarak ve çeşitli analizler yapılarak yeni bir Katı atık toplama sistemi oluşturulmasıdır. İlk önce katı atığı kaynağından ayrıştırılması için halkı bilinçlendirme projesi uygulamasına geçilmiş katı atığı kaynağından ayırdıktan sonra toplama aşamasına geçilmiştir. Arta kalan katı atıkları ise her binaya bir konteynır sistemi ile katı atık yoğunluğu azaltılmaya başlanmıştır. Kaldırımlardaki ve yollardaki konteynırlar kaldırılmıştır. İkili toplama sistemi denilen sistemle ise kuru ve yaş katı atıkların ayrıştırılması kaynağında başlatılmıştır. Rahat ve daha kolay bir şekilde toplanan katı atıklar gerçek sorun olan katı atık toplama merkezlerinin olmayışı ve bu merkezlere getirilmesidir. MBB Çevre Yönetim Merkezinin destekleri ile sorun olmaktan çıkmış ve planlı ve programlı bir şekilde atık toplama ve ayrıştırma merkezleri oluşturulmuştur. Körfez belediyesi kat atık toplama ve ayrıştırma sorununu MBB Çevre Yönetim Merkezi ile çözerek düzenli ve kaliteli bir hizmet sunumu yöre halkına sağlamaktadır.

Marmara belediyesi Çevre Yönetim Merkezinin Yaptığı diğer faaliyetlerden birisi ise Çevreci Yaşam Kılavuzu yayımlamış ve çevre konusunda halkı bilinçlendirme çabalarına gitmiş ve başarıya ulaşmıştır. Çevreci Yaşam Kılavuzu içinde ilk başta "*Vatandaş Olarak Sorumluluklarımız*

Nelerdir?” bölümü ile vatandaşların kanunu sorumlulukları hatırlatılmakta ve doğaya ülke ekonomisine getirileri anlatılmıştır. İçerik olarak diğer işlenen konular ise küresel ısınma ve sera gazı salınımı genel bilgi, geri kazanılabilen atıklar ve atıkların bertarafı, tıbbi atıklar, uygulanacak tebliğler, depozito sistemi ve sıfır çöp gibi konular işlenmiş ve son derece kaliteli bir bilinçlendirme çevre kılavuzu oluşturulmuştur. Aylık Çevre dergisi ise genel olarak yapılan projeler anlatılarak, alanlarında uzmanlaşmış yazarlar ve bu yazarların makaleleri çevre konusunda her ay basım ve yayımda yinelenen ve pekiştirilmesi gereken bilgiler aylık Çevre Dergisinde yer almaktadır.

MBB’li ve Çevre Yönetim Merkezi benimsemiş olduğu asli görevini yerine getirmekte çevre, atık ve katı atık yönetimi bilinçlendirilmesi ve diğer hususlar hakkında ileri görüş göstererek üstün bir performans sergilemektedir. Sürekli halkı bilinçlendirme belediyelere yeni proje önerme ve belediyelerin özgün projelerine ileri teknoloji ile destek olma gibi görevlerini kusursuz bir şekilde yerine getirmektedir.

SONUÇ

Türkiye'nin son yirmi yılı incelendiğinde, genel olarak büyük kentlerde katı atık yönetimleri kaba şekilde belirli alanlarda toplanıp ve daha sonra ise çeşitli biçimlerde bertaraf (yakma, toprağa gömme vb.) edilmekteydi. Büyük kentlerin en ücra köşelerine kadar gönderecek araç ve teçhizatlardan yoksun idiler. Mevcut araç ve teçhizatları büyük şehirlerin önemli merkezlerine göndererek katı atıkları toplama arta kalan zamanlarda ise büyük kentlerin taşra kalan kısımlarına göndererek katı atıkların toplanmasını sağlamışlardır. Bu toplama biçimi insan sağlığı ve doğal kaynaklar açısından büyük sıkıntılarla karşı karşıya getirmiştir. Sokaklarda, caddelerde, meydanlarda ve boş alanlarda yığılan katı atıklar çevredeki yöre halkına ve özellikle çocuklar sağlıkları için büyük tehlike oluştururken, bu çöplerden sızan sular ve diğer madde sızmaları yağmur suları ile akarsulara göllere ve yer altı su kaynakların da ve toprakta önemli ve büyük etkiler yapabilmekteydi. Katı atıklar sadece toplama değil, imha ve ıslah süreçleri açısından da büyük sıkıntıları getirmekteydi. Büyük kent alanlarında katı atıklar genel olarak belirli açık alanlarda toplanmaktaydı. Katı atıklarla yığılı olan alanlar kullanılmaz hale gelirken rüzgâr ve yağmur suları ile çevreye yeniden dağılma ve tehdit oluşturmaya devam etmekteydi.

Bu unsurların hepsi göz önüne alındığında artık çevre kanununu yetersiz kaldığı ve bu kanunu çeşitli yönetmeliklerle desteklenmesi gerektiği kanaatine varılmış ve Avrupa birliği standartlarına ulaşmak içinde adeta uygulanması mecburi hale gelmiştir. Çeşitli yönetmelikler çıkartıldıktan sonra Türkiyede katı atıklar hakkında bilinçli değişiklikler oluşmaya başlamış halkı ve kurumları eğitmek içinse vakıflar, dernekler ve birlikler ilk başlangıcı vermişlerdir. Bu başlangıçtaki en önemli kurumlardan bir tanesi de Türkiye'nin hemen hemen her açıdan büyük ve gelişmiş olan Marmara bölgesinde faaliyet gösteren Marmara belediyeler birliğidir. Marmara belediyeler birliği kuruluş gününden günümüze kadar gelen süreçte hem Marmara denizini korumaya ve temiz tutmaya çalışmış hem de Marmara

belediyeler birliğine üye olan belediyelere etkin ve faal eğitim hizmeti sunmuştur.

Marmara belediyeler birliği çevre yönetim merkezinin son on yılda etkin ve verimli bir şekilde yapmış olduğu faaliyetler göz önüne alındığında Marmara bölgesine katı atık yönetimi üzerine sayısız eğitim ve proje gerçekleştirmiş yöre halkını her attığı adımda bilinçlendirmeye çalışmıştır. Halkı bilinçlendirmenin yanında kendi üyelerine ve istekleri dahilinde kendi üyesi olmayan belediyelere eğitimler vermiş ve katı atık yönetimi hakkında sağlam ve etkin eğitim süreçleri sergilemiş ve karşılıklarını yöre halkı ve belediye çerçevesinde almıştır. Marmara belediyeler birliğinin eğitim süreçlerinde dikkat ettiği unsurlardan bir tanesi katı atıkları kaynağında ayırmadır. Katı atıkları kaynaklarında ayırdıktan sonra izlenen sürecin daha kolay ve temiz olduğu gözlemlenmiş belediyeler daha az personelle daha fazla iş yapabileme kapasitesine ulaşmıştır. Aynı zamanda karışmayacak olan katı atıklarla da ekonomiye ve doğaya sağlanan faydaları yöre halkının geneline benimsetmiştir. Marmara belediyeler birliği sadece eğiti süreci ile kalmamış çeşitli projeler gerçekleştirmiş ve bazı projeleri de ortak yürütmüştür. Katı atık yönetimindeki önemli vurguları halkı faal olarak kattığı projeler içinde anlatmış ve hatta ilk öğretin çağındaki öğrencileri bu projelerin içine çekerek katı atık bilincini çok ufak yaşlara kadar çekmiştir. Marmara belediyeler birliği yaptığı bu çalışmalarla başarı göstermiş fakat Türkiye'nin en çok nüfusuna, sanayisine ve gelişmişlik endeksine sahip olan Marmara bölgesi için Marmara belediyeler birliğinin çalışmaları yetmemektedir.

Türkiye devleti katı atık yönetimi konusunda fazla başarılı olamamıştır. Bunun nedeni ise yönetmeliklerin geç çıkması katı atıkların değerinin geç anlaşılması ve halkın bilinçlendirmede geç kalınmasıdır. Katı atık yönetimi ve değerlendirilmesi konusunda diğer ülkelerin başarılı olmasındaki en büyük etken halklarını küçük yaşta eğitmiş ve katı atıkların değerini benimsetmiş olmasıdır. Türkiye oluşturmuş olduğu katı atık yönetimindeki temel ile uzun yıllar geçse dahi halkını bilinçlendirmedikten sonra istediği seviyeye gelemeyecektir.

Marmara bölgesindeki büyükşehirler belediyeleri ve ilçe belediyeleri bu çalışmaları kendi çerçevesinden değerlendirmek sureti ile yeni belediye iktisadi teşekkülleri kurarak halkı hem bilinçlendirme hem de maddi kaynak sağlama yoluna gidebilir. Günümüzde çoğu belediyelerin çevre yönetim merkezleri bulunmaktadır. Kurulacak olan belediye iktisadi teşekkülleri ile ortak çalışmalar yürütebilirler ve daha kaliteli bir doğa ve çevre oluşturabilirler. Belediye iktisadi teşekkülleri ile belediye çevre yönetim merkezlerindeki çalışmaların sonucunda edilebilecek başarı diğer bölgelerde aynı çalışma sistemlerini kullanarak kendi bölgelerini ve çevrelerini daha kaliteli bir yaşam çevresine dönüştürebilirler. Belediye iktisadi teşekkülleri ve çevre yönetim merkezlerinin bu çalışmaları esnasında katı atık yönetimi ve geri kazanım hakkında Marmara belediyeler birliği gibi konusunda uzman kurum ve kuruluşlardan danışmanlık alarak daha yöre haklarına hızlı ve etkin hizmet sunabilirler.

Türkiye çapında ise genel bir proje yürütülerek halkı bilinçlendirmek için kamu spotları oluşturulmalı katı atıkların değerini ve bilinçli bir şekilde ayrıştırılması gerektiğini belirli aralıklarla görsel yayınla halka hatırlatılmalıdır. İlköğretim çağındaki çocuklara devletin uyguladığı müfredat içinde yer alan çevre konusu katı atık yönetimi yönünde genişletilmeli hem ilköğretim çağındaki hem de lise çağındaki öğrencilere mecburi bir ders olarak verilmelidir. Verilen bu dersle katı atıkların önemini çocuk yaşta öğrenmeli ve Türkiye'nin geleceği olan çocuklar sağlam ve sağlıklı bir şekilde bilinçlendirilmelidir. Bu seviye ancak Türkiye devleti kendi katı atıklarını kazanıp diğer ülkelerden katı atık satın almaya başlayınca oluşmuş olacaktır.

KAYNAKÇA

ACAR Aynur, **Enerjini Çöpe Atma Proje Sunumu**, Marmara Belediyeler Birliği Çevre Yönetim Merkezi.

Alev Kulaç, **Eskişehir Tepebaşı Belediyesi İçin Katı Atık Yönetim Sistemi İçinde Analitik Serim Süreci (ANP) Yaklaşımı**, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, 2006.

Aynur Acar, **Katı Atıkları Kaynağında Ayrı Toplanması Ambalaj Atıklarının Geri Dönüşümü Ve Depozitonun Önemi**, Makale.

Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi: Düşünceler Yapılar Fonksiyonlar Politikalar**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 5.Baskı, 2012.

BOZKURT Seçil, **Evsel Nitelikli Katı Atıkların Geri Dönüşüm Olasılıkları ve Bertaraf Yöntemlerinin Araştırılması**, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2012.

BOZLAĞAN Recep, **Belediye Birliklerinin Yapısı Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Dış Denetim Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran, 2011, s.73-74 Resmi Gazete.

Kültürel İşlevler yüklenmesine, **Geleceğin İstanbul'u**, İstanbul, Kent Basımevi, İkinci Baskı, 1993.

Seçil Bozkurt, **Evsel Nitelikli Katı Atıkların Geri Dönüşüm Olasılıkları ve Bertaraf Yöntemlerinin Araştırılması**, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2012, s10.

STEİNER Martin ve WİEGEL Ulrich, **Katı Atık Yönetimi: Atık Yönetiminin Esaslarına Yönelik Rehber El Kitabı**, Eflatun Yayınevi, Ankara, 2009.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, **Çevre Katı Atık Toplama**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2009.

TORTOP Nuri vd., **Mahalli İdareler**, Ankara, 2008, 2. Baskı.

ULUSOY Ahmet - AKDEMİR Tekin, **Mahalli İdareler: Teori-Uygulama-Maliye**, Ankara, 6.Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2010.

VARCAN Nezih - FALAY Nihat, Yerel Yönetimler, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1754.

ZENGİN Eyüp, **Mahalli İdare Birlikleri**, Mimoza Yay., Konya, 1999.

ZENGİN Gökhan, **Belediyelerin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacının Karşılmasında Belediye Birliklerinin Rolü Üzerine Bir Alan Araştırması (Marmara Belediyeler Birliği Örneği)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Mahalli İdareler Ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2010.

2972 Sayılı Kanun, **Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun**, 18.1.1984 Tarihli, Sayılı 18285 Remi Gazete.

5216 Sayılı, **Büyükşehir Belediyesi Kanunu**, (6360 Sayılı Kanun değişik 5-6.madde)

Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği, 18.03.2004 Tarihli, 25406 Sayılı Resmi Gazete.

Türkiye Cumhuriyeti, **1961 Anayasası**.

Marmara Belediyeler Birliği, **Tüzük**.

İç İşleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, **2012 Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu**, s.13, Ankara, Haziran 2013.

Marmara Belediyeler Birliği, **Stratejik Plan 2011-2015.**

Marmara Belediyeler Birliği, **2013 Faaliyet Raporu.**

Marmara Belediyeler Birliği, **2012 Faaliyet Raporu.**

Marmara Belediyeler Birliği, **2011 Faaliyet Raporu.**

Marmara Belediyeler Birliği, **2010 Faaliyet Raporu.**

Marmara Belediyeler Birliği, **2009 Faaliyet Raporu.**

Marmara Belediyeler Birliği, **2013 Performans Programı.**

1580 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 19.madde 14.04.1930 Tarih ve 1471 Sayılı Resmi Gazete.

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası, 9.11.1982 tarihli ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazete.

2872 Sayılı Kanun, **Çevre Kanunu**, 2.Madde, 11.08.1983 Tarihli, 18132 Sayılı Resmi Gazete.

Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği 14.03.1991 Tarihli ve 20814 sayılı Resmi Gazete

Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 14.03.1991 Tarihli, 20814 Sayılı Resmi Gazete.

5216 Sayılı, **Büyükşehir Belediyesi Kanunu**, 3. madde. 23.7.2004 Tarihli, 25531 Sayılı Resmi Gazete. (Değişik:6360 Sayılı Kanun 4. madde)

Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği, 31.08.2004 tarihli 25569 sayılı Resmi Gazete

Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 14.03.2005 Tarihli ve 25755 sayılı Resmi Gazete

5393 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 03.07.2005 Tarihli, 25874 sayılı Resmi Gazete.

5393 Sayılı Kanun, **Belediye Kanunu**, 03.07.2005 Tarihli, 25874 sayılı Resmi Gazete.

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 22.07.2005 Tarihli, 25833 Sayılı Resmi Gazete.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği, 24.06.2007 tarihli 26562 Sayılı Resmi Gazete

Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik, 05.07.2008 Tarihli ve 26927 sayılı Resmi Gazete

Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik, 26.03.2010 Tarihli ve 27553 Sayılı Resmi Gazete

Çevre Denetim Yönetmeliği 03.10.2013 28784 sayılı Resmi Gazete

5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri**, Ek Madde 1 – (28.12.2006-5571/27 md.)

<http://analitikbakis.com/NewsDetail.aspx?id=4686&name=Marmara-Belediyeler-Birligi%92nden-cevre-semineri> (Erişim: 17.05.2014)

<http://cevre.terimleri.com/Kompostlama.html>

<http://www.akillikonteyner.net/> (Erişim: 24.05.2014)

<http://www.akillikonteyner.net/index.php/dokumanlar/urun-katalogu> (Erişim: 24.05.2014)

<http://www.akut.org.tr/basin-bulteni/105/akut-ve-marmara-belediyeler-birligi-ortak-cevre-projesi> (Erişim: 24.05.2014)

<http://www.cevreonline.com/atik2/atikyonedir.htm> : (Erişim: 03.12.2013)

<http://www.marmara.gov.tr/ListMunicipalities.aspx> (Erişim: 29.03.2014)

<http://www.marmara.gov.tr/NewsDetail.aspx?newsId=10103> (Erişim: 24.05.2014)

<http://www.marmara.gov.tr/ProjectBank.aspx> (Erişim: 18.05.2014)

<http://www.marmara.gov.tr/viewContent.aspx?contentId=203> (Erişim: 06.04.2014)

<http://www.marmara.gov.tr/viewContent.aspx?contentId=306> (Erişim: 19.05.2012)

<http://www.marmara.gov.tr/viewContent.aspx?contentId=306> (Erişim: 19.05.2012)

<http://www.akillikonteyner.net/index.php/dokumanlar/urun-katalogu> (Erişim: 24.05.2014)

EKLER

EK-1 Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik

EK-IV

ATIK LİSTESİ

BÖLÜMLER

- (01) Madenlerin aranması, çıkarılması, işletilmesi, fiziki ve kimyasal işleme tabi tutulması sırasında ortaya çıkan atıklar,
- (02) Tarım, bahçivanlık, su kültürü, ormancılık, avcılık ve balıkçılık, gıda üretimi ve işlenmesi sonucu ortaya çıkan atıklar,
- (03) Ahşap işleme ve kağıt, karton, kağıt hamuru, panel (sunta) ve mobilya üretiminden kaynaklanan atıklar,
- (04) Deri, kürk ve tekstil endüstrilerinden kaynaklanan atıklar,
- (05) Petrol rafinasyonu, doğal gaz saflaştırma ve kömürün pirolitik işlenmesinden kaynaklanan atıklar,
- (06) Anorganik kimyasal işlemlerden kaynaklanan atıklar,
- (07) Organik kimyasal işlemlerden kaynaklanan atıklar,
- (08) Astarlar (boyalar, vernikler ve vitriye emayeler), yapışkanlar, yalıtıcılar ve baskı mürekkeplerinin imalat, formülasyon tedarik ve kullanımından (İFTK) kaynaklanan atıklar,
- (09) Fotoğraf endüstrisinden kaynaklanan atıklar,
- (10) Isıl işlemlerden kaynaklanan atıklar,
- (11) Metal ve diğer malzemelerin kimyasal yüzey işlemi ve kaplanması işlemlerinden kaynaklanan atıklar; demir dışı hidrometalurji,
- (12) Metallerin ve plastiklerin fiziki ve mekanik yüzey işlemlerinden ve şekillendirilmesinden kaynaklanan atıklar,
- (13) Yağ atıkları ve sıvı yakıt atıkları (yenilebilir yağlar, 05 ve 12 hariç),
- (14) Atık organik çözücüler, soğutucular ve itici gazlar (07 ve 08 hariç),
- (15) Atık ambalajlar; başka bir şekilde belirtilmemiş emiciler, silme bezleri, filtre malzemeleri ve koruyucu giysiler,
- (16) Listede başka bir şekilde belirtilmemiş atıklar,
- (17) İnşaat ve yıkım atıkları (kirlenmiş alanlardan çıkartılan hafriyat dahil),
- (18) İnsan ve hayvan sağlığı ve/veya bu konulardaki araştırmalardan kaynaklanan atıklar (doğrudan sağlığa ilişkin olmayan mutfak ve restoran atıkları hariç)
- (19) Atık yönetim tesislerinden, tesis dışı atık su arıtma tesislerinden ve insan tüketimi ve endüstriyel kullanım için su hazırlama tesislerinden kaynaklanan atıklar,
- (20) Ayrı toplanmış fraksiyonlar dahil belediye atıkları (evsel atıklar ve benzer ticari, endüstriyel ve kurumsal atıklar).

Ek-2 Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği**FAALİYETLERİ SONUCU ATIK OLUŞUMUNA NEDEN OLAN****SAĞLIK KURULUŞLARI****EK-I****a) Büyük Miktarda Atık Üreten Sağlık Kuruluşları**

- 1) Üniversite hastaneleri ve klinikleri,
- 2) Genel maksatlı hastaneler ve klinikleri,
- 3) Doğum hastaneleri ve klinikleri,
- 4) Askeri hastaneler ve klinikleri.

b) Orta Miktarda Atık Üreten Sağlık Kuruluşları

- 1) Sağlık merkezleri, tıp merkezleri, dispanserler,
- 2) Ayakta tedavi merkezleri,
- 3) Morglar ve otopsi merkezleri,
- 4) Hayvanlar üzerinde araştırma ve deneyler yapan kuruluşlar,
- 5) Bakımevleri ve huzurevleri,
- 6) Tıbbi ve biyomedikal laboratuvarlar,
- 7) Hayvan hastaneleri,
- 8) Kan bankaları ve transfüzyon merkezleri,
- 9) Acil yardım ve ilk yardım merkezleri,
- 10) Diyaliz merkezleri,
- 11) Rehabilitasyon merkezleri,
- 12) Biyoteknoloji laboratuvarları ve enstitüleri,
- 13) Tıbbi araştırma merkezleri.

c) Küçük Miktarda Atık Üreten Sağlık Kuruluşları

- 1) Sağlık hizmeti verilen diğer üniteler (doktor muayenehaneleri, diş ve ağız sağlığı muayenehaneleri ve benzerleri),
- 2) Veteriner muayenehaneleri,
- 3) Akapunktur merkezleri,
- 4) Fizik tedavi merkezleri,
- 5) Evde yapılan tedavi ve hemşire hizmetleri,
- 6) Güzellik, kulak delme ve dövme merkezleri,
- 7) Eczaneler,
- 8) Ambulans hizmetleri,
- 9) Hayvanat bahçeleri.

Ek-3 Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (Ek –III)

SAĞLIK KURULUŞLARINDAN KAYNAKLANAN ATIKLARIN SINIFLANDIRILMASI						
EVSEL NİTELİKLİ ATIKLAR (20 03* ve 15 01*)		TIBBİ ATIKLAR (18 01* ve 18 02*)			TEHLİKELİ ATIKLAR	RADYOAKTİF ATIKLAR
A: Genel Atıklar 20 03 01*	B: Ambalaj Atıkları 15 01 01*, 15 01 02*, 15 01 04*, 15 01 05*, 15 01 06*, 15 01 07*,	C: Enfeksiyöz Atıklar 18 01 03* ve 18 02 02*	D: Patolojik Atıklar 18 01 02*	E: Kesici Delici Atıklar 18 01 01* ve 18 02 01*	F: Tehlikeli Atıklar 18 01 06*, 18 01 08*, 18 01 10*, 18 02 05*, 18 02 07*	G: Radyoaktif Atıklar
Sağlıklı insanların bulunduğu kısımlar, hasta olmayanların muayene edildiği bölümler, ilk yardım alanları, idari birimler, temizlik hizmetleri, mutfaklar, ambar ve atölyelerden gelen atıklar. B, C, D, E, F ve G gruplarında anılanlar hariç, tıbbi merkezlerden kaynaklanan tüm atıklar.	Tüm idari birimler, mutfak, ambar, atölye v.s den kaynaklanan tekrar kullanılabilir, geri kazanılabilir atıklar: - kağıt - karton - mukavva - plastik - cam - metal v.b.	Enfeksiyöz ajanların yayılımını önlemek için taşınması ve imhası özel uygulama gerektiren atıklar: Başlıca kaynakları; I. Mikrobiyolojik laboratuvar atıkları - Kültür ve stoklar - İnfeksiyöz vücut sıvıları - Serolojik atıklar - Diğer kontamine laboratuvar atıkları (lam-lamel, pipet, petri v.b) II. Kan kan ürünleri ve bunlarla kontamine olmuş nesnelere III. Kullanılmış ameliyat giysileri (kumaş, önlük ve eldiven v.b) IV. Diyaliz atıkları (atık su ve ekipmanlar) V. Karantina atıkları VI. Bakteri ve virüs içeren hava filtreleri, VII. Enfekte deney hayvanı leşleri, organ parçaları, kanı ve bunlarla temas eden tüm nesnelere	Anatomik atık dokular, organ ve vücut parçaları ile ameliyat, otopsi v.b. tıbbi müdahale esnasında ortaya çıkan vücut sıvıları: - Ameliyathaneler, morg, otopsi, adli tıp gibi yerlerden kaynaklanan vücut parçaları, organik parçalar, plasenta, kesik uzuvlar v.b (insani patolojik atıklar) - Biyolojik deneylerde kullanılan kobay leşleri	Batma, delme sıyrık ve yaralanmalara neden olabilecek atıklar: - enjektör iğnesi, - iğne içeren diğer kesiciler - bistüri - lam-lamel - cam pastör pipeti - kırılmış diğer cam v.b	Fiziksel veya kimyasal özelliklerinden dolayı ya da yasal nedenler dolayısıyla özel işleme tabi olacak atıklar - Tehlikeli kimyasallar - Sitotoksik ve sitostatik ilaçlar - Amalgam atıkları - Genotoksik ve sitotoksik atıklar - Farmasötik atıklar - Ağır metal içeren atıklar - Basıncılı kaplar	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu mevzuatı hükümlerine göre toplanıp uzaklaştırılır.

Ek-4 1580 Sayılı Kanun, Belediye Kanunu, 138. madde.

“Birlikler hükmi şahsiyeti haiz amme müesseseleridir vazifelerini ifa ettikleri mahalli idarelerin bu vezaifi ifa hususunda haiz oldukları hukuk ve salahiyeti haizdirler işbu hukuk ve salahiyeti istimal hususunda alakadar mahalli idarelerle aralarında zuhur eden ihtilafat vilayet idare heyetince ve

birlik muhtelif vilayetlere mensup mahalli idarelerden mütesekkil ise Sürayı Devlet tarafından tetkik ve hallolunur”

Ek-5 Türkiye Cumhuriyeti, **1961 Anayasası**, 116. madde. (b)

“Mahalli idarelerin kuruluşları kendi aralarında birlik kurmaları görevleri yetkileri malîye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir”

Ek-6 Türkiye Cumhuriyeti, **1982 Anayasası**, 127. madde.

“Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin yürütülmesini amaçlayan ile kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları görevleri yetkileri maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir bu idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlar”

Ek-7 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 1. madde

“Mahalli idare birliklerinin hukuki statüsünü kuruluşunu organlarını yönetimini görev yetki ve sorumluluklarını ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemektedir”

Ek-8 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 3. madde.

“Birden fazla mahalli idarenin yürütmekle görevli oldukları hizmetlerden bazılarını birlikte görmek üzere kendi aralarında kurdukları kamu tüzel kişisi”

Ek-9 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 20. madde.

“Mahalli idarelerin çıkarlarının korunması ilerlemelerine destek olunması çalışanların eğitilmesi ve mahalli idarelerle ilgili yasa hazırlıklarında fikir bildirmesi amacıyla il özel idarelerini ve belediyeleri temsil etmek üzere ülke düzeyinde sadece birer birlik kurulabilir. Bu durum ülke düzeyinde olmaksızın bu amaçlarla başka mahalli idare birliği kurulmasına engel oluşturmaz il özel idareleri ve belediyeler ülke düzeyinde kurulan birliklerden kendilerine ait olanın doğal üyesidirler”

Ek-10 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri**, Ek madde 1 –
(28.12.2006-5571/27 md.)

“Kültür ve turizmi koruma ve gelişim bölgeleri ile turizm merkezlerinde alanın bütüncül bir anlayışla korunması geliştirilmesi tanıtımı kültür ve turizme ilişkin sosyal ve teknik altyapının gerçekleştirilmesi ve işletilmesini sağlamak amacıyla alandaki bütün mahalli idarelerin katılımı ile bir mahalli idare birliği kurulur”

Ek-11 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri Kanunu**, 15. madde.

“Birlik meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler, diğer kamu kurum ve kuruluşlarından aktarılacak ödenekler, taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler, kira ve faiz gelirleri, bağışlar, köylere hizmet götürme birlikleri için il özel idaresi bütçesinden ayrılacak pay, diğer gelirler”

Ek-12 5355 Sayılı Kanun, **Mahalli İdare Birlikleri**, 16. madde.

“Birlik işlerinin devamlılığı için yapılacak giderler, Birliğin çalışanlarına ve seçilmişlerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluk, hizmetle alakalı eğitim giderleri ile diğer giderler, Yapılan hizmette karşın alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler, Birliğin hizmet binalarının, tesislerinin, araç ve gereçlerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan harcamalar.”

Ek-13 Marmara Belediyeler Birliği, **Tüzük**, 28. madde.

“Üye mahalli idarelerin birliğe ödemeleri gereken katılma payları üyelik aidatı bu idarelerin en son kesinleşmiş gelir bütçeleri esas alınarak aşağıda gösterilen oranlara göre tespit edilir ve mali yılı içerisinde defaten ödenir üye belediyeler en son kesinleşmiş gelir bütçelerini kesinleşmesini müteakip bir ay içerisinde Birlik Başkanlığı'na gönderir gelir kesin hesabı yirmi beş milyon Türk Lirasına kadar olan belediyelerden binde yarım yüz milyona kadar olan

belediyelerden yirmi beş milyondan fazla kısmı için on binde iki beş yüz milyona kadar olan belediyelerden yüz milyondan fazla kısım için on binde bir beş yüz milyondan fazla olan belediyelerden beş yüz milyondan fazlası için on binde yarım birlik katılma payı tahakkuk ve tahsil edilir”

ÖZET

MERİÇ Olcay, Katı Atık Yönetiminde Belediye Birliklerinin Rolü (Marmara Belediyeler Birliğinin Örneği) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.

Türkiye’de çevre politikalarının oluşmasında yetkili kamu birimi merkezi yönetim olmakla birlikte son zamanlarda yerel yönetimler, diğer kurum ve kuruluşları da çevre duyarlılığının yanında katı atıkların yönetimi hakkında çalışmalarla gündemde yer almaktadırlar. Gündemde yer alan kurumların birçoğu doğa ve ülke ekonomisini düşünürken özel sektör ise katı atıkların maddi yönünü ele alarak ülkeye farklı bir düşünce sistemi ile kazanımlar sağlamaktadırlar.

Merkezi yönetim ve yerel yönetimler çevre ve katı atık yönetimi üzerine yaptığı çalışmaları yeterince halka bildirememektedir. Bu çalışmaların bildirilmesinde devreye giren vakıf, dernek ve birlikler gerek merkezi yönetime gerekse yerel yönetimlere destekleyici ve çözümleyici çalışmalarla halka daha kolay ulaşabilmekte ve katı atıkların dönüşümü hakkında bilgiler sunabilmektedir. Ortak çalışmaları yürüten kurumlardan bir diğeri de Marmara belediyeler birliğidir. Marmara belediyeler birliği bölgesine ait çalışmaları üst seviyelerde sürdürmekte ülke ekonomisine ve doğal çevrenin korunmasında büyük çaba sarf etmektedir.

Anahtar kelimeler:

1. Katı Atık Yönetimi
2. Yerel Yönetimler
3. Belediye
4. Belediye Birlikleri
5. Marmara Belediyeler Birliği

ABSTRACT

MERİÇ Olcay, Role of Municipal Solid Waste Management Association (Investigation of the Union of Municipalities of Marmara) Master's thesis, İstanbul, 2014.

Environmental policies in Turkey authorized the formation of the public Central Administration Unit, although recently, local governments, and other institutions and organizations with solid wastes management environmental awareness about the work on the agenda. Many of the institutions and the economy of nature and the country is on the agenda, while the private sector is taking over the direction of the country financially solid wastes is a different thought system and achievements.

Central government and local governments for his work on the environment and solid waste management is not sufficiently informed the public. This work, the Foundation commissioned the Association and disseminating the troops need to be supportive of both local governments and the Central Government, through the public to more easily reach the parser and solid waste can provide information about the conversion. Other institutions carrying out public work Marmara municipalities Association. Union of municipalities of the Marmara region continues to work on the upper levels of the national economy and the protection of the natural environment is a big effort.

Key words:

1. Solid Waste Management
2. Local Governments
3. Municipal
4. Union of Municipalities
5. Union of Municipalities of Marmara